R. MOSIS MAIMONIDIS
THEOREMATA
DE
PRINCIPIIS JURIS DIVINI,

In quibus agitur
de

Deo, tribusque classibus creaturarum, de Angelis, de Cœlis, Orbibusque Planetarum ac reliquis stellis, & de signis Zodiaci, de materia sublunari vel quatuor elementis, de anima forma carnis, & de intellectu forma animæ, de Paradiso; porrò de septem nominibus & attributis Dei, de Prophetis eorumque gradibus, de prophetia Mosis, & de falsis Prophetis.

Additur

ISAACI ABRAVANELIS *Opus de summa credendorum.*
Cum interpretatione Latina & notis.
GUILIELMI VORSTII C.F.

AMSTELODAMI,
Apud JANSSONIO-WAESBERGIOS. CIↃ IↃC LXXX.

Eximiæ probitatis, varioque scientiarum genere excultissimo viro

D. GERREBRANDO ANSLOO.

S. D.

Ultos sæpe videas, Ornatissime Gerrebrande, non minus infelici quàm temerario ausu in ipsa sapientiæ provolare adyta, penitus insalutato limine, quasi eruditionis augmentum non lento passu ad ingenii descendat penetralia, sed unico impetu repagula omnia perrumpat: meritò tam insolentem effractorem hæc Diva aversatur, quæ tantum à supplici ac modesto vultu donaria sibi offerri gaudet, eademque sui cultoribus benignâ reddit manu. Idem animo versans, consultius judicavi potius obvia Judaicæ religionis promere elementa, quàm aliquid è Doctrinali penu, aut abstrusioris scientiæ extrudere capsulis; præsertim cum omnia Rabbinorum effata ad hasce credendi normas veluti ad lydium lapidem exigantur. Hinc etiam meritò eorum usum atque notitiam, reliquorum præmittendam judicaverim placitorum scrutinio, ne quis neglecto vestibuli intuitu, dubius nexum hujus cum reliqua desideret structura; lapsus hic ut evitetur posterior maximè præstabit libellus. Utrumque tuo ut consecrarem nomini, indefessa in perscru-

tandis Rabbinorum ſcriptis aviditas, & debiti ſuggeſſit memoria. Inhærebat enim menti, quomodo te ſuaſore, quatuor jam fermè annis intermiſſam linguæ Hebrææ culturam in manus reſumpſeram: nec ipſe deſiiſti hanc qualemcunque notitiam, ſub ſavillis latentem, imo ferè exſtinctam, ſuavi benevolentiæ ſpiraculo ſuſcitare, atque emicantibus ſcintillis addere fomentum. Itaque vel hoc ſolo nomine iniquum arbitratus ſum, primum huncfœtum lucis adſpectu privare: elaboratus ſi minus videbitur, judicii maturitatem cum tempore ſimul vires acquirere ultro fateberis; conatus ſaltem proficiendi, (memor Hillelis, דלא מוסיף יסיף *Qui non auget ſcientiam, peribit*,) atque animus officii ſenſu perpetuo ſe paſcens nunquam defuit, nec deinceps deerit.

Hoc vadimonio deſino, unicè vovens, ut munificus ille ſapientiæ largitor egregias ingenii tui dotes largâ Spiritûs ſui gratiâ foveat, nobiſque in uberiorem glorioſi nominis ſui ac ſolidæ cognitionis propagationem diuturnas faciat. Vale.

CAN-

CANDIDO
LECTORI.

T nihil in vasto hoc rerum ambitu positum est alsque natura sua fulcro, crassiorem suffulciente partem, ita & in ipsa mente fidei opinio sua vendicat sibi fundamenta, ut eorum innixu solida, atque à ruinæ periculo immunis conservetur. Atque hoc in omnibus ferè gentibus, aliquo divinitatis sensu imbutis, usu venire animadvertes; gaudent illæ communibus ac receptis quibusdam γνωρίσματι, ne vagæ aut penitus ignotæ rei excogitasse videantur cultum. Nec immeritò: caligo enim mera ac horror est religio, principiorum face orbata, neque firma ejus notitia nisi ex præcognitis ac veluti anticipatis haberi potest; verò tantò defæcatiora sunt, quò propriùs ad sincerioris revelationis accedunt fontem, minúsque humani admixtum habent commenti.

Prioris vestigium se offert quoque in 613. *præceptorum congerie, calculo Rabbinico ita conglomeratâ: prima sedes decadi adsignata est, quo ordine ac judicio non multùm laboraverim; tantum dico, secundum ac tertium reipsa nihil discrepare, octavum verò nil nisi magistrorum esse inventum, reliqua ex annexo disces scriptulo: quæ etiam causa fuit, ut quatuor priora capita levi transilierim pede, cùm primi analysin texuerit ipse Abravanel, atque physicæ mysteria enucleatiùs aliorum, quàm Iudaicæ gentis monumenta pandant.*

Desumptus verò est hic Maimonidæ libellus ex primo volumine Iad, ita vocato à quatuordecim (quem numerum vocula יד *designat) libris, inter quos gregem ducit liber* המדע *hammada vel* scientiæ; *sic dictus, quod expendat præcepta circa intellectum seu mentem hominis versantia, ad ingenerandum sincerum ac rectum de Deo ejusque majestate sensum. Hic autem subdivisus est in quinque* הלכות *Hil-*

chot seu decisionum vel constitutionum ἀναμφισβητήτων libellos, atque horum primus est de Fundamentis legis, seu יסודי התורה, *cujus appellationis rationem aperit Abravanel: quem placuit adjungere, tum quod argumenti vicinitate huic valde conjunctus esset, sæpiusque ab eo Rámbam ad partes vocaretur; tum imprimis, ut varietas opinionum de numero ac serie articulorum ad manus haberetur, atque consensum à nobis hactenus postulatum, ab ipsis sciant desiderari. Si ullum est, sanè hoc hominum genus pugnacissimum censeri meretur; videas sæpe magno molimine doctorum turbam de lana caprina rixari, atque ubique tumultuari in Thalmudico Chaos. Novi quidem, sanctissimæ Christi religioni non absimile crimen probro dari, à multis deploratum esse, etiam ab iis, qui non exigua cum laude atque ingenii dexteritate rimandis Thalmudicæ scientiæ arcanis operam navarunt, sed iidem longiùs in opere suo provecti, quasi penitus obliti lachymarum, in ipso limine effusarum, mutatâ adversarii personâ, maluerunt in ejusdem Messiæ cultores acuere stilum, qdam aberrantibus ad regis, jam frustra tot seculis exspectati, communionem aperire ostium. Longè majori profectò cum fructu ac successu veritatis diffunderetur notitia, si linguam & calamum honori ducis atque capitis sui consecrarent, nec tantum intempestivo tribuerent zelo. Sed hæc frustra occinuntur inquietis ac fervidis animis, ac forsitan extra oleas.*

Scriptori huic utrique quantum deferatur, notissimum cuilibet est, qui vel unico oculo Rabbinorum perstrinxerit chartas; nihil magis decantatum est horum nominibus, ut verbulo amplius non sit opus. Prioris effigiem, ornatu suo expressam, videre licet in præfatione Moreh Nebuchim præmissâ; posterioris, in multis sparsim recentiorum scriptis: textum Hebræum huic non adjunximus, ut sic partim consuleretur emptoris commodo, partim etiam typothetæ labori; cùm in uno sufficere queat, utpote nitore ac brevitate dictionis alteri par, si non superior.

In

In versione tenaciùs inhæsimus vestigiis textûs, idque maximè in gratiam eorum, qui iisdem mecum tyrociniis incumbunt: si cui horridior videatur, tribuat hoc proprietatis studio, & ubi ab hoc scopo aberratum fuerit, candidi pectoris erit, aberranti directricem porrigere dexteram, quâ juvenilis hæc ac lubrica ætas inprimis suffulcienda est, paratissima semper ex Hebræorum consilio, לקבל האמת מאיזה שיבא אפילו מאדם בחות à quocunque homine recipere veritatem, etiam minimo. *Neminem autem offendat, si quid dictum in S.S. Christi viderit religionem; mitiora si quis ab hostibus sibi polliceatur, toto cælo errat: nec judicaverim operosâ aut anxiâ monitione hîc utendum apud æquos rerum arbitros, aut ab iis metuendum esse diverbium istud,* שתוק ותנצל Sile, ac tutus eris. *Non enim alio animo progymnasmation hoc damus, quàm ut alios ad ejusdem veritatis excitaremus studium, quò & extranei ad unius regni invitentur consortium, latiusque Sol ille justitiæ lucis suæ dispergat radios.*

יש בכללן עשר מצות שש מצות
עשה וארבע מצות לא תעשה

וזה פרטן

א׳ לידע שיש שם אלוה׃

ב׳ שלא יעלה במחשבה שיש שם אלוה אחר זולתיה׃

ג. ליחדו.

ד. לאהבו.

ה. ליראה ממנו.

ו. לקדש שמו.

ז. שלא להלל את שמו.

ח. שלא לאבד דברים שנקרא שמו עליהם.

ט. לשמוע מן הנביא המדבר בשמו.

י. שלא לנסותו: וביאור כל המצות האלו בפרקים אילו:

In genere ſunt præcepta decem; ſex affirmativa, & quatuor negativa: ſpecialis eorum recenſio hæc eſt:

1. *Ut ſciamus eſſe iſtic Deum.*
2. *Ne quis concipiat alium Deum præter Iehovam.*
3. *De unitate ejus.*
4. *Vt diligamus eum.*
5. *Vt timeamus ipſum.*
6. *Vt nomen ejus ſanctificemus.*
7. *Ne prophanemus nomen ejus.*
8. *Ne deſtruamus res, ſuper quas nomen Dei invocatum eſt.*
9. *Vt audiamus prophetam, loquentem Dei nomine.*
10. *Ne tentemus illum. Atque expoſitio omnium iſtorum præceptorum in hiſce continetur capitibus.*

הלכות
יסודי התורה׃
רבי משה בן מיימוני.

CONSTITVTIONES
DE
FVNDAMENTIS
LEGIS
RABBI MOSIS F. MAIIEMON.

פרק ראשון

א
סוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון והוא ממציא כל — נמצא׳ וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמתת המצאו׳ ואם יעלה על הדעת שהוא אינו מצוי אין דבר אחר יכול להמצאות ׳ואם יעלה על

CAPVT I.

I. FVndamentum fundamentorum, & columna ſapientiæ eſt, cognoſcere, eſſe [1] iſtic primum ens, iſtudque exiſtentiam largiri cuilibet exiſtenti: Omnia enim entia cæli ac terræ, quæque intra illa ſunt, non exiſtunt niſi ex veritate illius exiſtentiæ. Quod ſi concipias, illud non exiſtere, nulla res poterit exiſtere: ſin autem tibi imagineris, nulla exiſtentia eſſe præter illud ſolum, iſtud

המציאות השם
Exiſtentia Dei.

1. Videtur autor particulâ hac שם ſecutus eſſe vagum illud Philoſophorum Vbi; vel quod præſentiæ divinæ certus aſſignari nequeat locus; vel, cùm affigat eam ſupremo orbi, vocula hæc potiùs reſecta ſit à nomine שמים cœli.

הדעת שאין כל הנמצאים מלבדו מצויים הוא לבדו יה׳ו׳ה׳ מצוי ולא יבטל הוא לבטולם שכל הנמצאים צריכי׳ לו והוא ברוך הוא אינו צריך להם ולא לאחד מהם׳ לפיכך
Ier.X.10. אין אמתתו כאמתת אחד מהם הוא שהנביא אומר
Deut.IV.35. יי׳ אלהים אמת הוא לבדו אמת ואין לאחר אמת כאמתתו והוא שהתורה אומרת אין עוד מלבדו כלומר אין שם מצוי אמת מלבדו כמותו :

existet, neque desinet esse propter illorum [2] destructionem : Omnia enim existentia necessariò dependent ab illo ; ipse autem Benedictus non opus habet illis, ne quidem ullo eorum. Idcircò non est veritas ejus tanquam veritas aliqua illorum, uti propheta ait : *Dominus Deus veritas est* : q. d. ipse solus veritas est, neque ulla datur veritas similis ejus veritati. Idem quoque lex inquit : *Nullus amplius præter illum solum :* q. d. nulla existit ibi veritas, præter illum solum, sicuti ille est.

2. בטול Cessationem & otium propriè denotat ; potest tam ad existentiæ, quàm actionum referri durationem ; juxta pervulgatum istud שאבד העלול לא תאבד העילה שאינה מתבטלת בבטול העלול *Sublato effectu non tollitur causa, cùm hæc non desinat esse ob illius destructionem.* : Solent autem Hebræi *necessariam existentiam* indicare vocibus מחויב המציאות oppositè ad אפשרי *contingentem* seu *possibilem* existendi modum.

ב המצוי הזה הוא אלהי העולם ׳אדון כל הארץ והוא המנהיג הגלגל בכח שאין לו קץ ותכלי׳

II. Istud ens est Deus mundi, Dominus totius terræ, gubernans sphæram potentiâ, quæ caret fine ac termino, & virtute nunquam cessante: orbis [3] enim indesinenter

Mor.II.cap.2. 3. Non absimili ratione, licet paulùm solidiore, in Moreh existentiam primi entis ex hoc motu colligit : Cælum, inquit, vel est generabile ac corruptibile unà cum motu suo ; vel ingenerabile & incorruptibile: Si prius, tum existentiæ suæ habet autorem Deũ: Quicquid enim esse incipit, cùm non fuit, id esse sui vel existentiæ habet autorem. Si hoc, ut motus ejus fuerit sempiternus, tum motor ejus non erit corpus, aut potentia in corpore.

circum-

בכח שאין לה הפסק שהגלגל סובב תמיד וא׳ אפשר שיסוב בלא מסבב והוא ב״ה המסבב אותו בלא יד ובלא גוף :

circumagitur. Fieri autem nequit, ut orbis in gyrum agatur abſque circummovente: is verò eſt Deus benedictus, circumvolvens eum abſque 4 manu & corpore.

4. Motûs hujus originem aliquantò plenius autor Cuzri exprimit: Lib.V.s.2.
חייב חפץ האלקים וחכמתו סבוב הגלגל העליון אשר יסוב פעם בכל כ״ד שעות ויסבב עמו כל הגלגלים : *Voluntas atque Sapientia Dei neceſſariam reddit circumvolutione ſupremi orbis, qui ſingulis viginti quatuor horis circumactus, ſecum rapit reliquos orbes.*

ג וידיעת דבר זה מצות עשה שנאמר אנכי ה׳ אלהיך וכל המעלה על דעתו שיש שם אלוה אחר חוץ מזה עובר בלא תעשה שנאמר לא יהיה לך אלהים אחרים על פני וכופר בעיקר שזהו העקר הגדול שהכל תלוי בו :

III. Cognitio autem hujus rei eſt præceptum adfirmativum, juxta quod dicitur; *Ego ſum Dominus Deus tuus.* Exod.XX.2. Quicunque verò ſibi imaginatur, alium eſſe Deum præter hunc, is violat præceptum negativum, quod ait: *Non habebis Deos alienos coram me:* Ibid.verſ.3. & negat maximum 5 fundamentum, à quo reliqua dependent.

5. כופר בעיקר idem eſt cum כופר בשם *abnegante Deum*, ſeu atheo. Uſurpatur autem vox עיקר radix, quod ipſe ſit quaſi baſis ac fulcrum mundi, abſque cujus conſervatione ilico univerſum hoc corrueret. Hoc nomine etiam deſignatur, qui articulum fidei in dubium vocat; utroque modo hæc phraſis uſurpata creberrimum uſum habet tam apud Thalmudiſtas, quàm alios.

ד אלוה זה אחד הוא ואינו לא שנים ולא יותר על שנים אלא אחד שאין

IV. Hic Deus unus eſt, non duo, aut plures duobus, ſed unicus: cujus unitas non eſt ſimilis individuis, quæ reperiuntur in mun- יחוד אל אחדות השם *Unitas Dei.*

כייחודה אחד מן האחדים הנמצאים בעולם׃ לא אחד במין שהוא כולל אחדים הרבה׃ ולא אחד בגוף שהוא נחלק למחלקות ולקצוות אלא אחד שאין ייחוד אחר כמותו בעולם׃

mundo: nec unus est specie, complectente plura individua: neq; unus corpore, quod est divisibile in partes atque extrema; sed ita unus est, ut nulla unitas similis isti in mundo reperiatur.

ה אילו היו אלוהות הרבה היו גופים וגויות מפני שאין הנמנים השוים במציאותן נפרדים זה מזה אלא במאורעים שארעו בגופות ובגויות. ואילו היה היוצר גוף וגויה היה לו קץ ותכלית שאי אפשר להיות גוף שאין לו קץ וכל שיש לו קץ ותכלית יש לכחו קץ וסוף׃

סלוק או הרחקת הגשמות
Remotio corporalitatis.

V. Si plures darentur dii, isti essent corpora: quia similes constituti in essentiis suis non distinguerentur à se invicem nisi per accidentia, quæ reperiuntur in corporibus. Et si creator esset corpus, haberet finem ac terminum: cùm fieri nequeat, ut sit corpus non habens finem: at verò quicquid præditum est fine aut termino, limitatam & determinatam habet virtutem.

ו ואלהינו ברוך שמו הואיל וכחו אין לו קץ ואינו פוסק שהרי הגלגל סובב תמיד אין כחו כח גוף׃ והואיל ואינו גוף לא יארעו לו מאורעות הגופות כדי שיהא נחלק ונפרד מאחר לפיכך אי אפשר שיהיה אלא אחד וידיעת דבר זה

VI. Dei autem nostri, cujus benedictum sit nomen, potentia cùm non habeat terminum, neque cesset, (nam certe orbem perpetuò versat) non erit potentia ejus corporea. Quapropter, cùm nec ipse sit corpus, etiam corporum accidentia in illo non habebunt locum; ut sit divisibilis aut separabilis ab alio. Itaque non nisi unus esse poterit: & cognitio hujus rei est præceptum adfirmativum,

מצות עשה שנאמר ה׳
אלהינו ה׳ אחד :

tivum, quod ait: *Dominus Deus* Deut.VI.4.
noster Deus unus est.

ז .הרי מפורש בתורה
ובנביאים שאין הקב״ה גוף
וגויה שנאמר כי ה׳ הוא
האלדים בשמים ממעל ועל
הארץ מתחת והגוף לא
יהיה בשני מקומות׃ ונאמר
כי לא ראיתם כל תמונה׃
ונאמר ואל מי תדמיוני
ואשוה׃ ואילו היה גוף היה
דומה לשאר גופין :

VII. Certè expositum est in lege & prophetis, Sanctum & Benedictum non habere corpus, juxta illud quod dicitur: *Dominus* Deut.IV.39.
Deus noster in cælis supernè, & in terris infernè: corpus autem non est in duobus locis. Item: *Quia non* Deut.IV.15.
vidistis ullam imaginem. Et dictum est: *Cui adsimilaretis me, aut* Esa.XL.25.
æqualis essem: Si autem esset corpus, similitudinem haberet cum reliquis corporibus.

ח אם כן מהו זה
שכתוב בתורה ותחת
רגליו וכתובים באצבע
אלדים׃ יד ה׳ עיני ה׳ אזני
ה׳׃ וכיוצא בדברי׳ הללו׃
הכל לפי דעתן של בני אדם
הוא שאינן מכירין אלא
הגופות ודברה תורה כלשון
בני אדם והכל כנויים הם
כמו אם שנותי ברק חרבי
וכי חרב. יש לו ובחרב
הורג אלא משל׃ והכל
משל :

VIII. Si ita se res habet, quidnam sibi vult, cùm scriptum est in lege: *Et sub pedibus ejus: item, Scriptæ* Exod.XXIV.10.
digito Dei: manus Dei; oculi Dei; au- Exod.XXXI.18.
res Dei. & id genus alia? Omnia (di- Psal.VIII.7.& 18.4.
cuntur) juxta hominum notitiam, 1.Reg.9.3. Psal.118.73.
qui tantùm apprehendunt corpora: & loquitur lex phrasi humana; omniaque sunt allegorica; ut e. c. *Quum acuero coruscantem gla-* Deut.XXXII.41.
dium meum. Quid? gladiumne habet, & ense interficit? Nonnisi metaphoricè; & totum istud est parabolicum.

ט ראיה לדבר זה

IX. Probatio hujus rei est, quod

שנביא אחד אומר שראה
Dan.7.9. הקב"ה לבושו כתלג חיור.
ואחר ראהו חמוץ בגדים.
Ef.LXIII. 1. ומשה רבינו עצמו ראהו על
הים כגבור עושה מלחמה
Exod.34.6. ובסיני כשליח צבור לומר
שאין לו דמות וצורה אלא
במראה הנבואה ובמחזה
ואמתת הדבר אין דעתו של
אדם מבין ולא יכלה
להשיגו ולחקרו וזהו שאמר
הכתוב החקר אלוה תמצא
Iob.XI. 7. אם עד תכלית שדי תמצא:

propheta quidam ait, se vidisse vestimentum Sancti & Bened. instar nivis candidæ: Et alius conspexit eum vestibus rubricatum. Et Moses M. n. vidit illum in mari ut strenuè belligerantem; ac in Sinai tanquam [6] legatum Synagogæ obvolutum, ad indicandum (Deum) non habere figuram aut imaginem nisi in visione prophetica & ectasi. Veritatem [7] hujus scientiæ non intelligit homo, neque potest assequi, aut investigare; uti Scriptura ait: *Annum profunditatem Dei invenies, usque ad perfectionem invenies?*

6. Idem loquendi modus occurrit in Rosch hasana cap. I. fol. 17. 18. 71. unde & forte hic petitus est, ubi ad locum Exod. XXXI v. 6. (ad quem procul dubio autor noster etiam respicit) *& transivit Dominus ante faciem ejus.* R. Iohannes ita inquit: אלמלא מקרא כתיב א"א לאומרו מלמד שנתעטף הק"בה כשליח צבור והראה למשה ואמר לו כל זמן שישראל חוטאין יעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם : *Nisi in lege scriptum esset, non posset hoc dici; docens, quod Deus obvolutus fuerit veluti legatus Synagogæ, atque ostenderit se Mosi, eique dixerit: quocunque tempore Israelitæ peccaverint, hoc pacto faciant, & ego parcam iis.*

7. Cur autem nemo mortalium veritatem essentiæ divinæ possit concipere, proficisci ait in Moreh, ex turbulenta ac tenebricosa, quæ illos circumdat, materia: Ibid. materiam dicit esse veluti maceriam magnam atque velum, impediens apprehensionem intelligentiæ separatæ.

י מהו זה שבקש משה
Exod. XXXIII. 18. רבינו להשיג כשאמר הראני

X. Quidnam istud est, quod petiit Moses M. n. ut consequeretur, cùm ait: *Videam quæso* [8] *glo-*

נא את כבודך בקש לידע אמתת המציאות של הקב"ה עד שיהיה ידוע בלבו כמו ידיעת אחד מן האנשים שראה פניו ונחקקה צורתו בלבו שנמצא אותו האיש נפרד — בדעתו — משאר האנשים כך בקש משה רבינו להיות מציאות הקב"ה נפרדת — בלבו — משאר מציאות הנמצאים עד שידע אמתת המצאו כאשר היא׳

[8] *gloriam tuam?* Quæſivit cognoſcere veritatem eſſentiæ Dei, donec eſſet nota intellectui ejus, tanquam notitia cujuſdam ex hominibus, quum contemplatur ejus faciem, & inſculpitur ejus menti imago iſtius, ut iſte homo diſtinctus exiſtat in animo ejus à cæteris hominibus: ſic rogavit Moſes M. n. ut eſſentia San. B. in mente ejus diſtincta eſſet ab entium reliquorum eſſentiis, uſque dum cognoſceret veritatem eſſentiæ ejus, uti in ſe eſt; ſed reſpondit ei

8. Quid *Gloriæ* nomine deſignaverit Moſes inter ipſos magiſtros diſceptatur. In Schemot Rab. volunt, petitionem fuiſſe de præmiis pios manſuris, ac felicitate impiis in hoc ſeculo obventurâ, ut liceret ſibi eam oculis uſurpare, hoc pacto: נתאוה לעמוד על מתן שכרן של צדיקים ושלותן של רשעים ומניין שמתן שכרן של צדיקים נקרא כבוד שנ׳ כבוד חכמים ינחלו ומניין שמלותן של רשעים נקרא כבוד שנ׳ ואחר כבוד תקחני: *Expetivit conſiſtere ſuper donum mercedis piorum, & proſperitatem impiorum; donum autem præmii juſtorum appellatur gloria* Q. D. *Gloriam poſſidebunt ſapientes: Sic quoque felicitas improborum* Q. D. *Poſtmodum in gloriam recipies me.* Ejuſdem farinæ pandit Tanchuma, ubi ipſe Moſes introducitur de ſingulis præmiis à Deo ſciſcitans, cuinam hominum ſcil. hic vel ille theſaurus reſervatus eſſet, & Deus ad ſingula interrogata reſpondere fingitur. R. autem Iehuda in Cuzri, *Gloriam Dei* ait eſſe corpus ſubtiliſſimum, quod Deus aliquando prophetis videndum exhibuit, huc quoque refert orbes, angelos, & quicquid tenui ſtabilique præditum eſt ſubſtantia. Hìc verò Moſen ait tam ſubtile conſpexiſſe corpus, ut nullus prophetarum id potuerit contemplari. Alibi formas ſpirituales ait vocari *Gloriam Dei*; atque §. 8. ita depingit. הכבוד ניצוץ אור אלקי המועיל אל עמו ובארצו: *Gloria hæc ſcintilla ſeu radius lucis divinæ eſt, cedens in utilitatem populi ejus, idque in terra ejus.* Maimon hìc, uti & in More, ubi fuſe de hoc loco agit, pro ipſa eſſentia ac veritate Dei ſumit.

Prov. 3. 35. Pſal. 73. 24. — *Lib. 4. s. 3.* — *Lib. 2. s. 4.* — *Par. 1. cap. 54. & cap. 64.*

Deus:

והשיבו הקב״ה שאין כח בדעת האדם החי שהוא מחובר מגוף ונפש להשיג אמתת דבר זה על בוריו ׃

Deus : non poteſt intellectus hominis [9] vivi, compoſiti ex corpore & anima, perſpicuè aſſequi veritatem hujus rei.

Bamidb. rabah. fol. 178.

9. Imo ex mente Hebræorum nec angeli miniſterii, ut hîc plus deferatur Moſi quàm beatis ſpiritubus ; hoc modo R. Hakiba חיות הנושאות את הכסא אינן רואות את הכבוד Addit R. Simeon f. Hazæi : אף מלאכי השרת שחייהם חיי עולם אינן רואין את הכבוד ׃ *Animalia ſanctitatis, ſuſtinentia thronum, nunquam vident gloriam ; uti nec angeli miniſterii, ſempiternam agentes vitam.* Hæc quoque cauſa eſt, cur fingant, angelos invidia adverſus Moſen accenſos fuiſſe, quod tam curioſis oculis thronum gloriæ rimaretur.

יא והודיעו הקב״ה מה שלא ידע אדם לפניו ולא ידע לאחריו עד שהשיג מאמתת המצאו דבר שנפרד הקב״ה בדעתו משאר הנמצאי׳ כמו שיפרד אחד מן האנשים שראה אחוריו והשיג כל גופו ומלבושו בדעתו משאר גופי האנשים ועל דבר זה רמז הכתוב ואמר וראית את אחורי ופני לא יראו ׃ *Exod. xxxiii. 23.*

XI. Revelavit autem illi Deus id, quod nullus cognovit homo ante aut [10] poſt illum, adeo ut apprehenderit ex veritate eſſentiæ ejus aliquid, quô ſegregatus fuit Deus in ejus mente à cæteris entibus, uti quis diſcernit aliquem hominum, cùm videt tergum ejus, & aſſequitur mente ſua corpus atque veſtimentum ejus à reliquis hominum corporibus: & hanc rem Scriptura myſticè proponit, cùm ait: *Poſteriora mea videbis, facies autem mea non videbitur.*

Bava bathra cap. 5. f. 68.

10. Hinc illud : *Facies Moſis fuit tanquam facies ſolis ; Ioſuæ verò tanquam facies lunæ* : q. d. in apprehenſione lucis ſpiritualis tantum diſcriminis inter hos utroſque fuiſſe, quantum inter lumen ſolis ac lunæ. At licet aliquanto præſtantior dici poſſit revelatio facta Moſi reſpectu vatum præcedentium, num idem etiam de ſubſecuturis

ipſum

ipſum ſtatuendum erit ? Sanè ipſe Maimon agnoſcit Meſſiam in prophetia æqualem (majorem fore non audet aſſerere) Moſi futurum: Sic enim in Teſchuva : cap. 9. מלך שיעמוד מזרע דוד בעל חכמה יהיה יותר משלמה ונביא גדול הוא קרוב למשה רבינו: *Rex, qui ſurget ex ſemine Davidis, ſapientiâ majori ornatus erit ipſo Salomone, & magnus propheta, proximus Moſi m. n.* Parum ſibi conſtant magiſtri, ubi de inſigni Moſis ſapientia nihil vulgare eructant : modò enim ſcientiam ejus angelicæ præferunt, modò inferioris faciunt ſubſellii, ut in iſto Roſch haſana & Nedarim : חמשים Cap. 1. fol. 21. 71. Cap. 4. fol. 38. 71.
שערי בינה נבראו בעולם וכלם נמסרו למשה חוץ מאחת שנ׳ ותחסרהו מעט מאלהים: *Quinquaginta portæ ſcientiæ ſunt creatæ in mundo, atque omnes traditæ ſunt Moſi, exceptâ unicâ* Q. D. *Minorem eum feciſti pauliſper angelis.* Ponunt Pſal. VIII. 5.
autem quinquaginta intelligentiæ oſtia juxta quinquaginta, ut volunt, angelos, tam multos ac varios motus in orbibus cientes. Secretioris ſcientiæ doctores idem quoque extundunt ex voce מעט, quam tali characterum ſitu pingendam eſſe in hoc loco ſtatuunt, ita ut ע in medio emineat; jam verò מ״ט efficiunt 49, unde conſequitur Moſen tot ſcientiæ generibus inſtructum fuiſſe, ac unum defeciſſe. Sanè nauſeam lectori ſæpius movere tam inſulſas otioſorum hominum nugas, nil mirum eſt; ejuſmodi placentulis gaudent convivas ſuos paſcere, idque etiam magni beneficii loco ducunt. Si dicendum, quod res eſt, penitus obliviſcuntur hi mortales humanæ ſortis, ubi Moſis ſui ebuccinant encomia, & paulùm abeſt, quin magiſtrum ſuum Deo ipſi æquent; imò revera proximâ illum poſt Deum cathedrâ ponunt: atque hinc procul ſuſpectæ fidei exulare commercium, non obſcurè teſtatum facit R. Ioſua F. Sohib in Comment. ſuo ad cap. 30 Exod. ubi multis proſequitur quinque Moſaicæ dignitatis gradus, à quorum enumeratione, brevitatis ergò, ſuperſedemus; verba autem hæc præmittit : ונתעלה בהם על שאר הנבראים ואפילו המלאכים *Atque per eos* (gradus) *elevatus eſt ſupra reliquas creaturas, etiam angelos.* In tertia eminentiæ claſſe inquit : ולכן נתעלה על האבות ועל בני דורו ועל הבאים אחריו *Idcirco etiam excellentior fuit patriarchis, & filiis ſui ſeculi, atque poſt ipſum venientibus.* Tandem hoc effato omnes claudit : כדי שיהיה שלם בכל המעלות גופניות ורוחניות שיהא מעולה על כל הנבראים עליונים ותחתונים. *Vt eſſet perfectus in omnibus eminentiis corporalibus & ſpiritualibus, atque ſuperior eſſet omnibus creaturis ſuperioribus, vel cœleſtibus, atque inferioribus.* Quid ſupereſt, niſi ut creaturarum eximatur numero, atque æternæ divinitatis pronuncietur ſocius ? Tenuia ac diluta præ his ſunt, quæ de Meſſia ſuo, tam crebris ac repetitis votis, ſed incaſsùm hactenus exſpectato,

promunt; cùm tamen multò auguſtius & magnificentius ejus dotes ſacra depingat hiſtoria. Vt autem appareat, quàm lubricâ variaque linguâ & calamo honori doctoris ſui litent, ex altera parte videre eſt, quàm contemptim rurſus de eodem verba faciant; dum eum modò exutum prophetiæ dono, modò ſpoliatum ſapientiâ introducunt; jam iracundum, ac ſine cauſa bilem in populum evomentem apud aquas contentionis, ut apud eundem R. Ioſuam in xix. Levit. caput obſervare licet. Pluribus hæc proſequitur Albo part. 4. Cap. 22. ubi examinat cauſas decreti divini, de Moſe in terram promiſſam non admittendo, dicitque, ex ſapientum veterum judicio, עיקר החטא *principale peccati* Moſaici ſitum fuiſſe in eo, quod Iſraelitas appellaverit *rebelles*. Num. 20. 10. hac enim ratione, inquiunt, זלזל בכבוד של ישראל *vilipendit honorem Iſraelis*; atque ejuſmodi plurium contemptum cum prophanatione Dei coincidere. Ra"mbam verò autumat, crimen intempeſtivæ indignationis à Moſe commiſſum fuiſſe, quod vid. חנם *immeritò* & ſine cauſa ſuccenſuerit Iſraelitis: Ipſe autem Albo duplici peccato cenſet Moſen ſe obnoxium reddidiſſe, מעוט אמונה *ὀλιγοπιστία* atque חלול השם divini nominis profanationi. Alia, quæ exaggerando huic facto ab iſto proferuntur autore, haud difficulter lector ex eodem percipiet. Hiſce affinia reperire eſt in tract. Peſachim fol. 66. alia vid. Not. 13. ad cap. 7. &c.

יב וכיון שנתברר שאינו גוף וגויה יתברר שלא יארעו לו אחד ממאורעות הגופות לא חבור ולא פרוד לא מקום ולא מדה לא עלידה ולא ירידה לא ימין ולא שמאל לא פנים ולא אחור לא ישיבה ולא עמידה ואינו מצוי בזמן עד שיהיה לו ראשית ואחרית ומנין

XII. Poſtquam autem probatum eſt, illum non eſſe corpus, manifeſtum erit nulla reperiri in eo accidentia corporum; non compoſitionem, neque diviſionem; non locum, nec menſuram; non adſcenſum, neque deſcenſum; non dextrum, neque ſiniſtrum; non anterius, neque poſterius; non ſeſſionem, neque ſtationem, neque quicquam exiſtens in tempore, ita ut habeat principium

שנים ואינו משתנה שאין לו
דבר שיגרום לו שנוי :

pium vel finem, atque numerum annorum: non enim variabilis eſt, quia nihil in eo eſt, quod mutationem in ipſo efficere poſſet.

יג ואין לו לא מות ולא
חיים כחיי הגוף החי ולא
סכלות ולא חכמה כחכמה
האיש החכם לא שינה ולא
הקיצה לא כעס ולא שחוק
לא שמחה ולא עצבות לא
שתיקה ולא דבור כדבור
בני אדם וכן אמרו החכמים
אין למעלה לא ישיבה ולא
עמידה· לא עורף ולא עפוי :

XIII. Non in eo (locum habet) mors, neque vita ſecundum vitam corporis viventis; neque ſtultitia, nec ſapientia juxta cujuſquam viri ſapientis prudentiam; non ſomnus, neque vigiliæ; non indignatio, neque riſus; non lætitia, neque ægritudo; non ſilentium, neque loquela ſecundum ſermonem humanum; & ita dixêre ſapientes: *non eſt ſuperiùs ſeſsio neque ſtatio, non diviſio neque compoſitio.*

יד והואיל והדבר כן
הוא. כל הדברים הללו
וכיוצא בהן שנאמרו בתורה
ובדברי נביאים הכל משל
ומליצה הן כמו שנאמר
יושב בשמים ישחק כעסוני
בהבליהם כאשר שש ה׳·
וכיוצא בהן על הכל אמרו
חכמים דברה תורה כלשון
בני אדם וכן הוא אומר
האותי הם מכעיסים :

XIV. Poſtquam autem ita ſe res habet, omnia iſta, & id genus alia, quæ in lege & ſermonibus prophetarum dicuntur, mera parabola & allegoria ſunt; ſic cùm dicitur: *Sedens in cælis ridebit. Provocarunt me vanitatibus ſuis.* ac ſi Deus lætaretur. De hiſce omnibus & ſimilibus dixerunt ſapientes: *Loquitur lex linguâ humanâ*. Et ipſe ait: *Nonne illi me irritantes?*

Pſ. II. 4.
Deut. XXXII. 21.
**Sanhed. cap. 7. fol. 63. &c.*
Ier. VII. 19.

טו הרי הוא אומר אני
Mala. III. 6. ה׳ לא שניתי ואילו היה
פעמים כועס ופעמים שמח
היה משתנה וכל הדברים
Ib. IV. 18. האלה אינן מצוים אלא
לגופים האפלים השפלים
שוכני בתי חומר אשר בעפר
יסודם אבל הוא ברוך הוא
יתברך ויתרומם על כל
זה:

XV. Sanè ipſe inquit: *Ego Deus non mutor:* Quod ſi eſſet aliquando triſtis, aliquando lætus, eſſet mutabilis: at iſthæc omnia reperiuntur nonniſi in corporibus tenebricoſis & abjectis, *incolentibus domicilia lutea, quorum fundamentum* (ſitum) *in pulvere*; ſed Benedictus ille celebretur, ſupraque hæc omnia extollatur.

פרק שני

Caput II.

א האל הנכבד והנורא
הזה מצוה לאהבו וליראה
ממנו׳ שנאמר ואהבת את
Deut. VI. 5. ה׳ אלהיך ונאמר את ה׳
Deut. X 20. אלהיך תירא׳ והיאך
היא הדרך לאהבתו
וליראתו׳ בשעה שיתבונן
האדם במעשיו וברואיו
הנפלאים והגדולים ויראה
מהן חכמתו שאין לה ערך
ולא קץ׳ מיד הוא אוהב
ומשבח ומפאר ומתאוה
תאוה גדולה לידע השם
Psal. XLII. 3. הגדול כמו שאמר דוד
צמאה נפשי לאלהים לאל
חי:

I. HVjus Dei glorioſi & formidabilis præceptum (eſt) ut diligamus eum, atque (nobis) ab eo timeamus; ſicuti dicitur: *Diliges Dominum Deum tuum*. Sic quoque dictum eſt: *Dominum Deum tuum timebis*. At [1] quænam eſt via ad amorem atque timorem ejus? Quando homo animum adverterit ad opera, atque creaturas ejus ſtupendas, ac contemplatus fuerit in iis ſapientiam ejus, (cujus nullus eſt finis aut æſtimatio,) ſtatim diligit, laudat ac celebrat, ſummoque deſiderio expetit cognoſcere magnum illum Deum; ſicuti ait David: *Sitivit anima mea Dominum Deum vivum.*

1. Amo-

1. Amorem uti & timorem duplicem faciunt, unum המצויה לדבר נאהב *existentem è re amabili*, ut e. c. opibus, donis, beneficiis &c. hunc indignum Deo atque servorum proprium esse volunt: de quo illud circumfertur האהבת שהיא תלויה בדבר בטל דבר בטלה אהבה *Amor qui pendet ab aliqua re, si res ipsa cesset, cessat & amor.* Alium verò, qui resultat ex rei ipsius amatæ præstantia ac pulchritudine absque respectu felicitatis aut boni ab ea præcepti aut sperandi; atque hic illis אהבה אמתית *amor verus est*, dignusque creatore. Eodem ferme modo de timore differunt, dum timorem provenientem ex apprehensione supplicii aut mali, imo exclusionis è paradiso &c. vocant יראה עמי הארץ הנשים וקטנים *metum plebeculæ, mulierum & puerorum.* Alium verò promanantem ex conceptu summæ majestatis atque excellentiæ creatoris; qui *reverentiæ* potius venit nomine. Sed hi homines perfectiorem colendi rationem exigunt, quàm ipsa lex præscribit. Quis dilectionem aut metum, subnixum spe præmii aut formidine exitii, sincerum negabit, cùm Deus pro eo agnoscat? Imo cum ipse populum suum propositis pœnis à legis violatione absterrere, ac bonis ad ejusdem obsequium exstimulare voluerit? Pirke avoth. cap. 5.

Eundem fere in sensum R. Pinchas in Baritha de justorum cultu atque dilectione ait: שעובדים להק"בה ונותנים כבוד ויקר למלכותו מפני שהוא לבדו קדם את הכל ומלא את העליוני' והתחתונים וטובו הרב ברא את העולם במאמר ולא בעמל והוא אב וגבור חכם וטוב ורחום וסובל את הכל ומכלל את כל בריותיו ויודע רזי עולם ומטיב לרעים ולטובים ומאריך לרשעים לבעבור ישובו ויחיו : *Qui serviunt Sancto bened. & gloriam atque decus tribuunt imperio ejus, eò quod solus sit ante omnia, atque repleat tàm superiora quàm inferiora, cujus maxima bonitas dictô condidit mundum absque ullo labore: ipse est pater omnipotens, sapiens, benignus atque misericors, sustinens omnia atque continens omnes creaturas suas; qui novit arcana mundi, atque benefacit tam impiis quàm piis, ac improbis vitam producit, quò resipiscentiam agant atque vivant.* Sic R. Iehuda de timore לא ברא הק"בה עולמו אלא שיראו מלפניו : *Non creavit Deus mundum* (alio fine) *nisi ut metuerent ipsum.*

ב ובשמחשב בדברים האלו עצמן מיד הוא נרתע לאחוריו' ויירא ויפחד וידע שהוא בריה קטנה שפלה אפלה עומדת בדעת קלה

II. Cùm autem quis in rebus istis cogitationem habet occupatam, statim quasi retrorsum raptus timebit atque expavescet; cognoscetque se creaturam parvam, abjectam. ac tenebricosam,

 con-

Psal. VIII. 4. & 5.

מעוטה לפני תמים דעות׃ כמו שאמר דוד כי אראה שמיך מעשה אצבעותיך מה אנוש כי תזכרנו׃

consistere tenui cognitione amictam coram perfectissima scientia; uti ait David: *Cùm contemplor cælos tuos opus digitorum tuorum; quid est homo quod memor sis ejus?*

Bereschit Raba, cap. 1. &c.

ג ולפי הדברים האלו אני מבאר כללים גדולים ממעשה רבון העולמים כדי שיהיו פתח למבין לאהוב את השם כמו שאמרו חכמים בענין אהבה שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם׃

III. Pro ratione illarum rerum insignes exponam conclusiones de opere Domini mundi: Vt videl. sit janua sapienti ad amandum Deum; uti ajunt sapientes in negotio dilectionis: *Propterea inde cognosces illum, qui dixit, & conditus est mundus.*

ד כל מה שברא הקב״ה בעולמו נחלקו לשלשה חלקים׃ מהן ברואים שהן מחוברים מגולם וצורה והם הווים ונפסדים תמיד כמו גופות האדם והבהמה וצמחים והמתכות׃ ומהן ברואים שהן מחוברים מגולם וצורה אבל אינן משתנין מגוף לגוף ומצורה לצורה כמו הראשונים אלא צורתן קבועה לעולם בגולמם ואינן משתנין כמו אלו׃ והם

IV. Omnia quæ creavit Deus in orbe suo in tres disperscuntur classes. Inter istas creaturas quædam sunt compositæ ex materia & forma, eæque perpetuò generantur ac corrumpuntur, sicut corpora hominum, quadrupedum, plantarum ac mineralium. Aliæ verò sunt compositæ ex materia & forma, sed non mutantur de corpore in corpus, & de forma in formam, sicuti priores, sed forma earum perpetuò infixa est materiæ, neque variantur sicut istæ; ut sunt orbes, iis stellæque inque: neque est materia aut forma earum similis reliquarum

הגלגלים והככבים שבהן׃ ואין גולמם כשאר גולמים ולא צורתם כשאר צורות׃ ומהן בראים צורה בלא גולם כלל והם המלאכים׃

quarum materiæ ac formis. Quædam etiam habent formam abſque ⁵ ulla omnino materia, vid. angeli : quia non ſunt corpora, ſed formæ diſtinctæ à ſe invicem.

שהמלאכים אינן גוף וגויה אלא צורות נפרדות זו מזו :

2. Non multum ab hac diviſione recedit Albo, cùm diſcriminat omnia נמצאים in עומדים בעצמם *ſubſiſtentia per ſeipſa*, ſeu ſubſtantias, & עומדים בזולתם *ſubſiſtentia per alia*. Illa rurſus dividit in corpora, intelligentias ſeparatas atque animas : hæc verò in accidentia corporum atque formas materiales. Decem autem ſtatuit corpora, novem cæleſtia, ac decimum vult eſſe materiam, ſitam in centro orbis lunæ, prout ipſe fuſius eadem perſequitur : ſuffecerit nobis hæc ſtrictim delibaſſe ; nec enim jam nobis animus eſt ejus veſtigia premere, aut lectorem paſcere diſtinctionum tricis. *Ikkar. lib. 2. cap. 11.*

3. De angelorum ſimplici natura non ſatis conſtans eſt magiſtrorum ſententia, nonnulli eorum judicant, creatos eſſe angelos ex ſubtilioribus elementis, ut R. Ieſuda in Cuzri. Alij verò, inter quos & autor Iaziræ, angelos uti & animas conditos eſſe ex ſpiritu S. citante eodem R. Iehuda in Cuzri. Singulis etiam diebus angelos השרת miniſterii vel miniſtrantes ex quolibet Dei verbo creari doctores produnt in tract. Chagiga fol. 14. *Lib. 4. ſ. 4.* *Lib. 4. ſ. 25.*

ה ומהו זה שהנביאים אומרים שראו המלאך אש ׃ ובעל כנפים הכל במראה הנבואה ודרך חידה׃ לומר שאינו גוף ואינו כבד כגופות הכבדים כמו שנאמר כי ה׳ אלהיך אש אוכלה הוא ואינו אש אלא משל וכמו שנאמר עושה מלאכיו רוחות :

V. Quidnam eſt iſtud, quod prophetæ ajunt, ſe vidiſſe angelum ignis & præditum alis? Hoc omne (dicitur) in viſione prophetica & modo parabolico; ad indicandum, illos non eſſe corpora, neque graves inſtar corporum gravium. Eodem modo dicitur: *Dominus Deus ignis conſumens* : ipſe autem non eſt ignis, niſi metaphoricè : ſic quoque dicitur: *Facit angelos ſuos ventos.* *Deut. IV. 24.* *Pſal. CIV. 5.*

VI. Qua-

ו ובמה יפרדו הצורות זו מזו והרי אינן גופין לפי שאינן שוין במציאותן אלא כל אחד מהן למטה ממעלתו של חבירו והוא מצוי מכחו זה למעלה מזה והכל נמצאים מכחו של הקב״ה וטובו וזהו שרמז שלמה בחכמתו ואמר כי גבוה מעל גבוה שומר:

VI. Quanam [4] in re diſtinguentur formæ à ſe invicem, ſi non ſint corpora? In eo, quod non ſunt ſimiles in eſſentiis ſuis, ſed unuſquiſque illorum gradu inferior eſt ſocio ſuo, & unus virtute ſuâ exiſtit ſupra alium: omnes autem exiſtunt potentiâ Dei, ejuſque bonitate. Et hoc eſt, quod obſervavit Salomon in ſua Sapientia, cùm ait: [5] *Altus ſuperior alto obſervat.*

Eccl. v. 8.

4. Paulùm explicatius ita ſe res habet, vult diſtinctionem angelorum petendam eſſe ex eorum operandi atque apprehendendi virtute, ita ut pro minori vel majori robore atque ſagacitate etiam ſuperioris vel inferioris ſint ſubſellii. *Lib. 2. cap. 12.* Addit verò Albo unum eſſe cauſam alterius: hoc pacto ſcil. ut animalia ſanctitatis ſint cauſa Ophenim, hi Orelim, atque ſic deinceps uſque ad decimum ordinem Iſchim, quem cauſam atque præſidem faciunt elementorum, omniumque infra orbem lunæ poſitorum. Nonnulli etiam ſequeſtrationem intelligentiarum conſtituunt in diſtinctis officiis atque legationibus, *Midraſ. Rabah. cap. 20.* dum cuilibet angelo peculiarem ac unicam tantùm legationis adſignant provinciam, ac negant duobus angelis aut pluribus unam atque eandem demandari legationem, juxta iſtud in Bereſchit rabah: cap. 20. *Et Peſachim. cap. 10.* אין מלאך אחד עושה שתי שליחיות : *Nullus angelus duas obit legationes.* Hinc etiam vocant unum præſidem ignis, ut Gabrielem; alium principem aquæ; alium grandinis præfectum, vid. Iarkomi. &c. Difficultati autem, quæ poſſet injici de angelo, (quem nonnulli eorum Raphaelem fuiſſe opinantur) miſſo ad Abrahamum, ut Lothum ab imminente liberaret exitio, ita occurrunt, ut dicant: nuncium factum Abrahamo atque Lothi ereptionem unum idemque munus eſſe, utpote ab unius potentiæ atque authoritatis uſurpatione profectum &c. Atque hinc procul dubio eſt, quod Aben Ezra cuilibet iſtorum propriam tribuat legationem; uni enim vult injunctum fuiſſe nuncium de partu Saræ; alteri eductionem Lothi; tertio verò everſionem Sodomæ & Gomorrhæ.

morrhæ. Nec multum ab hoc abludit iſtud in Midraſch Raba: *Michael verba facit de ſuo miniſterio ; Gabriel verò adſcendit, ſicuti miſſus erat ad evertendam Sodomam; Raphael autem ad eripiendum Lothum.* Gabrielem quoque nugantur Ioſephum, ad Ægypti gubernacula admotum, 70 linguas docuiſſe. Vid. in Sutha fol. 36. Ibid. etiam fol. 31. & 33. ventilatur nugamentum Thalmudicis dignum ingeniis: Num videl. angeli miniſtrantes Chaldaicam etiam calleant linguam; & tandem ultro citroque ſerrâ contentionis reciprocatâ, affirmantium parti acceditur. Plura de angelis eorumque officiis qui avet noſſe, Reuchlinum adeat de arte Cabaliſt. lib. 3. ubi 72 nomina angelorum enumerat, perq; ea tradit nomen tetragrammaton pronunciari à ſecretioris ſcientiæ peritis. Tantùm addo, Iudæos fere omnibus rebus peculiares adſignare angelos; hoc modo Gabrieli volunt impoſitam fructuum curam, quâ ad maturitatem perducuntur. Sanhed. p. 95. eumque inſigniunt nominibus, *Piskon*, *Ithmon* & *Sigaron*. Ibid. fol. 44. Similiter angelum conceptioni præpoſitum appellant *Lilah* Nidd. p. 16. atque Abrahami egiſſe cuſtodem. Sanhed. p. 96. Spiritum ventis præfectum vocant *Dumah* Sanh. p. 94. Alium quoque depingunt, nomine *Sandalphon*, ſedem ejus pone *Mercaveh* ponunt, ſingulisque 500. annis, ajunt, obambulare, atque à terra uſque ad animalia vel *Chajoth* (de quibus Ezech. 1.) pertingere Chagig. fol. 13. Hujuſmodi rapſodias de nominibus variis atque officiis angelorum ſparſim ingerunt. Cap. 20.

5. *Altus ſeu* גבוה in Midraſch Kohelet interpretantur de angelis; גבוהים *altiſſimi*, de Deo. R. verò Ioſi F. Chaninæ, גבוה exponit de דוכסין איפרכין וסססטליטין *ducibus, principibus & ſatellitibus*: *Altiſſimi* de מלך חי עולמים *Rege vivo mundi.*

ז וזה שאמרנו למטה ממעלתו של חברו אינה מעלת מקום כמו אדם שיושב למעלה מחברו אלא כמו שאומרין בשני חכמים שאחד. גדול מחברו בחכמה שהוא

VII. Hoc quod diximus de inferiore gradu ſodalis ſui, non eſt (accipiendum) de gradu loci, ſicuti homo quis ſuperior ſedet ſocio ſuo; ſed uti ajunt: cùm è duobus ſapientibus unus excellit ſapientiâ alterum, tum iſte gradu ſuo eſt ſuperior illo; & cùm

למעלה ממעלתו של זה וכמו שאומרין בעילה שהיא למעלה מן העלול :

ajunt : *Causa est superior effectu suo.*

ח שינוי שמות המלאכים על שם מעלותם הוא ולפיכך נקראים חיות הקדש והם למעלה מן הכל ואופנים ואראלים וחשמלים ושרפים ומלאכים ואלדים ובני אלדים וכרובים ואישים :

VIII. Varietas nominum angelorum est pro ratione ; graduum ipsorum, & propterea vocantur *Animalia sanctitatis*, quæ omnium sunt suprema, & *Ophanim, Oralim, Chasmalim, Seraphim, Angeli, Dii, Filii Dei, Cherubim & Ischim.*

5. Etiam, *ex mente Hebræorum, à distinctis operationibus ac muneribus, ut e. c. Raphael sic dictus est, quod mittatur לרפאת ad sanandum hominem ; si verò לעזור ad opitulandum, vocatur Hezeriel, atque ita in cæteris.

Easdem appellationes licet sparsim videre in Chagiga cap. 2. Sic R. Iehuda : אתה כוננתה שם (ברקיע) אופנים שרפים וחיות הקדש ומלאכי השרת שנ' סולו לרכב : *Disposuisti ibi* (scil. in expanso) *Ophanim, Seraphim, Animalia Sanctitatis atque Angelos ministerii, sicuti dicitur : Extollite qui*
Psal. LXVIII. 5. *inequitat amœnitatibus*. Decem hi gradus etiam recensentur in Midrasch Bereschit. חיות *seu viventia* dici putant, quod vitam inferioribus largiantur creaturis : *Sancta* verò, quod in creatione illorum non habuerit locum sanctificatio illa, reliquis creaturis à Deo communicata, sed naturali quasi sanctitate prædita, istâ non opus habuerint. Censet
Lib. 2. cap. 11. verò Albo ita quidem vocari orbes, sed nunquam angelos nisi חיות אש *Animalia ignis.*

אפנים *Ophanim* desumptum quidam volunt à פנים notante præstantiam, honorem atque sapientiam, ad indicandum horum spirituum excellentiam ac sagacitatem ; sed longius petita est hæc etymiratio, & præstat à genuina vocis significatione non deflectere.
In exposit. Sed Hamoreh. Elementa autem existimat Abravanel hac voce nuncupavisse Maimonida in Moreh ; quæ nominis impositio quomodo in elementa

quadret,

quadret, non video; nisi fortè eò respiciat, quòd crebris suis mutationibus instar rotarum perpetuò in circulum agantur.

חשמל Conflatum alii volunt ex מל & חש quasi celeriter amputans, ad significandum eximium hujus Spiritûs robur, ac fortè potentiam ultricem: alii ex חשה ac מלל quod scil. modò taceat, modò sermocinetur: In Chagiga cap. 2. fol. 13. hanc reddunt appellationis hujus rationem: מאי חשמל חיות אש ממללות *Quidnam est Chasmal? Sunt animalia ignis loquentia.* Sed meritò duæ hæ posteriores inter commentitias reputantur notationes, utpotè multum ab origine sua divertentes, atque nullo subnixæ fundamento; in priore plus apparet speciei. Non ineptè cum Abravanele interpretaberis de statuto atque decreto divino, seu ejusdem vi atq; efficacia, per vocem *Chasmal* expressâ: quia judicium de captivitate Babylonica quasi igne ac fervore Domini factum fuerat. *Animalia* autem vult denotare quatuor angelos principes, quatuor monarchiis præfectos, vid. regno Babylonico, Persiæ, Græciæ atq; Romano; eodẽ modo & rotas de quatuor hisce imperiis exponit. *In Sod Hamoreh & Commen. Daniel. sent. 2. pal. 2.*

Inter *Ischim* ab Hebræis etiam numeratur Gabriel, utpote nomen maris seu viri gerens. Hic gradus est idem cum שכל או ספירה עשירית *intelligentia decima*, dictâ quoque intellectus agens. Est autem hæc ultima classis Sephiroth condita, uti in Bereschit Rabah legere est, in Sabbatho; unde quoq; ipsi nomen istius diei quandoq; tribuitur. Prophetiæ atque miraculorum dona hujus interventu ajunt mortalibus communicari: quo colore, nondum apparet; nisi quod fingendi licentia nullum agnoscat terminum, uti inprimis cernitur in assignandis angelorum stationibus; sumite tantùm istud R. Iochanan F. Zechai: הלא מן הארץ עד לרקיע מהלך חמש מאות שנה ועוביו של רקיע מהלך חמש מאות שנה וכן בין כל רקיע ורקיע למעלה מהן חיות הקדש רגלי החיות כנגד כולן קרסולי החיות כנגד כולן גופי החיות כנגד כולן צוארי החיות כנגד כולן ראשי החיות כנגד כולן קרני החיות כנגד כולן למעלה מהן כסא הכבוד רגלי כסא כבוד כנגד כולן כסא הכבוד כנגד כולן. מלך אל חי וקיים רם ונשא שוכן עליהן: *Nonne à terra usque ad expansum est iter quingentorum annorum, & sinus expansi continet tractum 500. annorum? Inter quodlibet autem expansum sunt animalia sanctitatis, atque pro ratione istorum omnium constituta sunt animalium pedes, crura, poplites, corpora, cervices, capita atque cornua, ac his innititur thronus gloriæ, cujus fulcra sunt pro numero* (cornuum) *istorum; solio autem gloriæ elevatus insidet rex vivus atque æternus.* Ejusdem fere commatis sunt, quæ R. Eliezer (aliquando à nobis versus) de ordinibus angelicis promit his verbis: *Chagiga cap. 2.* *Pirke. cap. 4.*

ארבע כתות של מלאכי השרת מסקלסין לפני הק"בה מחנה ראשונה מיכאל מימינו מחנה שנייה של גבריאל על שמאלו אוריאל לפניו מחנה רביעית של רפאל מלאחריו · ושכינתו

של

:של הק"בה בא֗תנע *Quatuor catervæ ſunt angelorum miniſterii, celebrantium Sanctum bened. Primam aciem occupat Michael à dextra Dei conſiſtens; ſecunda eſt Gabrielis, à ſiniſtra ejus: tertia Vrielis, ante conſpectum ejus: quarta Raphaelis, à tergo; in medio agit gratioſa Dei præſentia.* Sic quoque quatuor animalia ſanctitatis affixa eſſe ait ſolio gloriæ, ac Cherubim, Orelim ſuas tribuit ſedes, aliaſque plures rancidas nugas (quibus autor iſte ſcatet) ad nauſeam inculcat.

ט כל אלו עשר השמות שנקראו בהן המלאכים על שם עשרה מעלות שלהם הם ומעלה שאין למעלה ממנה אלא מעלת האל ב"ה היא מעלת הצורה שנקראת חיות לפיכך נאמר בנבואה שהן תחת כסא הכבוד׳ ומעלה עשירית היא מעלת הצורה שנקראת אישים והם המלאכים המדברים עם הנביאים ונראין להם במראה הנבואה לפיכך נקראו אישים שמעלתם קרובה ממעלת דעת בני אדם:

Vid. Dan. IX. 21.

IX. Omnia iſta decem nomina, quibus vocantur angeli, ſunt pro ratione decem graduum ipſorum: gradus autem qui non habet inter illos ſuperiorem, niſi gradum Dei Ben. eſt gradus formæ, dictæ *Chajoth* vel *animalia*; idcircò dicitur in prophetia, quod ſint infra ſolium gloriæ. Gradus verò decimus eſt gradus formæ, quæ vocatur *Iſchim*; & ſunt angeli, qui locuti fuêre cum prophetis, atque ab illis conſpecti ſunt in viſione prophetica; idcirco appellantur *Iſchim*; quia gradus eorum eſt proximus gradui ſcientiæ humanæ.

י וכל הצורות האלו חיים ומכירין את הבורא ויודעים אותו דעה גדולה עד למאד כל צורה וצורה לפי מעלתה לא לפי גדלו׳

X. Omnes autem iſtæ formæ viventes cognoſcunt creatorem, atque valdè excellenti notitiâ eum noſcunt, unaquæque forma pro ratione gradûs ſui, non pro ratione excellentiæ ſuæ; ac idcirco gra-

ואפילו מעלה הראשונה אינה יכולה להשיג אמתת הבורא כמה שהוא אלא דעתה קצרה להשיג ולידע· אבל משגת ויודעת יותר ממה שמשגת ויודעת צורה שלמטה ממנה· וכן כל מעלה ומעלה עד מעלה עשירית גם היא יודעת הבורא דעה שאין כח בני אדם המחוברים מגולם וצורה יכול להשיג ולידע כמותה· והכל אינן יודעים הבורא כמו שהוא יודע עצמו :

co gradus primus non poterit comprehendere veritatem conditoris, ſicuti in ſe eſt, ſiquidem intellectus ejus contractior eſt, quàm ut aſſequatur & cognoſcat (eum:) attamen magis apprehendit atque cognoſcit, quàm adſequitur ac intelligit forma inferior illâ. Et ita unuſquiſque gradus uſque ad gradum decimum cognoſcit creatorem notitiâ, quali non poſſunt (Deum) homines, compoſiti ex materia & forma, adſequi aut cognoſcere. Nulli autem cognoſcunt creatorem, uti ipſe cognoſcit ſeipſum.

יא כל הנמצאים חוץ מן הבורא מצורה הראשונה עד יתוש קטן שיהיה בטבור הארץ הכל מכח אמתתו נמצאו ולפי שהוא יודע עצמו ומכיר גדולתו ותפארתו ואמתו הוא יודע הכל ואין דבר נעלם ממנו :

XI. Omnia exiſtentia, præter creatorem, à prima forma uſque ad minimum reptile, quod eſt in umbilico terræ, omnia (inquam) potentiâ ejus veritatis exiſtunt. Et quia ipſe cognoſcit ſemetipſum, ac intelligit excellentiam, gloriam atque veritatem ſuam, ideo cognoſcit omnia, & nihil eſt abſconditum ei.

יב הק"בה מכיר אמתו ויודע אותה כמו שהיא

XII. Sanctus Ben. intelligit veritatem ſuam, atque cognoſcit eam, uti reipſa eſt; neque intelli-

ואינו יודע בדעה שהיה חוץ ממנו כמו שאנו יודעים שאין אנו ודעתנו אחד׃ אבל הבורא ית׳ הוא ודעתו וחייו אחד מכל צד ומכל פנה ובכל דרך ייחוד׃ שאלמלא היה חי בחיים ויודע בדעה חוץ ממנו היו שם אלוהות הרבה הוא וחייו ודעתו׃ ואין הדבר כן אלא אחד מכל צד ומכל פנה ובכל דרך ייחוד׃

git notitiâ distinctâ à seipso, uti nos cognoscimus, quia nos & intellectus noster non sunt unum: sed creator excelsus, ipse, intellectus atque vita ejus sunt unum omni modo, respectu atque ratione unitatis. Quòd si viveret per vitam, atque intelligeret per notitiam extra seipsum; essent in mundo multi Dii, ipse & vita atque intellectus ejus: sed nihil tale hîc locum habet; cùm unus sit ex omni parte, omni ratione ac modo unitatis.

יג נמצאת אתה אומר הוא ויודע והוא הידוע והוא הדעה עצמה הכל אחד׃

XIII. Itaque dicas, ipse est & intelligens, & intelligibile atque ipsamet cognitio, omnia unum sunt.

יד ודבר זה אין כח בפה לאמרו ולא באזן לשמעו ולא בלב האדם להכירו על בריו׃ ולפיכך אומר חי פרעה חי נפשך ואין אומר חי ה׳ אלא חי ה׳ שאין הבורא וחייו שני׳ כמו חיי הגופים החיים או כחיי המלאכים׃

Gen. XLII. 15.
1. Sam. 1. 26.

XIV. Hæc autem res non potest ore proferri, nec auribus usurpari, aut mente hominis perspicuè comprehendi; & propterea ait: *Vitæ* [6] *Pharaonis. Vivit anima tua*; non verò dicit: *Vitæ Domini, sed vita Domini*: quia creator ejusque vita non sunt duæ res, sicuti vitæ corporum viventium, sive uti vitæ angelorum.

6. חֵי notatum zere accidens corporis viventis esse volunt, nec posse usurpari de creatore; secus verò si subscriptum habeat patach

tach חי h. e. *vivus* vel *vivens*, ut omnis compositio quàm longissimè à Deo arceatur.

טו: לפיכך אינו מכיר הברואים ויודעם מחמת הברואים כמו שאנו יודעים אותם אלא מחמת עצמו יודעם לפיכך מפני שהוא יודע עצמו ידע הכל שהכל נסמך בהויתו לו:

XV. Idcircò non cognoscit neque intelligit creaturas per creaturas, uti nos apprehendimus eas; sed per semetipsum: idcirco quatenus seipsum intelligit, etiam cognoscit omnia: cujuslibet enim rei essentia in ipso fundata est.

יז: דברים אלו שאמרנו בענין זה בשני פרקים אלו כמו טיפה מן הים הם ממה שצריך לבאר בענין זה: ובאור כל העקרים שבשני פרקים אלו הוא הנקרא מעשה מרכבה:

XVI. Quæ de hoc negocio diximus in duobus illis capitibus, sunt tanquam gutta è mari; hinc oportet ea declarare in hac materia. Expositio autem omnium articulorum in duobus istis capitibus, vocatur *opus* 7. *quadrigæ*.

7. Si primam vocis מרכבה originem spectes, propriè vehiculum vel currum notat; unde etiam pro deportatione aut migratione sumitur; atque in hunc sensum exponunt nomen hoc de migratione שכינה vel *Spiritûs S.* è terra Israelis, quæ contigit in septima captivitate sub Nebucadnezare. Sed cùm in visione, Ezechieli oblatâ, sæpius rotarum occurrat mentio, ibique & angelorum ac Dei species repræsentatæ legantur, hinc factum, ut vox hæc hyperphysicis tribuatur contemplationibus, atque universa scientia de natura spirituum atque Dei, nomine *Mercavæ* veniat. Quousque autem sese extendat hæc mysteriorum ratio, non usquequaque inter magistros convenit: Rabbenu Iehuda Hakkadosch, existimat omnes tres visiones scil. rotarum, animalium atque hominis vocari *opus Mercavæ*, atque de nulla istarum licitum esse docere nisi summa & principalia capita. Rab inquit, extendi usque ad postremum: *Et vidi* vers. 27. R. verò Isaac *Chagiga cap. 2.*

Iſaac ait uſque ad *Chaſmal*; & ab iſto : *Et vidi* uſque ad *Chaſmal* abſolutè licitum eſt omnia tradere ; ſed hinc & ulterius non fas tradere niſi ſumma ac præcipua capita. Alij inquiunt : Ab iſto *Et vidi* uſque ad *Chaſmal* tradimus tantum principalia capita ; hinc atque ulterius ſi fuerit ſapiens atque perſpicaci ingenio præditus ; ſin minus, nequaquam.

Chagiga Cap. 2.

יז צוו החכמים הראשונים שלא לדרוש בדברים אלו אלא לאיש אחד בלבד והוא שיהיה חכם ומבין מדעתו : ואח״כ מוסרין לו ראשי הפרקים ומודיעים אותו שמץ מן הדבר׳ והוא מבין מדעתו וידע סוף הדבר ועמקו :

XVII. Mandarunt priſci ſapientes, iſtas res proponendas eſſe non niſi apud unum tantùm, qui cognoſcat ac ſapiat [8] ſuo intellectu ; deinde tradant illi principia capitum ; atque eum pauxillùm hac de re erudiant : ipſe autem cognoſcat proprio intellectu , atque intelligat finem ac profunditatem hujus rei.

8. Hinc iſtæ regulæ : *Non tradunt principalia capita niſi patri domûs judicii, cujus cor dolore ac mœrore affectum eſt.* Et paulò poſt : *Non tradunt ſecreta legis niſi conſiliario, ſapienti artium & perito eloquentiæ.* Hæc etiam cauſa eſt, cur juvenes atque pueros à myſteriorum horum inſtitutione ac lectione arceant, horrendo divinæ ultionis [ſi fides narrationi habenda] admoniti exemplo : referunt enim adoleſcentulum in ædibus magiſtri ſui aliquando in primo cap. Ezechielis legiſſe, cumque jam perveniſſet ad verba iſta verſ. 4. *E cujus medio Chaſmal,* ignem prodiiſſe à Chaſmale, miſerumque adoleſcentem combuſſiſſe. Tantum verò hîc abfuit temeritatis nota, ut prudentiores inter ipſos non niſi ſenilem ætatem judicaverint ad ſecreta iſta admittendam eſſe : Sic R. Eliezer, cùm diceret ipſi R. Iohannes : *Veni, & docebo te opus Mercavæ*, reſpondiſſe fertur ; *Nondum conſenui, ac ſentio adhuc fervorem naturæ & motus juveniles.* Idem Hebræorum ſtatutum obſervat Origenes in prooemio 4. Homil. in Cant. *Ajunt obſervari etiam apud Hebræos, quod niſi quis ad ætatem perfectam maturamque pervenerit libellum hunc ne quidem in manibus tenere permittatur. Sed & illud ab eis accepimus cuſtodiri; quandoquidem moris eſt apud eos omnes Scripturas à Doctoribus tradi pueris, ſimul & δευτερώσεις [ſive Miſnajoth,] ad ultimum quatuor iſta capita*

capita ſervari: Principium Geneſis, in quo mundi creatura deſcribitur, & Ezechielis principia, in quibus de Cherubim refertur, & finem, in quo templi ædificatio continetur, & hunc Cantici Cant. librum. Hinc videtur deprompſiſſe Hieronymus præfat. ad Ezechielem: *Lege*, inquit, *cautum fuit apud Hebræos, ne quis minor annis triginta, quædam initii Geneſeos capita, Cantica Cant. & partem aliquam Ezechielis, nempe principium de Cherubin, & finem de ædificatione templi legeret.* Cauſam hanc reddit: *Propterea quod in illis occurrant nonnulla, quæ humanæ rationi & perverſis noſtræ carnis affectibus abſurda cogitandi præbere videntur occaſionem.* In eundem fere ſenſum Nazianzenus in Apologet. de hoc veterum Hebræorum conſilio ſcriptum reliquit: *Non omni ætati, ait, ſacra omnia legenda diſcendave permittebant; id verò partim quod non expediret omnibus omnia ſtatim noſſe, partim, quod non omnes omnia poſſent capere. Itaque ea, quæ facilia ſunt, qualia quæ apertis narrationibus hiſtoricis conſtant, omnes vel à puero ſtatim diſcebant: eas verò ſcripturas, quæ ſub vili panniculo literæ pretioſa intrinſecus contegunt Sacramenta, nullum patiebantur ante vigeſimum quintum annum cognoſcere; quod quidem veluti munus & præmium quoddam volebant propoſitum exercitio virtutis his, in quibus ad illud ætatis vita probata & ſuavitas morum atque intelligentiæ capacitas elucebat.*

יח ודברים אלו דברים עמוקים הם עד למאר ואין כל דעת ודעת·ראוי לסבלן ועליהם אמר שלמה בחכמתו דרך משל כבשים ללבושיך׃ כך אמרו חכמים בפי משל זה׃ דברים שהן כבשונו של עולם יהיו ללבושיך כלומר לך לבדך׃ ואל תדרוש אותם ברבים ואליהן אמר יהיו לך לבדך ואין לזרים אתך ועליה׃

XVIII. Iſta autem uſque adeo abſtruſa ſunt; ut nullus intellectus capax ſit intelligere ea: & propterea ait Salomon in ſapientia ſua modo parabolico: *Arcana in veſtibus tuis*: Similiter dixêre ſapientes in expoſitione hujus ſimilitudinis, *Res quæ ſunt veluti arcana mundi, ſint in veſtimentis tuis*: q. d. tibi ſoli (reſervabis) neque expones eas vulgo: atque ideo ait: *Sint tibi ſoli*, (notæ) non autem extraneis tecum. Ac de iiſdem dicit: *Mel & lac infra linguam tuam.* Hoc ita expo- *Prov. XXVII, 26.* *Cant. IV, 11.*

Chagiga cap. 2. fol. 13.

אמר דבש וחלב תחת לשונך כך פירשו החכמים הראשונים דברים שהן כדבש וחלב יהיו תחת לשונך:

fuêre prisci sapientes: *Res istæ, quæ sunt tanquam mel & lac, sint infra linguam tuam.*

פרק שלישי

א הגלגלים הם הנקראים שמים ורקיע וזבול וערבות והם תשעה גלגלים. הקרוב ממנו הוא גלגל הירח והשני של מעלה ממנו הוא גלגל שבו הכוכב הנקרא כוכב וגלגל שלישי של מעלה ממנו שבו נוגה. גלגל רביעי שבו חמה חמישי שבו מאדים וגלגל ששי שבו כוכב צדק וגלגל שביעי שבו שבתי וגלגל שמיני שבו שאר כל הכוכבים שנראו ברקיע וגלגל תשיעי הוא גלגל החוזר בכל יום מן המזרח למערב והוא המקיף ומסבב את הכל:

CAPUT III.

I. ORbes sunt, qui vocantur [1] *Cælum, expansum, habitaculum* & *amœnitates.* Sunt autem novem orbes. Orbis nobis proximus, est orbis *lunæ*: secundus verò superior illo, est orbis in quo stella, dicta [2] *Mercurius*: & orbis tertius superior illo, in eo *Venus*: orbis quartus, in quo *Sol*: quintus in quo *Mars*: & orbis sextus, in quo stella *Iovis*: orbis autem septimus, in quo *Saturnus*: orbis verò octavus, in quo reliquæ omnes stellæ, quæ conspiciuntur in expanso: orbis autem nonus, est qui circumit singulis diebus ab oriente in occidentem; & iste cingit atque ambit omnes.

1. Quandoque expansi nomine magistri complectuntur omnes cælos, ut in isto Rab. שני רקיעין הן שמים ושמי שמים רבי אלעזר אמר ז׳ רקיעין הן שמים ושמי שמים רקיע שחקין מעון זבול ערפל: *Duo sunt expansa, cælum & cælum cælorum. R. Eliezer, inquit, septem sunt expansa; vid. cælum atque cælum cælorum, nubes tenuissimæ, habitaculum* [primum scil.] *secundum,* &

Chagiga, cap. 2.

& locus tenebrarum. Eodem pacto R. Iehuda duos ponit cælos conſpicuos. R. verò Simeon F. Lakiſch ſeptem, atque duobus cælis annumerat angelos, animas ſyderaque omnia. Verbulo indicandum eſt, quidnam propriè duabus poſtremis deſignent vocibus; ita habeto ab ipſorum pictoribus: In loco, ab iis dicto *Zebul* vel *habitaculum*, exſtructum eſſe ajunt altare, in quo Michael ſacrificium offerat pro peccatis, ibi quoque turmas angelorum miniſterii agere, cantilenis celebrantes Deum, uti & theſauros nivis ac grandinis latere. *In haravoth* verò ſeu *amœnitatibus* judicium & pacem vigere, ibique gazas vitæ, tranquillitatis & benedictionis aſſervari atque animas juſtorum, uti & animas creandas, item rorem, quem in ſuſcitandis mortuis Deus ſit effuſurus. Quis non crederet hoſce magiſtros oculorum acie ipſa cælorum penetraſſe adyta, qui ita in numerato beatarum ſedium habent arcana? Vt melius ordo ac nexus ſingulorum orbium cum intelligentiis videatur, non abs re erit, paucula hæc adjicere ex Albo, cujus hæc ſunt verba: Lib.2. cap.11.

במה שמשכיל שהוא אפשרי המציאות יושפע ממנו
גרם החלק המניע התנועה היומית׃ וכן מן השכל השני יושפע ממנו שלישי ונפש גלגל
הכוכבים הקיימים וגרם גלגל על זה הדרך׃ וכן מן השלישי יושפע שכל רביעי ונפש
גלגל שבתאי׳ וגרמו ומן השכל הרביעי שכל חמשי ונפש גלגל צדק וגרמו ומן השכל
החמישי שכל ששי ונפש גלגל מאדים וגרמו ומן הששי שכל ז״ ונפש גלגל חמה וגרמו ומן
הז״ שכל שמיני ונפש גלגל נוגה וגרמו ומן הח״ שכל תשיעי ונפש גלגל כוכב וגרמו ומן
הט״ שכל העשירי ונפש גלגל הט״ שהוא נפש גלגל הירח ומן העשירי יושפע חומר כל מה
שתחת גלגל הירח וכל הנפשות אשר שם והשכל העשירי הזה הוא שיקראוהו שכל הפועל׃

Quatenus [intelligentia] *quæ intelligit, eſt exiſtentiæ contingentis, promanat ex ea corpus diſtinguens motum diurnum; atque eodem modo ex intelligentia ſecunda profluit intelligentia tertia, atque anima orbis ſtellarum fixarum, & ſimili ratione corpus orbis: ſic è tertia promanat quarta intelligentia & anima orbis Saturni, ejuſque corpus: ex quarta reſultat intelligentia quinta & corpus animaque orbis Iovis: ex quinta, intelligentia ſexta & anima corpuſque orbis Martis: è ſexta eſt ſeptima, ſimulque cum anima corpus orbis Solis: è ſeptima eſt octava & corpus animaque orbis Veneris: ab octava eſt nona, uti & corpus atque anima orbis Mercurii: E nona autem eſt decima, & anima corpuſque orbis Lunæ: atque è decima promanat omnis materia, quæ eſt infra orbem lunæ, & omnes animæ, quæ ibi ſunt, atque hanc decimam intelligentiam vocant intellectum agentem.* Non abſimili ratione *Sephiroth* depingunt Cap.11. Hebræi, uti videre licet in Bereſchit Raba; ubi decima Sephirah etiam vocatur illis *intellectus agens*, atque die Sabbathi à Deo creatam dicunt: ſingulo enim diei creationis ſuam tribuunt Sephira,

atque

atque tres primas spirituale quiddam esse statuunt, atque appellant nomine אור seu *lucis*.

2. Hîc *Mercurium* & *Venerem* infra solem ponit juxta Ptolomæum, ita ut sol in medio situs, tres supra & tres infra se habeat planetas; ipse tamen agnoscit in Moreh, veterum omnium sententiam fuisse, orbes Mercurii & Veneris esse supra solem constitutos; uti & Adelosenorum, qui post Ptolomæum venerunt, mathematici excellentissimi: hi juxta principia Ptolomæi demonstrarunt, orbes Mercurii & Veneris sedes suas habere supra solem. Contra verò Abubechar contendit, fieri nulla ratione posse, ut Venus ac Mercurius supra solem positi sint. Planetas autem communi nomine vocant משרתים h. e. *ministros* vel *ministrantes*, ut videre est apud Aben Ezra in Exod. XVI. 1. & D. Kimchi in Psal. CXLVI. & 1. Sam. XII. 5. *In cælo sunt*, inquit, *angeli*, *tanquam exercitus magnus*, & *septem ministrantes*. Reliquæ verò stellæ erraticæ Hebræis vocantur כוכבי לכת *stellæ incessûs vel ambulatoriæ*; eædem quoque אור seu *lucis* stellæ ipsis dicuntur, & collocat eas Kimchi in sphæra octava, נבוכים etiam nomine veniunt, q. d. *fluxas*, *instabiles*. Fixas verò volunt dici קבועים à קבע significante *stabilire*, *firmare*: Numerum stellarum apparentium faciunt 1098. atque eas proprio nomine recensuisse ajunt Davidem in Psal. CXLVIII. 3. *Laudate eum omnes stellæ lucis*.

Part. 2. cap. 9.

ב וזה שתראה כל הכוכבים כאלו הם כלם בגלגל אחד וא עפ שיש בהן זה למעלה מזה מפני שהגלגלים טהורים וזכים כזכוכית וכספיר׳ לפיכך נראין הכוכבים שבגלגל השמיני מתחת גלגל הראשון:

II. Quod autem conspicis omnes stellas quasi omnes essent in uno orbe, licet unus sit superior altero, hoc inde fit; quod orbes sunt puri & immaculati instar crystalli aut sapphyri; idcircò apparent stellæ orbis octavi infra orbem primum.

ג כל גלגל וגלגל משמנה הגלגלים שבהן הכוכבים נחלק לגלגלים

III. Vnusquisque orbis, ex octo orbibus, in quibus sunt stellæ, dividitur in plures orbes, unus supra alium, uti involucra

in

הרבה זה למעלה מזה כמו גלדי בצלים · מהן גלגלים סובבים ממערב למזרח ומהן סובבים ממזרח — למערב — כמו הגלגל התשיעי החוזר ממזרח למערב וכלן אין ביניהם מקום פנוי :

in cæpa. [3] Ex illis quidam circumeunt ab occidente in orientem; alii verò circumaguntur ab oriente in occidentem, ut ſphæra nona, rediens ab oriente verſus occidentem: neque eſt inter illos locus vacuus.

3. Quatuor aſſignat in Moreh cauſas motûs ſphærici, vid. rotunditatem orbis; animam, intellectum, quo poteſt aliquid formaliter concipere vel cogitare, atque intellectum ſeparatum ſeu deſiderium & appetitum orbis. Perfectionem autem orbium ac ſtellarum ex eo præcipuè metitur Albo, quod actu moveantur ad exequendum Dei voluntatem: fingit enim iis mandatum hoc a Deo datum fuiſſe, ut perpetuò ſe in gyrum agant. Quò verò ſphæra vel aſtrum majori perfectione eſt præditum, eo paucioribus, ex ejus mente, gaudet operationibus: hinc orbi diurno unum & ſimplicem attribuit actum, lunæ verò plures & magis varios reliquis omnibus ſphæris.

Part. 2. cap. 10. *Lib. 2. cap. 5.* *Ibid. cap. 4.*

ד כל הגלגלים אינן לא קלים ולא כבודים ואין להם לא עין אדום ולא עין שחור ולא שאר עיני וזה שאנו רואין אותם כעין התכלת למראית העין בלבד הוא לפי גובה האויר · וכן אין להם לא טעם ולא ריח לפי שאין אלו המאורעים מצוין אלא בגופות שלמטה מהן :

IV. Nulli orbes ſunt leves, neque graves; nec ineſt illis color rubeus, neque niger, cæterive colores: quod autem videmus eos tanquam coloris cærulei, id tantùm provenit ex phaſi viſûs, propter altitudinem aëris. Neque ſimiliter habent [4] guſtum nec odoratum: quia iſta accidentia non inveniuntur niſi in corporibus, quæ infra illos ſunt.

4. At ſenſus hoſce tribuere videntur orbibus atque aſtris ii, qui contendunt eadem organis ſeu membris inſtructa eſſe: & mirum

ſanè eſt, quod autor Malchiel aſſerit, omnes ſapientes in eo conſentire, כי הגלגל העליון אמר בו הוא איש אחד בעל אברים כראובן ושמעון: *Orbem ſupremum, & quicquid in eo eſt, virum quendam eſſe, præditum membris, ſicuti Ruben ac Simeon*: Idem quoque de omnibus affirmat orbibus. Nec videtur alienior ab hac opinione Abubechar in lib. Chai ben Ikthan, ubi ait: כאיש מאישי הב"א ומה שתחתנו מה כוכבים המאירים במדרגת חושי הב"א ומה שבו ממיני הגלגלים המתדבקין קצתם בקצת הם במדרגת איברי הב"א: Et paulo poſt: והתבאר לו יש כלו כאיש באמת *Veluti homo quidam inſtructus organis, ita ſtellæ lucentes ſunt in gradu ſenſuum organicorum, & uti in iis ſunt ſpecies quædam, ſic & orbes, ſibi invicem conjuncti, ſunt in claſſe membrorum. Atque hinc manifeſtum fit, iſtud totum revera inſtar viri eſſe.*

Part. 5.

ה כל הגלגלים האלו המקיפין את העולם הן עגולים ככדור והארץ תלויה באמצע ויש למקצת מן הכוכבי' גלגלים קטנים שהן קבועים בהן ואין אותם הגלגלים מקיפין את הארץ אלא גלגל קטן שאינו מקיף קבוע בגלגל הגדול המקיף:

V. Omnes ſphæræ ambiuntes mundum ſunt rotundæ inſtar globi, & terra pendet in medio. Sunt autem nonnullæ ſtellæ orbibus minoribus infixæ, & hi orbes non cingunt terram; ſed orbis parvus, non circumeuns, infixus eſt orbi magno ambienti.

ו מספר כל הגלגלי' המקיפין את כל העולם יח" ומספר כל הגלגלים שאינן מקיפין שמנה וממהלך הככבים וידיעת שעור סביבתן בכל יום ובכל שעה ומנטייתן מרוח דרום לרוח צפון ומרוח צפון לרוח דרום ומגבהן

VI. Numerus omnium orbium ambientium mundum, eſt octodenarius, ſ non cingentium eſt octonarius: Ex circuitu verò ſtellarum, cognitione revolutionis in quolibet die ac unaquaque hora, atq; ex declinatione earum è plaga meridionali in ſeptentrionalem, & vice verſa, ac ex elevatione earum à terra, earumque vicinitate cognoſcitur numerus

מעל הארץ וקריבתן יודע מספר כל אלו הגלגלים וצורת הליכתן ודרך הקפתן׳ וזו היא חכמת חשבון תקופות ומזלות׳ וספרים רבים חברו בהן חכמי יון׃

merus omnium illorum orbium, ac forma progreſsûs, atque modus revolutionis eorum. Et hæc eſt ſcientia ſupputationis in revolutionibus & ſignis zodiacis; multoſque libros compoſuêre de his ſapientes Græciæ.

5. Exiſtimat autor nullâ ratione pauciores orbes quàm octodecim poſſe dari; an verò plures ſint ait diſquiſitione opus eſſe, uti & illud; Vtrum quædam ſphæræ ſint non cingentes totum mundum. De aſtrorum elevatione, ac modo inveniendi ſigna zodiaca ſi quis plura aveat noſſe, conſulat Maimonidem in Hilchot Kidoſch Chodeſch cap. 11. §. 8. 9 &c. ad finem capitis; & R. Samuelem in Berachot cap. 9. Aben Ezra verò, citante Kimchi in Pſal. VIII. 4. decem conſtituit ſphæras, juxta denarium, ut ipſe ſcribit, digitorum numerum: ſeptem vid. exſpanſa, in quibus 7 erraticæ ſtellæ, & ſphæram unam ſignorum, aliam ſupra hanc, & decimam facit ſedem gloriæ. *Moreh. par. 1. cap. 72.*

ז גלגל התשיעי שהוא מקיף את הכל חלקוהו החכמים הקדמונים ליב׳ חלקים כל חלק וחלק העלו לו שם על שם צורה זו שתראה בו מן הככבים שלמטה ממנו שהם מכוונים תחתיו והם המזלות ששמותן טלה שור תאומים סרטן אריה בתולה מאזנים עקרב קשת גדי דלי דגים׃

VII. Orbem [6] nonum, qui ambit omnes, diſpeſcuerunt ſapientes antiqui in 12 parteſ, ſingulæque parti impoſuerunt nomen juxta nomen figuræ, quæ in illa apparet ex ſtellis, infra eam poſitis, correſpondentibus (iſti parti) inferiùs;& ſunt ſigna zodiaca, quorum nomina: *Aries, taurus, gemelli, cancer, leo, virgo, libra, ſcorpio, ſagittarius, capricornus, aquarius, piſces.*

6. Supremam ſphæram indigitant nomine ערבות vel *amœnitatum*; atque

Chagiga. Cap.2. atque de hac interpretantur loca, Deut. XXXIII. 26. *Qui insidet cælis, & magnificentia sua superioribus nubibus*; & Psal. 68. 5. *Exaltate eum, qui equitat Baarabot.* & vers. 34. ibidem.

ח גלגל התשיעי עצמו אין בו לא חלוקה ולא צורה מכל הצורות האלו ולא ככב אלא בחבור הככבי שבגלגל השמיני הוא שיראה בככבים גדולים שבו תבנית הצורות האלו או קרוב מהן :

VIII. Orbis nonus non habet aut divisionem aut figuram ex omnibus illis figuris, neque stellam; sed constat ex eadem stellarum compositione cum orbe octavo, qui videtur cum stellis majoribus; quia similitudo istarum figurarum ei inest, sive proxima illis est.

ט ואלו השתים עשרה צורות לא היו מכוונות כדרך אותן החלקים אלא בזמן המבול שאז העלו להן שמות אלו׳ אבל בזמן הזה כבר כבבו מעט׳ לפי שכל הככבים שבגלגל שמיני כלם סובבים כמו השמש והירח אלא שהן סובבים בכבדות וחלק שיתהלך ילך כנגדו כל ככב מהן השמש והירח כנגדו ביום אחד׳ בקירוב משבעים שנה :

IX. Istæ verò 12 figuræ, non responderunt sibi invicem juxta rationem divisionum, nisi tempore diluvii; quia tunc tribuerunt illis ista nomina: hoc autem tempore nonnihil dimotæ sunt; quia omnes stellæ orbis octavi circumeunt uti sol & luna, sed tamen tardius; & ista parte qua circumeunt sol & luna die uno, ex adverso ejus obambulat unaquæque stellarum in revolutione 70 fere annis.

י כל הככבים הנראים יש מהן ככבים

X. Omnes stellæ conspicuæ, vel sunt ex stellis minoribus, qua-

rum

קטנים שהארץ גדולה מאחד מהן ויש מהן ככבים גדולים שכל אחד מהן גדול מן הארץ כמה פעמים והארץ גדולה מן הירח כמו ארבעים פעמים׃ והשמש גדולה מן הארץ כמו ק״ע פעמים׃ נמצא הירח אחד מששת אלפים ושמונה מאות מן השמש בקירוב ואין בכל הככבים גדול מן השמש ולא כוכב קטן מככב שבגלגל השני׃

rum unaquæque major eſt terrâ: vel ex ſtellis majoribus, quarum unaquæque major eſt terrâ aliquot partibus; terra verò major eſt lunâ ferme quadrageſies, atque ſol major eſt terrâ quaſi centies & ſeptuageſies. Itaque luna (unum è ſex millibus & octingentis aſtris) cum proportione (minor erit) ſole: Nullum enim aſtrum majus eſt ſole, neque minus ſtellâ ſphæræ ſecundæ.

יא כל הכוכבים והגלגלים כלן בעלי נפש ודעה והשכל הם׃ והם חיים ועומדים ומכירים את מי שאמר והיה העולם׃ כל אחד ואחד לפי גדולו ולפי מעלתו משבחים ומפארים ליוצרם כמו המלאכים׃ וכשם שמכירים הקב״ה כך מכירין את עצמן ומכירין את המלאכים שלמעלה מהן׃ ודעת הככבים והגלגלים מעוטה מדעת המלאכים וגדולה מדעת בני אדם׃

XI. 7 Omnes ſtellæ atque orbes præditi ſunt animâ, notitiâ atque ſapientiâ; atque vitam agunt, permanentque, & cognoſcunt eum, cujus dicto factus eſt mundus, unaquæque pro ratione dignitatis atque excellentiæ ſuæ celebrat atque glorificat formatorem ſuum, uti angeli: Et uti cognoſcunt Deum, ſic etiam intelligunt ſemetipſos, atque apprehendunt angelos, qui ſunt ſupra illos; ſed cognitio ſtellarum & orbium eſt inferior notitiâ angelorum; major autem cognitione hominum.

7. Pleroſque Hebræorum hac opinione imbutos eſſe, manifeſtius eſt, quàm ut ulteriori egeat indagine; creberrimò enim videas in ſcriptis ipſorum aſtris atque orbibus actiones voluntatis ac intellectûs tribui. Eandem etiam ſententiam amplexus eſt Philo, à quo nec ipſe Auguſtinus, (licet hæſitans aliquomodo) longè abit in Enchiridio ad Laurent. cap. 58. cùm ait: *Sed nec illud quidem certum habeo, utrum ad eandem ſocietatem* (Eccleſiæ ſcil.) *pertineant ſol, luna & cuncta ſidera, quamvis nonnullis lucida eſſe corpora, non cum ſenſu, vel intelligentia, videantur.* Viros quoque Synagogæ magnæ, prodit Albo, ſtatuiſſe, aſtra exequi voluntatem Dei, atque obire functiones ſuas cum amore ac fidelitate erga creatorem; ipſeque addit, ſtellas ſideraque ſermones inter ſe miſcere, atque ſe mutuo intelligere. Sic & ibid. cap. 11. ait. ה'ט השמימיים הם חיים ויש להם גרמים ונפשות *Novem cœleſtia* (ſcil. corpora) *ſunt viventia, atque habent corpora & animas.* Eodem modo de orbibus inquit: lib. 3. cap. 5. שהם בעלי גוף ונפש משכלת *quod ſint præditi corpore atque anima rationali:* atque eò refert Pſal. CIII. 20. 21.

Lib. de Serm. · Lib. 2. cap. 5.

Imò lib. 4. cap. 4. ait quoſdam ſapientum ſtatuere omnia proſpera atque adverſa in rebus humanis determinari ab aſtris, eum in finem citat illud ex Sabbath. cap. 45. fol. 154. מזל מעשיר מזל מחכים ויש מזל לישראל: *Aſtrum aliud divitem reddit, aliud ſapientem efficit, etiam aſtrum habet Iſrael.* Hinc & cuilibet planto ac germini peculiare tribuunt ſidus, cujus recipit influxum, juxta illud: אין לך כל עשב ועשב מלמטה שאין מזל לו ברקיע שמכה אותו ואומר לו גדל: *Nullam reperies inferiùs plantam, cui non ſit ſtella in firmamento, eam ferens, dicenſque, creſce.* Cùm autem humanæ ſortis viciſſitudinem ſiderum virtuti tribuunt, non volunt hanc ita perpetuo & neceſſario rerum ordini affixam eſſe, quaſi nunquam mutationi obnoxia foret, ſed divinæ ſubordinatam manere adminiſtrationi, ſicque pro ratione præmii vel pœnæ commeritæ bona malave mortalibus largiri. Hujus ſententiæ patronos faciunt R. Aben Ezra & Moſen Gerundenſem; nec à Thalmudiſtarum judicio aliena videtur. Hoc pacto etiam Abubechar in lib. Chai ben Ikthan docet orbes cognoſcere animas ſuas: כמו שנבדל אדם משאר הענינים הנמצאים כן נבדל צורתו משאר הצורות אשר להיות הנפסדים ונתדמה לצורות אשר לגופות הסובבים כי אותן ישכילו נפשתם: *Sicuti homo diſtinguitur à reliquis ſubſtantiis exiſtentium, ita forma ejus diſcriminatur à reliquis formis, ac ſimilis redditur formis, quæ ſunt in corporibus circumeuntibus; iſta enim intelligunt animas ſuas.* Rationes verò, quas adfert Maimoni in Moreh de motu circulari, deque verbis precum ex Neh. IX. 6. & Iob. XXXI. 7. quibus utuntur in conſecratione lunæ &c. nimis ficulneæ ſunt, quàm ut

Cholin. cap. 1. · Par. 5. cap. 8. · Par. 2. cap. 5.

ſervire

ſervire poſſint tam inſulſæ opinioni ſtatuminandæ : itaque nec nos iis immorabimur. Tantùm dico non benè hæc, atque imprimis ultima verba hujus ſectionis, quadrare cum iſtis laudibus quibus hominis dignitatem ſupra aſtra extollunt, ita ut etiam infimam Adami partem præſtantiorem eſſe dicant univerſo ſolis orbe, ſicuti in Bereſchit Raba ajunt : עקבו של אדם הראשון היה מכהה גלגל חמה *Calcaneus primi hominis obſcurabat ſphæram ſolis.* Plurà ſi quis deſideret de cœli ſiderumque forma rationali, is adeat Compendium Pauli Ricii de anima cœli.

יב ברא האל למטה מגלגל הירח גולם אחד שאינו כגולם הגלגלים וברא ארבע צורות לגולם זה ואינן כצורת הגלגלים ונקבעה כל צורה וצורה במקצת גולם זה :

XII. Condidit Deus infra orbem lunæ 8 materiam quandam, quæ non eſt uti materia orbium ; & creavit quatuor in iſta materia formas, non ſimiles formæ orbium ; ac fixa eſt unaquæque forma in parte hujus materiæ.

8. Rudis atque indigeſta moles deſignatur, dicta etiam היולי, quod à græco ὕλη deſumptum putaverim : videtur autem hîc indicare materiam primam elementorum. Sunt autem nonnulli, qui *Lib.4. s. 25. & Lib.5. s.2.* hanc materiam volunt aquas iſtas eſſe, de quibus Gen. 1. 2. atque eas autor Cuzari vocat materiam primam.

יג צורה הראשונה צורת האש נתחברה במקצת גולם זה ונהיה משניה' גוף האש וצורה שניה צורת הרוח נתחברה במקצתו ונהיה משניהם גוף הרוח וצורה שלישי' צורת המי' נתחברה במקצתו ונהיה משניה'

XIII. Forma prima eſt forma ignis, compoſita ex parte hujus materiæ, & fit ex duobus corpus ignis. Forma ſecunda eſt aeris, conjuncta ſuæ parti, atque efficitur ex duobus iſtis corpus aeris. Forma autem tertia eſt aquæ, copulata ſuæ portioni, atque exiſtit ex duobus iſtis corpus aquæ. Forma quarta eſt forma 9 terræ, ſociata ſuæ

גוף במים· וצורה רביעית
צורת הארץ נתחברה
במקצתו ונהיה משניהם גוף הארץ :

parti, & resultat ex binis istis corpus terræ.

Pirke cap. 3. 9. Hujus materiam facit Eliezer nivem reconditam sub throno gloriæ, verba ejus addam : הארץ מאי זה מקום נבראת משלג שתחת כסא הכבוד ולקח וזרק על המים ונקפאו המים ונעשו עפר ארץ שנ׳ כי לשלג יאמר הוא ארץ : *Unde est locus terræ? Creata est ex nive, quæ erat sub throno gloriæ; hanc accipiens* (Deus) *dispersit super aquas, unde aquæ congelatæ sunt, atque factæ*
Iob. XXXVII. 6. *pulvis terræ; juxta illud: Quia dixit nivi, esto terra.*

יד נמצא למטה מן
הרקיע ארבעה גופים
מוחלקים זה למעלה
מזה וכל אחד ואחד
מקיף את שלמט׳ ממנו
מכל רוחותיו כמו גלגל
הגוף הראשון הסמוך
לגלגל הירח· הוא גוף
האש· למטה ממנו גוף
הרוח· למטה ממנו גוף המים· למטה ממנו גוף הארץ· ואין
ביניהם מקום פנוי בלא גוף כלל :

XIV. Itaque infra expansum sunt quatuor corpora distincta, unum superius aliò, & unumquodque ambit inferius omni ex parte : sic sphæra corporis primi, conjuncti orbi lunæ, est corpus ignis ; infra illud est aer, deinde corpus aquæ ; infimum est corpus terræ : nec est inter illa locus corpore vacuus.

טו ארבעה גופות
הללו אינם בעלי נפש
ואינם יודעים ולא מכירין
אלא כגופין מתי׳ ויש לכל
אחד ואחד מהם מנהג
שאינו יודעו ולא משיגו
ואינו יכול לשנותו· וזה

XV. Quatuor ista corpora non habent [10] animam, neque cognoscunt; sed sunt tanquam corpora mortua : habet etiam unumquodque ex illis ordinem, quem non intelligit, nec cognoscit, neque potest variare: Et hoc
Psal. CXLVIII. 7. 8. est, quod David ait: *Laudate Domi-*

שאמר דוד הללו את י"י
מן הארץ תניני וכל
תהומות אש וברד שלג
וקטור ובאור ענין הדברים·
הללוהו בני אדם מגבורותיו
שתראו באש ובברד
ובשאר ברואים שתראו
למטה מן הרקיע
שגבורותם תמיד נכרת
לקטן ולגדול:

num ex terra cete & omnes abyssi. Ignis; grando, nix & exhalatio: Expositio horum verborum est: Laudate eum homines propter potentiam ejus, quam videtis in igne, grandine, & cæteris creaturis, quæ conspiciuntur infra expansum; quia potentia earum perpetuò cognoscitur à minimo & maximo.

10. Vnde etiam terra fingitur in Bereschit Raba querelas effudisse; sic enim ad verba ista: *Et terra erat tohu vabohu*: *Lugebat ac clamabat propter malam sortem, quæ ipsi contigerat, h. e. Terra dicebat: Ego & illi* (scil. cœli) *creati sumus simul, & superiora vivunt, inferiora verò mortua sunt.* Gen. 1. 2.

פרק רביעי

א ארבעה גופים
הללו שהם אש ורוח
ומים וארץ הם יסודות
כל הנבראים למטה
מן הרקיע וכל שיהיה
מאדם ומבהמה ועוף
ורמש ודג וצמח ומתכת
ואבני' טובות ומרגליות
ושאר אבני בנין והרי'
וגושי עפר הכל גולמן
מחובר מארבע יסודות
הללו:

CAPUT IV.

I. Quatuor ista corpora, vid. ignis, aer, aqua & terra, sunt elementa omnium creaturarum, infra expansum; & tota materia vel hominis, seu bestiæ, volatilis, reptilis, piscis, aut plantæ, metalli; vel etiam (sint) lapides pretiosi, margaritæ, aliorumve lapidum compages, montes atque terræ glebæ; omnis (inquam) istorum materia composita est ex quatuor istis elementis.

ב נמצאו כל הגופים שלמטה מן הרקיע חוץ מארבע יסודות האלו מחוברים מגולם וצורה וגולם שלהם מחובר מארבע יסודות האלו׳ אבל כל אחד מד׳ יסודות אלו אינו מחובר אלא מגולם וצורה בלבד׃

II. Deprehenduntur omnia corpora infra expanſum, præter hæc quatuor elementa, compoſita eſſe ex materia & forma; ac materia eorum conflata eſt ex quatuor iſtis elementis: ſed quodlibet ex quatuor elementis compoſitum eſt tantùm ex materia & forma ſua.

ג דרך האש ורוח להיות מהלכם ממטה, מטבור הארץ למעלה כלפי הרקיע ודרך המים והארץ להיות מהלכם מתחת הרקיע למטה עד לאמצע׳ שאמצע הרקיע הוא המטה שאין למטה ממנו׳ ואין הלוכם׳ לא בדעתם ולא בחפצם אלא מנהג שנקבע בהן וטבע שנטבע בהן׃

III. Motus ignis & aeris eſt adſcenſus ex inferiori umbilico terræ uſque ad ſuperius expanſum; via autem aquæ & terræ eſt motus eorum deorſum infra expanſum, uſque ad medium; quia medium expanſi eſt infimum, neque eſt quicquam inferius iſto. Iſte verò eorum motus non fit cum aliqua cognitione aut voluntate eorum, ſed cum ordine illis infixo, & natura ipſis impreſſa.

ד. טבע האש חם ויבש והוא קל מכלם׳ והרוח חם ולח׳ והמים קרים ולחים׳ והארץ יבשה וקרה׳ והיא כבדה מכלם והמים

IV. Natura ignis eſt calida & ſicca, ac eſt levior iſtis omnibus; aer autem calidus & humidus; aquæ verò frigidæ & humidæ; terra autem ſicca & frigida, ac eſt gravior omnibus iſtis, aquæ etiam leviores ſunt

iſtâ

קלים ממנה׃ לפיכך נמצאים למעלה על הארץ והרוח קל מן המים׃ לפיכך הוא מרחף על פני המים׃ והאש קל מן הרוח׃

istâ, idcircò supra terram existunt: aer autem levior est aquâ, propterea etiam incumbit superficiei aquæ; atque ignis levior est aere.

1. Hunc ignem היסודי seu *elementarem* appellitant: sex verò ignis genera recensent in tract. Ioma vid. אוכלת ואינה שותה primus est *comedens & non bibens*, cujusmodi in focis nostris adhibetur: alius שותה ואינה אוכלת *bibens, sed non edens*, qualem in morbis locum habere volunt: tertius אוכלת ושותה *absumens simul & potans*, uti in sacrificio Eliæ usu venit: quartus אוכלת לחין כיבשין *uvida veluti arida absumens*, cujusmodi fuit in altari, holocaumatis destinato, dispositus: quintus דוחה אש *alium vibrans vel expellens ignem*, eumque à Gabriele in horrendo quodam fornace suscitatum: sextus אוכלת אש *devorans etiam ignem*, seu divinitatis שכינה ignis, juxta illud: *Quoniam Dominus Deus tuus ignis consumens*; ex hoc ignem gehennæ, animas torquentem, nugantur ortum suum trahere. *Cap.1.fol.21.* *Deut.IV.24.*

ה ומפני שהם יסודות לכל גופים שתחת הרקיע׃ ימצא כל גוף וגוף מאדם ובהמה וחיה ועוף ודג וצמח ומתכת ואבן גולמו מחובר מאש ורוח ומים ועפר׃ וארבעתן יתערבו ביחד וישתנה כל אח׳ מהם בעת העירוב עד שימצא המחובר מארבעתן אינו דומה לאחד מהן כשהוא לבדו

V. Propterea etiam, quia elementa insunt omnibus corporibus infra expansum (existentibus) deprehenditur quodlibet corpus hominis, bestiæ ac viventis, avis, piscis ac plantæ atque metalli, & lapidis informe corpus compositum esse ex igne, aere, aqua & terra. Quatuor autem ista commiscentur simul, & mutatur unumquodque tempore mixtionis; adeò ut compositio ex quatuor istis non sit conformis eorum alicui. Nec talis est

ואין במעורב מהן אפילו חלק אחד שהוא אש בפני עצמו או מים בפני עצמן או ארץ בפני עצמה או רוח בפני עצמה אלא הכל נשתנו ונעשו גוף אחד:

est mixtio, quæ ex parte una sit ignis seorsim, aut aqua vel terra, aut aer separatim; sed omnia transmutantur, & efficiuntur unum corpus.

ו׳ וכל גוף וגוף המחובר מארבעתן ימצא בו קור וחום לח ויבש כאחד׳ אבל יש מהם גופים שיהיה בהם חוקה מיסוד האש כמו בעלי נפש חיה לפיכך יראה בהם החום יותר׳ ויש מהן גופין שיהיה בהם חוקה מיסוד הארץ כמו האבנים לפי׳ יראה בהן היובש הרבה: ויש מהן גופין שיהיה בהן חוקה מיסוד המים לפי׳ יראה בהן הלח יותר:

VI. In quolibet corpore, ex istis quatuor composito, invenitur frigidum & calidum; humidum ac siccum conjunctim: sed in quibusdam istorum corporum existit prædominium elementi ignis; uti in iis, quæ prædita sunt animâ vivente, idcircò cernitur in iis multum caloris: in aliis verò prævalet elementum terræ, ideoque multum siccitatis in iis animadvertitur: in nonnullis prædominatur elementum aquæ, hinc in iis abundat humiditas.

ז ועל הדרך הזה ימצא גוף חם יותר מגוף אחר חם וגוף יבש יותר מגוף אחר יבש וכן ימצא גופים שיראה בהן הקור בלבד וגופין יראה בהן הלח בלבד וגופין יראה

VII. Iuxta hanc rationem deprehenditur corpus calidum plus (habere) ex alio corpore calido; ac corpus siccum plusculum (participare) ab alio corpore arido. Sic quoque reperiuntur corpora, in quibus tantummodo animadvertitur frigiditas

tas

בהן הקור והיובש כאחד בשוה: או החום והיובש כאחד בשוה או החום והלח כאחד בשוה: לפי רוב היסוד שיהיה בעקר התערובת יראה מעשה אותו היסוד וטבעו בגוף המעורב:

tas; item corpora in quibus tantùm deprehenditur humiditas: sic quoque videntur quædam corpora frigida & sicca æqualiter; vel frigida & humida temperatè; aut simul calida & sicca æquali portione; vel simul calida & humida æqualiter. Itaque major pars elementi, immixta fundamento, videtur esse opus istius elementi, atque natura istius inhæret corpori mixto.

ח וכל המחובר מארבע יסודות אלו להם הוא נפרד בסוף יש שהוא נפרד לאחר ימים אחדים. ויש שהוא נפרד לאחר שנים רבי׳ וכל שנתחבר מהם אי אפשר שלא יפרד להם אפילו הזהב והאודם אי אפשר שלא יפסד ויחזור ליסודותיו וישוב מקצתו לאש ומקצתו למים ומקצתו לרוח ומקצתו לארץ:

VIII. Omne mixtum ex quatuor istis elementis tandem dissolvitur; sed aliud sejungitur post aliquot dies, aliud verò post multos annos. Quicquid autem ex illis compositum est, oportet ut in eadem resolvatur; etiam aurum ac pyropus ut dissolvatur necesse est, atque in sua redeat elementa, atque ex parte aliqua revertatur in ignem, ac partim in aquam, atque ex parte quadam in terram.

ט הואיל וכל הנפסד יפרד ליסודות אלו למה נאמר לאדם ואל עפר תשוב: לפי שרוב בניינו מן העפר: וכל לא הנפסד

IX. Si omne corruptibile dissolvitur in ista elementa, quomodo itaque est dictum homini: *In pulverem reverteris?* Quia juxta maximam partem structura ejus è pulvere est; neque etiam Gen. III. 19.

 omne

כשיפסד מיד יחזור לארבע היסודות אלא יפסד ויחזור לדבר אחר ודבר אחר לדבר אחר וסוף הדברים יחזור ליסודו ונמצאו כל הדברים חוזרין חלילה:

omne corruptibile, quando corrumpitur, ilicò revertitur in quatuor elementa; ſed diſſolvitur ac redit in rem aliam, atque hæc rurſus in aliam; terminus verò rerum tendit ad elementum ſuum: atque deprehenduntur omnia redire in circulum.

י ארבע יסודות אלו משתנים זה לזה תמיד בכל יום ובכל שעה מקצתן לא כל גופן כיצד מקצת הארץ הקרובה מן המים משתנית ומתפוררת ונעשית מים· וכן מקצת המים הסמוכים לרוח משתנית ומתמסמסין והוין רוח· וכן הרוח מקצתו הסמוך לאש משתנה ומתחולל ונעשה אש· וכן האש מקצתו הסמוך לרוח משתנה. מתחולל ומתכנס ונעשה רוח· וכן הרוח מקצתו הסמוך למים משתנה ומתכנס ונעשה מים· וכן המים מקצתו הסמוך לארץ משתנה ומתכנס ונעשה ארץ ושנוי זה מעט מעט ולפי אורך הימים:

X. Quatuor iſta elementa perpetuò invicem permutantur quolibet die atque horâ, ſecundum [2] partes ſuas, non juxta totum corpus. Quomodo? Pars terræ, proxima aquæ, mutatur, liquefit atque efficitur aqua: ſic quoque particula aquæ conjuncta aeri, alteratur, rarefit, atq; fit aer: ita quoque portio aeris vicina igni mutatur, formatur & fit ignis: ſic etiam pars ignis propinqua aeri, alteratur, diſponitur, congregat ſe, & efficitur aer: ſimiliter quoque aeris pars conjunctiſſima aquæ alteratur, condenſatur atque fit aqua: ita etiam aqua parte ſua, quâ cingit terram, tranſmutatur, condenſatur atque efformatur terra. Hæc autem tranſmutatio (perficitur) paulatim & longo temporis ſpatio.

2. Eo-

2. Eodem modo de elementorum mutatione Abubechar in Chai ben Ikthan differit : מה שלא עמד על הפסד כללו עמד על הפסד חלקיו כמו המים והארץ כי ראה חלק הם נפסדים באש וכן האויר יראהו נפרד בחוזק הקור עד יהיה ממנו מים או מלח : *Quod non consistit in corruptione totius , istud subsistit in corruptione partium suarum , veluti aqua & terra ; quoniam partem eorum videt quis segregari in ignem , sic & aerem ex frigoris vehementia converti in aquam aut salem.* Par.[illegible]

יא ואין כל היסוד משתנה עד שיעשה כל המים רוח או כל הרוח אש שא"א שיבטל אחד מן היסודות הארבע אלא מקצת ישתנה מאש לרוח ומקצת ישתנה מרוח לאש וכן בין כל אחד וחבירו ימצא השנוי בין ארבעתם וחוזרות חלילה לעולם :

XI. Non autem totum elementum transmutatur , adeo ut fiat omnis aqua aer , aut totus aer ignis:fieri enim nequit,ut destruatur unum ex istis quatuor elementis ; sed pars mutatur ex igne in aerem, & partim commutatur ex aere in ignem : atque mutua deprehenditur transmutatio inter quatuor , ac semper redeunt in circulum.

יב ושנוי זה יהיה בסביבת הגלגל ומסביבתו יתחברו ארבעתם ויהיה מהן שאר גולמי בני אדם ונפש חיה וצמח ואבן ומתכת והאל נותן לכל גולם וגולם צורה ראויה לו ע"י מלאך העשירי שהי' הצורה הנקראת אישים :

XII. Hæc verò [3] mutatio fit propter circuitum orbis,atque ob ejus revolutionem ista quatuor commiscentur:& fiunt ex istis reliqua corpora hominum,animæ viventis,plantæ,lapidis atq; metalli. Concessit autem Deus cuilibet materiæ formam convenientem illi, operâ angeli decimi, seu formæ, dictæ [4] *Ischim.*

3. Causam alterationis hujus uti & generationis atque corruptionis putat R. Iehuda in Cuzari provenire ex calore orbis. Aliquantò plenius in Moreh describit modum hujus mutationis , cùm Lib.4. s. 9

 inquit:

inquit : *Propter illum* (motum scil. violentum corporis quinti) *ignis & aer è locis suis extruduntur , & in aquam depelluntur , quæ deinde conjunctim terram permeant, & ad imam ejus profunditatem penetrant , unde elementorum permixtio atque confusio oritur : cùm deinde iterum incipiunt ad loca sua remeare , particulæ terræ conjunctim cum aere , aqua & igne è suo loco exeunt , quæ postea in se invicem agunt ; ac vicissim à se invicem patiuntur. Et inde fit mixti vel mixtionis illius varietas ; ita ut indè primò generentur omnis generis vapores , deinde mineralia , metalla , germina, plantæ atque animalia &c.*

Lib.4.S.1. 4. Atque eandem ob rationem statuit autor Cuzari angelos hosce ad cujuslibet rei generationem & corruptionem concurrere.

יג לעולם אין אתה רואה גולם בלא צורה או צורה בלא גולם אלא. לב האדם הוא שמחלק הגוף הנמצא בדעתו ויודע שהוא מחובר מגולם וצורה ויודע שיש שם גופים שגולמן מחובר מד׳ יסודות וגופים שגולמם פשוט ואינו מחובר מגולם אחד והצורות שאין להם גולם אינן נראים לעין אלא בעין הלב הן ידועים כמו שאנו יודעי׳ ארון הכל׳ בלא ראיית עין :

XIII. Nunquam vides aliquam materiam sine forma , aut formam sine materia ; sed mens hominis distinguit corpus existens in ejus intellectu , atque intelligit, quod sit compositum ex materia & forma , atque cognoscit esse illic quædam corpora quorum materia conflata est ex quatuor elementis ; alia verò esse corpora , quorum materia simplex est , nec composita ex alia materia. Formæ autem , quæ insunt istis corporibus , non videntur oculo (corporis) sed cognoscuntur oculo intellectûs, sicut nos cognoscimus Dominum universi absque intuitu oculi.

יד נפש כל בשר היא צורתן שנתן לו האל

XIV. Anima cujuslibet carnis est forma ejus , quam dedit ei Deus ; intellectus verò, insuper

existens

והדעת היתרה המצויה בנפשו של אדם היא צורת האדם השלם בדעתו· ועל צורה זו נאמר בתורה נעשה אדם בצלמנו כלומר שתהיה לו הצורת היודעת ומשגת הדעות שאין להם גולם כמלאכים עד שידמה להן ואינו אומר על צורה זו הנכרת לעיני׳ שהיא הפה והחוט׳ וחלסתו ושאר רושם הגוף שזו תואר שמה ואינה הנפש המצויה לכל נפש חיה שבה אוכל ושותה מוליד ומרגיש ומהרהר אלא הדעה שהיא צורת הנפש ובצורה הנפש הכתוב מדבר בצלמנו כדמותנו· ופעמים רבות תקרא זאת הצורה נפש ורוח· ולפיכך צריך ליזהר בשמותן שלא יטעה אדם בהן וכל שם ושם ילמד מענינו:

existens in anima hominis, est forma hominis perfecti cum suo intellectu. Et de hac forma dicitur in lege: *Faciamus hominem ad imaginem nostram, juxta similitudinem nostram.* q. d. erit ei forma, quâ intelligit atque cognoscit intelligentias, non habentes materiam, sicut angeli, adeo ut sit futurus similis illis: neque loquitur de forma ejusmodi, quæ cognoscitur oculis, uti est buccæ, nasi, atque maxillæ, aliave corporis figura; nam istius formæ nomen est *Thoar.* Neque ista anima existit in in omni vivente, quâ comedit, bibit; generat, sentit atque imaginatur; sed intellectus est forma animæ. Ac de ea forma animæ loquitur Scriptura: *Ad imaginem, ad similitudinem nostram.* Sæpissimè autem hæc forma vocatur *Nephes* aut *Ruach*, idcirco etiam de illis vocabulis admonendus est homo, ne erret in istis; quodlibet autem nomen discet ex sua materia. *Gen.1.26.*

5. Quidam has facultates & nomina distinctionis ergô ita exponunt; ut נפש, propriè sic dicta, sedem habeat in hepáte ac sanguine, & vocatur illis נפש הצומחת *anima vegetativa:* רוח verò in corde lateat, indeq; vim suam per universum corpus diffundat, & hæc dicitur נפש המרגשת *anima*

anima sensitiva : tertia est dicta נשמה residetque in cerebro, atque est דברי vel נפש המשכלת *anima rationalis*. Autor verò eam opponit rationali potentiæ, atque videtur pro vegetativa ac sensitiva anima ponere sequen. §. 15. Et hanc putat R. Josua F. Sehib indicari, Psal. xxx. 13. ubi alii vertunt, *Vt Psallat tibi gloria*, כבוד, ipse verò interpretatur, *anima*; additque hanc post corporis destructionem superstitem manere, & in quatuor sua elementa reverti : En crassam hominis Judæi stupiditatem, non accuratius expendentis opus bereschit! priores duas cum cadavere simul dissipari atque evanescere. Vid. eundem in Comment. super Genes. Cap. LXVIII. fol. 18. col. 4. aliisque in locis. Multò saniùs autor noster in sequenti §. 15. de immortalis hujus spiritûs natura disserit. Sanè non video, quâ fronte audeat asserere fol. 47. col. 1. animas præstantiores esse angelis, aut è loco sanctiori, quàm ubi angeli degunt, originem suam habere, si è quatuor conflata sit elementis? Nec est quod tantopere sibi gratuletur cum suis Judæastris, se non Cuthæi vel gentilis, servi aut fœminæ animam esse nactum: oblitus videtur animæ suæ, cùm tam insulsè de nobili hoc & cælesti dono gannit. In eo autem non obscurè futilem suam prodit vanitatem, cùm asserit animas virorum Israelitarum sanctiores esse animabus fœminarum ejusdem gentis. Et cur quæso? quia non tantâ præceptorum mole, atque viri, spiritum suum fatigant: nec enim omnibus statutis mulieres obstringuntur.

טו אין צורה הנפש הזאת מחוברת מן היסודות כדי שתפרד להם ואינה מכח הנשמה עד שתהא צריכה לנשמה כמו הנשמה צריכה לגוף אלא מאת ה' מן השמים היא לפיכך כשיפרד הגולם שהוא מחובר מן היסודות ותאבד הנשמה מפני שאינה מצויה אלא עם

XV. Non est forma istius animæ [6] composita ex elementis, uti resolvatur in illa; neque est ex potentia (sensitivæ) animæ, adeò ut opus habeat animâ, sicut anima indiget corpore; sed à [7] Domino è cœlis est: idcirco quando dissolvitur corpus compositum ex elementis, etiam perit ista anima; quia non existit nisi cum corpore, & opus habet [8] corpore in omnibus actionibus. Hæc autē forma non extermina-

tur,

tur, quia non indiget animâ in ſuis operibus, ſed intelligit atque cognoſcit intellectu ſeparato à corpore, atque intelligit creatorem omnium, ac ſtabilis eſt atque permanet in ſecula ſeculorum. Hoc ipſum ait Salomon in ſua ſapientia: *Redibit pulvis in terram, ſicut fuit, & redibit Spiritus ad Deum, qui dedit eum.* Eccleſ. XII. 7.

הגוף וצריכה לגוף בכל מעשיה לא תכרת הצורה הואת לפי שאינה צריכה לנשמה במעשיה אלא יודעת ומשגת הדעות הפרודו' מן הגולמים ויודעת בורא הכל ועומדת לעולם ולעולמי עולמים הוא שאמר שלמה בחכמתו וישוב העפר אל הארץ כשהיה והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה :

6. Abubechar in Chai ben Ikthan materiales quoque conſtituit facultates rationales, his verbis : המושכלים יש להם יחס אל ההיולי כי הם מושכלות החמריות : *Intelligentiæ habent inclinationem ad materiam, quia ſunt intelligentiæ materiales*, atque inter eas refert etiam memoriam. Cap. 4. Ibid. המושכליות ההיולניות *intelligentias materiales*, dicit non eſſe quidem ſubſtantiâ ſuâ ſpirituales, attamen ſimpliciores eſſe corporibus, quatenus ſunt formæ in ratione vel intellectu.

7. Nec ineptè eam ob cauſam cum creatore ſuo confertur, ut in iſtis : הק"בה ממלא את עולמו והנפש הזו ממלא את הגוף הק"בה סובל את עולמו והנפש הזו סובלת את הגוף הק"בה הוא יחיד בעולמו ונפש יחידה הק"בה אין לפניו שינה והנפש אינה ישינה הק"בה טהור בעולמו והנפש הזו טהורה בגוף הק"בה רואה ואינו נראה והנפש הזו רואה ואינה נראית · *Deus implet mundum ſuum, & anima corpus; ille ſuſtentat mundum, ſic & anima corpus; ut Deus unicus in mundo, ſic etiam anima eſt una in corpore; Deus non eſt obnoxius mutationi, nec anima; Deus purus eſt in mundo ſuo, ſic & anima munda eſt in corpore; Deus videt, at non videtur, ita quoque anima cernit, ſed non conſpicitur.* Vaikra raba paraſ. 4. & Debarim Rabah. fol. 199.

8. Idem Abubechar judicat de anima rationali, quatenus ſcil. perficit, ut ipſe loquitur המושכליות ההיולניות *intelligentias materiales*, h. e. ſenſum communem, phantaſiam & memoriam. Chai ben Ikthan lib. 5. c. 3.

9. Iſtud quidem privilegium animis juſtorum hîc tribuit, ſecùs

verò

verò de animabus damnatorum judicat, utpote quas non obſcurè inſtar brutorum ſpiritus exſtinctum iri aſſerit in Hilchot Theſchuva
Cap. 8. כל מי שאינו זוכה לחיים אלו הוא המת שאינו חי לעולם אלא נכרת ברשעו ואבד כבהמה: *Quicunque non promeritus eſt vitam, morti traditur, neque vivit in æternum, ſed exſcinditur in malitia ſua, atque inſtar beſtiæ perit.* Nec videntur quidam Hebræorum valde ab hac opinione abhorrere; videatur modò Kimchi in Pſalmum I. ad verba verſ. 5: *Improbi non exſurgent in illo judicio*, ubi apertè negat impios, vel quoad corpus, vel quoad animam ſuſcitandos eſſe. Sic & Moſes Gerundenſis in Sahar Hagemol, ubi ſaltem formam animæ deſtrui exiſtimat hoc pacto: שחוייבי עונש נדונים בגהינם י"ב חדש כל אחד כפי הראוי לו ואחר י"ב חדש נשמתו נשרפת ונעשית אפר כלומר שתתבטל צורתו מזה שהיתה כדבר הנשרף: *Qui obnoxii ſunt pœnæ, judicantur in Gehenna duodecim menſes, unuſquiſque prout convenit ipſi, poſt 12 autem menſes anima ejus comburitur, & fit inſtar cineris, hoc eſt, deperit forma ejus, ut ſit veluti res exuſta.* Et paulò poſt, ubi dixerat animam impii poſt mortem circumrotari in orbe ignis, indeque in fluvium ignitum deturbari, addit: והנפש הזו החוזרת ליסוד האש ונצמדת לו *Atque anima hæc revertitur in elementum ignis, eique affigitur.* Hiſce gemina legere eſt, in tract. Sabbath fol. 152. ubi de adſcenſu animæ in ſedem beatorum vel damnatorum poſt 12 menſes inter doctores diſceptatur.

י׳ כל הדברים האלו שדברנו בענין זה כמר מדלי הם ודברים עמוקים הם אבל אינן כענין עומק פרק ראשון ושני ובאור כל אלו הדברים שבפרק שלישי ורביעי הוא הנקרא מעשה בראשית וכך צוו החכמים הראשונים שאין דורשים גם בדברים אלו ברבים אלא לאדם אחד בלבד מודיעים דברים אלו ומלמדי׳ אותן:

Eſa. XL. 15.

XVI. Omnia iſta quæ diximus in hac materia, ſunt tanquam *gutta è ſitula*, atque ſunt res abſtruſæ; ſed non ſunt tam abditæ, uti eſt materia capitis primi & ſecundi. Expoſitio autem omnium iſtarum rerum, quæ capite tertio & quarto continentur, vocatur *opus Bereſchit*; & præceperunt antiqui ſapientes, ne iſtas concluſiones publicè exponerent, ſed tantùm uni homini privatim has res indicarent & docerent.

XVII. Quæ-

יז ומה בין ענין
מעשה מרכבה לענין
מעש' בראשית שענין
מעשה מרכבה אפילו
לאחד אין דורשים לו
א"אכ היה חכם ומבין
מדעתו נותנין לו ראשי
הפרקי' ענין מעשה
בראשית מלמדין אותו
ליחיד א"עפ שאינו מבין
אותו מדעתו ומודעים אותו
כל מה שיכול לידע
מדברים אלו ולמה אין
מלמדים אותו לרבים
לפי שאין כל אדם יש
לו דעת רחבה להשיג
פירוש ובאור כל הדברים על בריין:

XVII. Quænam [10] eſt differentia inter materiam *operis Mercave*, atque *operis Bereſchit*? Quod materiam *operis quadrigæ* etiam ne uni quidem exponant, niſi fuerit ſapiens, ac cognitione ſuâ intelligens, & tunc ei præcipua capitum proponuntur: materiam *operis creationis* docemus unicum, etiamſi non capiat eam intellectu ſuo; & exponimus tantùm cuilibet, quantum poterit ex iſtis rebus aſſequi. Cur autem non docemus apud multos? Quia cuilibet non eſt intellectus capax ad aſſequendum perſpicuè explicationem & declarationem omnium iſtarum rerum.

10. Vide quæ ſupra ad cap. 2. not. 8. dicta ſunt; eadem enim & hîc locum habent, ut pluribus minimè opus ſit. Volunt autem tam reconditis myſteriis negotium *Bereſchit* ſcatere, ut nemo mortalium ea ingenii ſui acumine penetrare valeat; unde & celebratum hoc inter ipſos: אי איפשר להיגד במעשה בראשית לבשר ודם *Fieri nequit, ut caro & ſanguis comprehendat opus creationis*. Quot & quàm longè petita inde extundant arcana; ut de quatuor captivitatibus Iſraelitici populi; de liberatione ex iiſdem, aliaque ejuſdem farinæ ſexcenta, in eorum commentariis licet obſervare.

יח בזמן שאדם
מתבונן בדברים אלו
ומכיר כל הבראים

XVIII. Cùm in iſtis rebus intelligentior factus fuerit homo, atque cognoverit omnes creatu-

ממלאך וגלגל ואדם וכיוצ׳ בו ויראה חכמתו של הקב״ה בכל היצורים וכל הברואים׃ מוסיף אהבה למקום׃ ותצמא נפשו ויכמה בשרו לאהוב המקום ב״ה׃ ויירא ויפחד משפלותו ודלותו וקלותו כשיעריך עצמו לאחד מהגופות הקדשים. הגדולים וכ״ש לאחד מהצורות הטהורות הנפרדות מן הגולמים. שלא נתחברו בגולם כלל וימצא עצמו שהוא ככלי מלא בושה וכלימה רק וחסר׃

ras, ſive angelum, ſeu orbem atque hominem, cæteraſque, tum quoque videbit ſapientiam Sanct. Ben. in omnibus πλάσματων atque creaturis; & augens amorem erga Deum, ſitiet anima ejus, ejuſque caro deſiderabit amare Deum Ben. & timebit atque verebitur demiſſione, depreſſione atque humiliatione ſui, ubi ſeipſum comparaverit cum uno ex corporibus iſtis ſanctis magniſque, & multò magis (ſi) cum formis puris, ſeparatis à corporibus, quæ non ſunt compoſitæ ex aliqua materia; & deprehendet, ſe eſſe tanquam vas refertum pudore, & tantùm ignominiam atque inopiam.

יט ועניני ארבעה פרקים אלו שבחמש מצות אלו הם שחכמים הראשונים קוראין אותן פרדס כמו שאמרו ארבעה נכנסו לפרדס׃ וא״עפ שגדולים ישראל היו וחכמים גדולים היו לא כלם היה בהן כח לידע ולהשיג כל הדברים על בריין׃

Chagiga cap. 2.

XIX. Materiam autem quatuor iſtorum capitum, quæ iſtis quinque continetur præceptis, vocarunt priſci ſapientes [11] *Paradiſum*, quemadmodum dixêrunt: *Quatuor* [12] *ingreſſi ſunt Paradiſum*: & licet præſtantes fuerint Iſraelitæ, inſigneſque ſapientes, non tamen omnibus adfuit vis adſequendi & cognoſcendi omnes iſtas res in ſua puritate.

11. Solent diſcriminis cauſâ hunc appellare פרדס החכמה *paradiſum ſapientiæ* ab alio פרדס הנשמות *paradiſo animarum*, quem in ſuprema ſphæra ſeu *Haraboth* collocant. Iſte modò ſumitur pro contemplationibus Thalmudicis, ut in iſto Maimonidis: דברי קבלה בכלל תורה שבכתב הן ופירושן בכלל תורה שבעל פה והענינים הנקראים פרדס בכלל התלמוד הן: *Verba traditionis ſunt in claſſe legis ſcriptæ; atque expoſitio eorum eſt in genere legis oralis; negotia verò, quæ vocantur Paradiſus, ſunt in claſſe Thalmudis vel Gemaræ.* Modò pro divinorum attributorum ſcientia & apprehenſione; quandoque etiam pro quadruplici ſenſu interpretandi Scripturas, vid. פשט, רמז, דרש, סוד, quorum nominum literæ initiales hanc vocem פרדס exprimunt. Hîc ſtrictiore ſignificatu ſumitur pro corporum naturalium atque naturæ angelicæ divinæque ſcientia. Thalmud. thorâ cap. 1.

12. Iſti ſunt *Hazai, Soma, Eliſah & R. Akiba*, qui verſatiſſimi dicuntur fuiſſe in Thalmudica ſcientia, atque de illis circumfertur ſententia hæc: ארבעה נכנסו לפרדס אחד הציץ ומת אחד הציץ ונפגע אחד הציץ וקצץ בנטיעות אחד בא בשלום ויצא בשלום: *Vnus floruit & mortuus eſt*, ſc. Hazai; *alter germinavit & trucidatus eſt*, ſcil. Soma; *tertius floruit ſed amputavit plantas*, vid. Eliſah; quem eam ob cauſam, plerunque ſuppreſſo nomine, אחר ſeu *alium* appellant; fuit homo perditæ vitæ, exiſtimans omnia eo fine condita eſſe, ut quis tantùm circa intelligentiarum ac mundi ſpiritualis contemplationes ingenium exerceret, omiſsâ omnis officii curâ; hinc in omnem profanitatem præceps ruit. *Quartus venit cum pace, atque abiit cum pace*, nim. R. Akiba. Plura de hoc vid. cap. ſeq. nota 5.

כ ואני אומר שאין ראוי לטייל בפרדס אלא מי שנתמלא כרסו לחם ובשר ולחם ובשר הוא לידע. האסור והמותר וכיוצא בהן משאר המצות:

XX. Ego etiam dico, quod non conveniat ociari in hoc *Paradiſo*, ſed ut expleat ventrem ſuum pane ac carne; panis verò & caro eſt cognoſcere rem prohibitam & licitam, aliaque id genus ex reliquis præceptis.

כא וא"עפ שדברים

XXI. Et licet rem exiguam

אלו. דבר קטן קראו אותן חכמים שהרי אמרו חכמים דבר גדול מעשה מרכבה דבר קטן הוויו׳ דאביי ורבא. אע״פכ ראויים הן להקדימם שהן מישבי׳ דעתו של אדם תחלה ועוד שהן הטובה הגדולה שהשפיע הק״ה לישוב העולם הזה כדי לנחול חיי העולם הבא׳ ואפשר שידעם הכל קטן וגדול איש ואשה בעל לב רחב ובעל לב קצר:

appellarint iſta ſapientes, ut cùm dicunt: *Res magna eſt opus quadrigæ, res* [13] *parva argumentationes Abæi & Rabæ*, & quamvis conveniat his præferre illa, tamen primò aptum reddunt intellectum hominis: præterea ſunt inſigne bonum, quod Deus largitus eſt ad rectè diſponendum hunc mundum, ut hæreditet vitam futuri ſæculi; ac poteſt ea quilibet capere, magnus ac parvus, vir & mulier, magno vel exiguo præditus ingenio.

13. Si nimirum cum *opere Bereſchit* & *Mercavæ* conferantur, utpote quorum materia multò ſublimior, nec ita humano captui obvia eſt, quàm liciti atque illiciti ratio. Fuerunt hi duo celeberrimi doctores Gemarici, qui floruerunt quinto ſeculo; uterque præceptorem habuit Rabba. הויא *objectionem*, *diſputationem* in utramque partem notat; hîc ſumitur ſpeciatim pro *ſcientia Geramica*. Vide & Baal Haruch ad hanc vocem.

פרק חמישי

א כל בית ישראל מצווים על קדוש השם הגדול הזה׳ שנאמר ונקדשתי בתוך בני ישראל ומוזהרים שלא לחללו שנאמר ולא תחללו את שם קדשי כיצד כשיעמוד

Caput V.

I. Toti domui Iſraelis mandatum eſt de ſanctificatione magni iſtius nominis; ita dictum eſt: *Vt ſanctificer* [1] *inter filios Iſrael*: (Lev. XXII. 32.) admonita quoque eſt, ne illud prophanaret; ſic dicitur: *Non prophanabitis nomen ſanctum meum.* (Ibid.) Quomodo? Si, e. c.

כותי ויאנוס ישראל לעבור על אחד מכל מצות האמורות בתורה או יהרגנו יעבור ואל יהרג שנאמר במצות אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ולא שימות בהם ואם מת ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו:

ethnicus aggrediatur Iſraelitam, cogatque ad tranſgrediendum unum ex omnibus præceptis, quæ recenſentur in lege, vel eum (aliàs) occiſurus ſit; tum violet præceptum, neque ſinat ſe interfici; ſicuti dicitur de præceptis, quæ ſi fecerit homo ea: *Vivat per iſta*; non autem morietur per illa. Si autem ſe offerat neci, neque tranſgreſſus fuerit, certè iſte in animam ſuam ſit reus. Lev. xviii. 5.

1. בתוך ſeu *in medio* exponunt de decem ad minimum hominibus, uti etiam ex hujus cap. ſectione 3. & 4. manifeſtum ſit: Sed nullo penitus vel ſcripturæ exemplo præeunte, vel vocis uſu ſuadente. Et ſi alicujus valoris eſſet hoc interpretamentum, licebit etiam alia loca, ubi eadem aut vicina occurrit vocula, in eundem ſenſum interpretari; ut cùm Deus affatur Moſen atque Aaronem: *Separate vos è medio* (מתוך) *cætûs hujus*; dicendum eſſet, tantùm decem fuiſſe adverſus Moſen inſurgentes, aut ſeditionem molientes, cùm ducentos & quinquaginta fuiſſe ſole clarius verſ. 2. & 35. indicet. Vt verò ad profanationem vel ſanctificationem, ſeu divini nominis profeſſionem, hæc reſtringatur ſignificatio, nulla cùm veri ſpecie à magiſtris a ſeritur; ſicuti nec iſtud, quod locum Num. xiv. 27: *Quouſque cætum hunc malum ſcil. audiam?* exponant de decem hominibus; quaſi vox עדה exactè iſti numero reſpondeat: quia, inquiunt, 12 miſſi erant exploratores, at in murmuratione *Ioſua* & *Caleb* ſe ab iis ſegregaverunt: Ergo 10 remanſerunt. Sed violentam, imo & falſam eſſe hanc interpretationem verſ. 1. & 2. ejuſdem cap. manifeſtò arguunt, ubi dicitur, *totum cætum* & *omnes filios Iſraelis* adverſus Moſen atque Aaronem inſurrexiſſe: quis verò adeò ineptus erit, ut decem tantùm homines ibi deſignari dicat? Deinde, ſi vel maximè conſtaret verſ. 27. vocabulum *Cætus* de numero denario accipiendum eſſe, quis inde colliget, nunquam pauciores homines conſtituere poſſe *Cætum*? Vnde apparet, nullo penitus fundamento niti Maimoni- Num. xvi. 21

 dis

dis axioma in Hilchot tephila Veberachat Cohanim, cùm inquit:
Cap. 8. §. 5. : שכל עשרה מישראל הן הנקראים עדה *Omnes decem ex Israele vocari cœtum.*

ב בד"א בשאר מצות חוץ מעכו"ם וגלוי עריות ושפיכות דמים אבל שלש עברות אלו אם יאמר עבור על אחד מהן או תהרג יהרג ואל יעבור :

II. Ista verba dicta sunto de reliquis præceptis, non verò de [2] interdicto idololatriæ, adulterii atque homicidii: sed de istis tribus si dixerit, committe unum ex illis, aut morte afficieris, permittat se interimi, neque peccet.

2. Aliam hîc rationem *Noachidarum* esse volunt, quos absque salutis periculo (ubi necis supplicium intentatur) præcepta sua septem violare posse statuunt. Sic Maimon in Melachim cap. 10. *Noachides cui vis infertur, ut transgrediatur ullum suorum præceptorum, vel ut cultum diis fictitiis exhibeat, recte ac ordine fecerit, si violet. Non enim ipsis quicquam præceptum est de sanctificando Dei nomine.* Imò tantum indulgent proselytis, ut, licet tam גר צדק quàm תושב adulterium commiserit post adeptum jus προσηλύτε, non tamen idcircò ab uxore sequestrandus sit: etiam novercam & materteram in uxorem assumere ipsi permittunt; uti licet videre apud Maimonidem Hilchot Isure bia cap. 14. & Iebamoth cap. 11. §. 2. Quod autem origine sive naturâ Iudæos spectat, hîc doctores Thalmudici in partes abeunt, aliis permittentibus vitæ hujus usuram remedire horum trium etiam peccatorum patratione, aliis contrarium tuentibus; ita R. Simeon: שאם אומרים
Havoda Zara fol. 27. לאדם עבור ע"ז ואל תהרג שיעבור ואל יהרוג ת"ל וחי בהם ולא שימות : *Si dixerint homini committe idololatriam, & non interficieris, tum committat, neque offerat se neci; lex enim inquit: Et vivet in iis; non vero ut moriatur*; contra R. Ismael pronunciat. In peccatis clancularis, seu בצינעא commissis, non eadem magistrorum mens est, respectu idololatriæ & reliquorum præceptorum. R. Ismael decernit, fas esse omnia præcepta, etiam gravissima, clam violare tutandæ vitæ causâ; publicè verò ubi negotium agitur, etiam per levissimi præcepti transgressionem non evitandam esse necem ait, hisce verbis בפרהסיא אפילו מצוה קלה יהרג ואל יעבור : *In propatulo, etiamsi fuerit leve mandatum, occidatur, & ne violet.* Secus verò statuunt R. Simeon & R. Zira, dicentes רחמנא אונס או בעל כרחו פטירא : *Misericordiam (seu Deum) à pœna solvere coactum vel necessi-*

tate

tate impulsum. Raba autem negat prophanandum esse nomen Dei אפילו באונס הא בצינעא הא בפרהסיא *etiam in coactione, sive ea clanculum sive in publico fiat.* Atque hæc sententia meritò prioribus videtur esse præferenda, & magis conveniens veræ pietatis ac Dei cultoribus.

ג ב״רא בזמן שהכותי מתכוין להנאת עצמו כגון שאנסו לבנות לו ביתו בשבת או לבשל לו תבשילו או אנס אשה לבעלה וכיוצא בזה אבל אם נתכוון להעבירו על המצות בלבד אם היה בינו לבין עצמו ואין שם עשרה מישראל יעבור ואל יהרג ואם אנסו לעהבירו בעשרה מישראל יהרג ואל יעבור ואפילו לא נתכוון להעבירו אלא על מצות משאר מצות בלבד:

III. Hæc etiam accipienda sunt de tempore, quo gentilis attendit ad proprium commodum: ut e. g. si cogat eum, ut sibi ædificet domum sabbatho, aut coquat cibum; aut ad concubitum [3] mulierem adigat, & id genus alia: at si eo intendat, ut tantummodò præceptum violet, tunc si fuerit inter [4] illum ac huncipsum, neque ibi adfuerint decem Israelitæ, tum violet, neq; submittat se neci; si verò coegerit eum coram decem Israelitis, permittat se interfici, neque violet præceptum; etiamsi non intendat facere, ut delinqueret nisi tantum adversus aliquod præceptum.

3. In nupta hoc locum habere negant; secus vero in virgine כנויה *libera*, & nondum בעילה *desponsata*, aut ארוסה *domum deducta.*

4. Vocatur illis חלל השם בצינעא *Profanatio Dei in occulto*, seu quæ inter pauciores quàm decem committitur: hanc tamen autor Beth Ioseph ab ipsius hominis libera suspendit electione, hoc pacto: כל העבירות חוץ מאלילו וגילוי עריות ושפיכות דמים שאומר לו לאדם שיעבר עליהם או יהרג אם הוא בצינעא אם ירצה יעבור ואל יהרג ואם ירצה להחמיר על עצמו וליהרג רשאי ואם הוא בפרהסיא חייב ליהרג ולא יעבור: *Omnia peccata, exceptâ idololatriâ, adulterio & homicidio, si quis dixerit homini ut committat, aut occiden-*

occidendum esse, ac fuerit in abscondito, si voluerit, transgrediatur; si autem in se se voluerit onus hoc suscipere, atque interfici, etiam liberum est: sin verò in publico sit, tenetur se offerre neci, neque violare præceptum.

ד וכל הדברים האלו שלא בשעת הגזרה אבל בעשת הגזרה והוא שיעמוד מלך רשע כנבוכדנצר וחבריו ויגזור גזרה על ישראל לבטל דתם או מצוה מן המצות יהרג ואל יעבור אפילו על אחד משאר מצות בין נאנס בתוך עשרה בין נאנס בינו לבין כותי:

IV. Ista autem omnia (non accipienda sunt) cùm nullum promulgatum est edictum; sed de tempore decreti: ut, si exsurgat rex impius, veluti Nebucadnezar ac socii ejus, & decernat edictum contra Israelem, ad evertendam ejus legem, sive aliquod præceptum, tum morti se offerat, neque delinquat, licet fuerit contra unum aliquod mandatum; sive coactus sit inter decem, sive inter ethnicum atque seipsum.

ה כל מי שנאמר בו יעבור ואל יהרג ונהרג ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו כל מי שנאמר בו יהרג ואל יעבור ונהרג ולא עבר הרי זה קדש את השם ואם היה בעשרה מישראל הרי זה קדש את השם ברבים כדניאל חנניה מישאל עזריה וכר׳ עקיבא וחבריו ואלו הן הרוגי מלכות

V. Cuicunque dicitur, ut peccet, & ne permittat se interfici, & occisus fuerit, neque transgressus est, is se reum facit in animam suam; cuicunq; verò dictum est, ut permittat se occidi, & ne peccet, atq; occisus fuerit, neq; deliquerit, certè sanctificavit nomen Dei; & si fuerit coram decem Israelitis, tum sanctificat nomen Dei publicè; sicut *Daniel, Chanania, Mischael, Hazaria*, atque uti *R.* [5] *Hakiba*, ejusque socii, qui [6] occisi fuêre à regno; non

est

שאין מעלה על מעלתן ועליהם נאמר כי עליך הורגנו כל היום נחשבנו כצאן טבחה ועליהם נאמר אספו לי חסידי כורתי בריתי עלי צבח:

eſt ſuperior gradus illorum gradu, ac de iis dicitur: *Propter te occiſi ſumus omni die, æſtimati ſumus tanquam ovis mactationis*: de his quoque dictum: *Congregate mihi quos benignitate proſecutus ſum, qui icerunt fœdus meum per ſacrificium.* Pſal. XLIV. 23. Pſal. L. 5.

5. Fuit Doctor Miſnicus, floruitque duodecimo ſeculo; hic quanto in pretio fuerit, indicat R. Eleazaris encomium. כל חכמי ישראל לפני כקליפת השום חוץ מן הקרח הזה *Omnes ſapientes Iſraelis coram me ſunt inſtar tuniculæ allii cujuſdam, hoc calvo excepto* h. e. R. Akibâ, qui calvus erat. Vixit centum & viginti annis ſicuti Moſes, juxta vulgatum iſtud dictum: ארבעה מתו בן מאה וכ' שנה משה והלל זקן ורי"בן ורבי עקיבה: *Quatuor mortui ſunt cùm eſſent centum & viginti annorum, Moſes, Hillel, Senior, R. Iohanan, F. Zechai & R. Hakiba.* Narrant in Berachot Cap. 9. fol. 61. carnem ejus ab hoſtibus במסרקות של ברזל *pectinibus ferreis* depexam fuiſſe, atque ita lentâ morte animam exhalaſſe. Imo tantopere hunc extollunt, ut Spiritum S. ſuper ipſum, ſicuti ſuper ſeptuaginta ſeniores, quieviſſe aſſerant; quod tamen minimè quadrat cum electione falſi iſtius Meſſiæ bar Cuzbæ, cujus hic fuit armiger. Trucidatus fuit in oppido *Bitter*, capiente illud Adriano, atque ſupplicium de miſeri hujus regis ſectatoribus ſumente, quos omnes narrant in tract. Githin fol. 58. die internecionis ſuæ redimitos fuiſſe tephilim, ita ut 43 ſata vel modii iſtorum phylacteriorum fuerint collecti: atque hinc forſan autor noſter aliique Iudæi eos, licet ſeditioſos, martyrum inſerunt albo. Non verò in odium Iudaicæ gentis hoc excogitatum fuiſſe de R. Akiba, liquidò ex Maimonidis Hilchot Tahanith cap. 5. §. 3. evincitur, qui peſſimâ fide in recentioribus citatur editionibus, demptis vocibus, בר כוזיבא שמו *Bar Cuziba nomen ejus*, & ſubſtitutis רמו ישראל *Similis erat Iſrael.* Bicuroth. fol. 30.

6. הרוגי מלכות *Trucidati à regno* vel ab imperio, ut appellant הרשעה *impio*, ſcil. Romano; deſignantur hac phraſi decem illuſtriores Rabbini, qui diverſis temporibus juſſu Imperatorum Romanorum interfecti ſunt; inter illos primus recenſetur Rabban Simeon II, Gamalielis nepos, qui in urbis excidio occubuit.

ו וכל מי שנאמר
בו יהרג ואל יעבור . ועבר
ולא נהרג הרי זה מחלל
את הש׳ ואם היה
בעשרה מישראל הרי
זה חלל את השם ובטל
מצות עשה שהיא קדוש
השם ועבר על מצות לא
תעשה שהיא חלול י״י
ואע״פכ מפני שעבר באונס
אין מלקין אותו ואין צריך
לומר שאין ממיתין אותו
ב״ד אפילו הרג באונס
שאין מלקין וממיתין אלא
לעובר ברצונו ובעדים
והתראה׳ שנ׳ בנותן מזרעו
למולך ונתתי אני את פני
באיש ההוא מפי השמועה
Levit. xx. 3. למדו ההוא לא אנוס
ולא שוגג ולא מוטעה
ומה אם עכ״ום שהיא
חמורה מן הכל העובר
אותה באונס אינו חייב
כרת ואין צריך לומר
מיתת ב״ד קל וחומר
לשאר מצות האמורות
בתורה ובעריות הוא

VI. Cuicunque autem dicitur, ut ſinat ſe vitâ privari, neque delinquat; & tranſgreſſus fuerit, non verò occiſus, iſte prophanavit nomen Dei: & ſi fuerit inter decem Iſraelitas, certè iſte [7] publicè nomen Dei violavit, ac deſtruxit præceptum affirmativum; de Sanctificatione nominis ejus; atque evertit interdictum de prophanatione Dei. Et licet coactum tranſgreſſorem non flagellent; non tamen oportet dicere, quod Senatus iſtum non interfecerit, licet coactus afficiatur morte; quia is non ferit, neque vitâ orbat niſi voluntate propriâ delinquentes, & teſtibus (adhibitis) atque factâ [8] commonefactione, ſicut dicitur de offerente ex ſemine ſuo Molecho. *Et ponam faciem meam in virum iſtum*: per traditionem docuerunt, per *iſtum*, non (intelligendum eſſe) coactum, nec ignorantem, neque errantem. Si quis autem idololatriæ, (quæ gravior eſt omni peccato) coactus ſe ſubmittat, non reus fit [9] exterminii, (neque neceſſe eſt dicere, necis à Senatu illatæ:) quantò magis (idem judicandum erit) de reliquis præceptis, quæ recenſentur

אומר ולנערה לא תעשה דבר׃ tur in lege, etiam de 10 adulterio ipse ait: *Puellæ non facies quicquam.* Deut. XXII.26

7. Aliàs vocatur חלל השם בפרהסיא *profanatio Dei in propatulo*, cùm vid. coram decem ad minimum vel pluribus committitur: atque hoc pacto vocem פרהסיא interpretatur R. Ioannes: אין פרהסיא פחותה מעשרה בני אדם וכתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל׃ *Publicum non est minus quam ex decem hominibus, scriptum enim: Ut sanctificer in medio filiorum Israel.* Tantum tribuunt huic denario numero, ut ubicunque decem modò homines habitant, ibi בית המדרש *vel Scholam*, & בית הכנסת *domum conventûs* vel *synagogam* exstruendam esse judicent: sic Maimon de precib. & bened. Sacerdotum: כל מקום שיש בו עשרה מישר׳ צריך להכין בה בית שיכנסו בו לתפלה בכל עת תפלה ומקום זה נקרא בית הכנסת וכופין בני העיר זה את זה לבנות להם בית הכנסת׃ *Ubicunque sunt decem Israelitæ, ibi oportet ædificare domum, quam ingrediantur ad orandum omni tempore precationis, atque vocatur hæc domus, domus conventûs, & urgeant incolæ unus alium ad exstruendum sibi synagogam.* Sed quod valde mirandum est, tam rigidè omnem, vel levissimam, offendendi occasionem in hoc cætu vitandam docent, ut potius mors oppetenda sit, quàm ut quis in gratiam gentilium mutet ערקתא דמסנא *corrigium* vel *astrigmentum calcei*, nigrum, (utpote quo Iudæi utebantur in luctu ob excidium Hierosolymitanum) in album; prout statutum hoc doctorum observare est in Sanhedrim fol.47. בפרהסיא שיש שם עשרה ישראל אפילו לשנויי ערקתא דמסנא יהרוג ואל יעבור׃ *In propatulo, ubi sunt decem Israelitæ, etiamsi mutandum esset* (tantùm) *corrigium calceamenti, sinat se interfici, & ne delinquat.* Tantum valet patrii moris veneratio, ubi semel animum occupaverit.

Sanhed. cap. 8. fol. 74.

Cap. 11. s. 1.

8. Inter septem formulas examinandi testimonia etiam ponitur *admonitio*, ac nullum supplicium legitimè exerceri posse contendunt, nisi hæc præcesserit, etiamsi horrenda quæque & ἄρρητα sint scelera, ipseque reus criminis compertissimus; ut e. c. si quis parentes suos trucidasset, nec tamen certò constaret, utrum ante commissum parricidium præmonitus aut deterritus esset, pœnæ injectâ mentione, ipsum mansuræ, negant sententiam damnatoriam in hujusmodi parricidam ferendam esse. Quo sanè statuto nihil magis noxium excogitari potest, & quidvis non audendi facinorosis aperitur fenestra, hac semel iis præstitâ securitate: nec mihi verisimile fit, in ulla bene Sanhed. cap. 5. s. 1.

constituta Hebræorum Repub. hunc morem viguisse, quicquid etiam traditionum suarum prætendant autoritatem.

In Schaar Hagemol. 9. Supplicium hoc seu כריתות definitore R. Nachmane מגיע לו בגופו בחייו והיא מת בחצי ימיו כמו שאמרו חכמים מת בן נ׳ זו היא מיתה כרת : *Obvenit corpori in hac vita, ut cum quis in medio dierum suorum obit; quemadmodum dixêre sapientes: Quinquagenarius si moriatur, hæc est mors exterminii.* Statuit præterea duplex exterminium post migrationem animæ è corpore, unum vocat כרת מן הפרדס *exterminium è Paradiso*, seu loco animabus usque ad resurrectionis tempus destinato; aliud verò אבדון או ביטול הנפש *perditionem aut destructionem animæ.* In Mohed Katon fol. 28. ubi etiam recensent omnia mortis genera, כרת seu exterminium vocant, cùm quis ante *sexagesimum* annum viventium numero eximitur. In Siphra nullum כרת nisi אבדן seu *animæ exitium* agnoscunt: sed huic sententiæ se opponunt R. Maimon. & Aben Ezra.

10. Non absimile in Hilchot Iebamoth adfert, ubi inquit de adultero: אנוס פטור מכלם מן המלקות ומן קרבן ואין צריך לומר מן המיתה שנ׳ ולנערה לא תעשה אין דבר : *Coactus exemptus est ab omnibus istis, à flagris &*
Deut. XXII. 26. *sacrificio; neque opus est dicere à morte* Q. D. *Et puellæ non facies quicquam:* Vbi tamen videtur statuere, fornicationem vi imperatam, non penitus virum à necis supplicio liberum reddere.

ז אבל אם יכול למעלט נפשו ולברוח מתחת יד המלך הרשע ואינו עושה הנה הוא ככלב שב על קיאו והוא נקרא עובד עכ״ום במזיד והוא נטרד מן העולם הבא ויורד למדרגה התחתונה של גהינם :

VII. At si quis poterit animam suam eripere, & [11] effugere è manu regis impii, & non facit, sanè hic tanquam canis revertitur ad vomitum suum, & hic vocatur voluntarius servus idololatriæ, atque ejectus est è futuro seculo, atque descendet ad infimum gradum gehennæ.

11. Licet etiam in ipsum Sabbathum incidat fuga, tamen illius sanctificationem postponendam judicant vitæ, uti ex Bamidbar raba mani-

manifestò liquet, ubi in hunc ſenſum occurrit : *Tradiderunt magiſtri noſtri, ei, quem perſequuntur gentiles, vel latrones, licere prophanare Sabbathum* (fugiendo ſcil.) *ut liberet animam vel vitam ſuam. Sic enim invenimus de Daniele, quòd cùm Saul quæreret eum interficere, fugit ab eo, & evaſit : Quin & magiſtri noſtri caſum proferunt, quod nempe primoribus oppidi Sepphore* (urbs eſt in Galilæa, ubi tum erat Academia) *allatum ſit edictum ab Imperatore*, Romano ſcil. *durum & grave. Quare abierunt atque dixerunt R. Eleazaro F. Peratæ : Rabbi venit ad nos edictum ab Imperatore durum. Quid tu cenſes, an fugiemus? Ipſe veritus eſt dicere : fugite ; ſed ſignificavit* ברמז *nutu ſeu ſigno* (unde id vid. colligere poſſent.) *Vos*, inquit, *me interrogatis, interrogate Iacobum, Moſen & Davidem. Quid enim ſcriptum eſt de Iacobo?* Et fugit Iacob : Hoſe. cap. XII. 13. atque ſic de Moſe Exod. II. 15. *Ita quoque de Davide : Et David fugit atque evaſit*. 1. Sam. XIX. 10.12. & XXI. *Quin & ipſe Deus dicit ; Abi popule mi, ingredere tu.* Eſa. XXVI. 20. Imo à Ioſua extra neceſſitatis caſum plærique agnoſcunt Sabbathum fuiſſe violatum in expugnatione Hierachuntina ; uti ex veterum dictis colligit R. Chagam in Ioſuam fol. 48. c. 1. Paraſ. 2. 3.

ח נשים שאמרו להם כותים תנו לנו אחת מכם ונטמה אותה ואם לאו נטמה את כלכם יטמאו כלן ואל ימסרו להם נפש אחת מישראל וכן אם אמרו להם כותים תנו לנו א׳ מכם ונהרגנו ואם לאו נהרוג בלכ׳ יהרגו כלם ואל ימסרו להם נפש אחת מישראל ואם ייחדוהו להם ואמרו תנו לנו פלו׳ או נהרוג את כלכם

VIII. Si [12] fœminis dixerint gentiles : *Tradite nobis unam è veſtris, ut inquinemus eam ; ſi non, polluemus vos omnes* ; tum iſtæ contaminentur, neque dent eis ullam animam ex Iſraele. Quod ſi ita dixerint (viris) ethnici: *Tradite nobis unum ex veſtris, ut interficiamus illum ; ſi non, occidemus vos omnes* ; tum non offerant iis ullam animam ex Iſraele. Aſt ubi ſpeciatim indicaverint : *Tradite nobis N. vel morte vos omnes afficiemus* ; tum ſi fuerit quis reus mortis, veluti Seba filius Bechri, ejuſmodi illis concedant. Quod

2. Sam. xx. אם היה מחוייב מיתה כשבע בן בכרי יתנו אותו להם ואין מורים להן כן לכתחלה ואם אינו חייב מיתה יהרגו כלן ואל ימסרו להם נפש אחת מישראל:

si non indicaverint eis, sicut prius, neque aliquis obnoxius fuerit morti, interficiantur illi omnes, neque tradant iis animam ullam ex Israele.

12. Idem exemplum atque iisdem verbis in Misna adfertur Massechet Terumoth cap. 8. §. 12.

ט כענין שאמרו באונסין כך אמרו בחלאים כיצד מי שחלה ונטה למות ואמרו הרופאי׳ שרפואתו בדבר פלוני אחד מאיסורין שבתורה עושין ומתרפאין בכל אסורין שבתורה במקום סכנה חוץ מע״כום גלוי עריו׳ ושפיכו׳ דמים שאפילו במקום סכנה אין מתרפאין בהן ואם עבר ונתרפא עונשין אותו ב״ד עונש הראוי לו:

IX. Quod dixerunt in negotio de* coactionibus, idem quoque locuti sunt de morbis. Quomodo? *Si quis ægrotet, atque inclinet ad mortem, ac dicant medici, medelam ejus esse sitam in aliqua re, prohibita in lege, tunc faciant atque sanent in casu discriminis* [13] *quibuslibet in legē vetitis,* [14] *exceptâ idololatriâ, adulterio atque homicidio; quibus etiam in casu periculi non sanant: & si deliquerit, atque sanitati fuerit restitutus, mulctat eum Senatus pœnâ commeritâ.*

Cap. 2. §. 1. 2. 3. &c. 13. Sic ægro omnia officia atque ministeria, licet cum Sabbathi violatione conjuncta, præstari jubent, uti in Hilchot Sabbat Maimon sæpius inculcat: Imo si modò parvulus sit unius diei, profanandum sabbathum suadent, quò in vivis servetur; sic R. Salomo F. Gerson in cap. 8. tract. Ioma. At in morbis levioribus, aut quibus vitæ discrimen non est admixtum, operâ & ministerio gentilium utendum esse statuunt die sabbathi, uti ex dicto cap. Hilchot Sabbat §. 10. apparet.

14. Eo-

14. Eodem modo R. Ioannes in Peſachim : מכל מתרפאין חוץ מעבודה אלילי' עריות ושפיכות דמים : *Omnibus medentur , præter idololatriam , fornicationem & homicidium.* Reſtringitur hîc interdictorum uſus ad morbos, vitæ diſcrimen ſecum trahentes ; ſed quidam etiam ad leviores extendunt , additâ tamen limitatione hac , ſi infirmus nullam ex ejuſmodi medela voluptatem aut delectationem percipere poſſit; ſic autor Beth Ioſeph in Avoda Elilim Sect. 155. בכל מתרפאין אפילו באיסורי הנאה במקום סכנה או אפילו שלא במקום סכנה אם שלא כדרך הנאתו כגון מניח חלב של שור הנסקל על גבי מכתו וכיוצא בו: *Omnibus ſanant , etiam uſu illicitis , in caſu periculi , aut etiam non in loco diſcriminis , modò non fiat propter utilitatem* (vel potius delectationem ejus) *ut e. c. ſi quis adipem bovis lapidati applicet vulneri , atque id genus alia.* Cap. 2. fol. 25. & Vid. Avoda Zara Cap. 2.

Quantoperè autem ab omni etiam ſpecie idololatriæ abhorreant , ex iſtis quæ in Schemot raba adducunt , teſtatiſsimum fit : Paraſ. 16. fol. 79. אם היה אדם מישראל חולה ואימרו לו לך אצל ע"ז פלנית ואתה אסור לילך & paucis interjectis : כל דבר שהוא של ע"ז אסור להתרפאות בו ואם אימרו לו לאדם טול מזה שמקטירין לע"ז או טול מן האשרה ועשה מהן קמיע ותתרפא אל תטול: *Si fuerit Iſraelita ægrotus , eique dixerint : Abi ad idolum quoddam , & ſanus evades ; nefas eſt eò contendere. Piaculum eſt ſanari ullâ re ad idololatriam ſpectante ; ut ſi e. c. dicant , remove ab idolo , quo coronarunt iſtud , aut ſumitò aliquid è luco conſecrato , unde conficias membranulam è collo penſilem , atque ſanaberis, ne accipito.* Cum hoc coincidit iſtud in Beth Ioſeph de Idololat. §. 155. כותי דעלמא שבא לרפאותו ואמר קח מים אליל או מאילן פלוני שהוא של אליל לא יקבל ממנו: *Si forte gentilis veniat ad ſanandum aliquem, dicatque; accipito ex aquis idolo* (conſecratis,) *aut ex arbore quadam idoli , ne accipiat inde.* Quam ſollicitè verò cultûs vel honoris ritum, idolis deferri ſolitum , arceant , in Avoda zara paſſim videre eſt, dum ſuis interdicunt , ne pedi infixam evellant ſpinam coram idolo, ne videantur ſe incurvare in idoli honorem Cap. 1. fol. 12. ne nummos coram imagine diſperſos tollant ſtantes , ſed prius conſideant, ac deinde ſublevent. Ibid. Ne bibant aquam , ante idolum ſitam vel effuſam , in qua ejus פרצופות *effigies* repreſentantur , ne admovendo os ſuum aquæ , videantur idolum oſculari. Ibid. Sic quoque nefas ſibi ducunt, quicquam divendere ſacrificulo idololatræ , quo in cultu idoli uſurus eſt , ut thus , קנדליר *candelabrum*, libros idololatricos, aliaque. Ibid. fol. 13. Hiſce gemina multa in Hebræorum ſcriptis occurrunt, quæ meritò pudorem incutere deberent iis , qui neſcio , ex quibus non nugis medelam petere ſolent, non ſine inſigni ſanctiſſimæ reli-

religionis noſtræ opprobrio, chartulas atque laminas in futuræ ſanationis ſpem de collo ſuſpendunt; quem tamen ritum ab ipſis gentilibus derivatum eſſe, tum ex hoc loco, tum ex aliis pluribus luce clarius apparet: Sed cæcutire volenti ne ſol quidem ipſe ſufficit. Quod verò attinet ad medici gentilis operam, eam Iſraelitis indulgent, dummodò abſit idololatriæ periculum, aliàs decernunt illicitam eſſe in Avod. Zara fol. 27. Sic quoque Iudæo permittunt gentilis ſuſcipere curam, adducto eum in finem Moſis exemplo, quem artem medicam volunt inter Ægyptios exercuiſſe: Ibid. fol. 70.

Vid. Varro de ling. lat. lib. 6. Macrob. Saturn. lib. 1. cap. 6 Baron. Annal. Tom. 1. ad ann. 58. Sect. 76.

י ומנין שאפי׳ במקום
סכנה נפשות אין עוברין
על אחת מג׳ עברות אלו
שנא׳ ואהב׳ את ה׳
אלהיך בכל לבבך ובכל
נפשך ובכל מאדך אפילו
הוא נוטל את נפשך
והריגת נפש מישראל
לרפאת נפש אחרת
או להציל אדם מיד אנס
דבר שהדעת נוטה לו
הוא שאין מאבד׳ נפש
מפני נפש ועריו׳ הוקשו
לנפשות שנאמר כי כאשר
יקום איש על רעהו ורצחו
נפש כן הדבר הזה:

X. Quomodo (probas) etiam in diſcrimine vitæ non committendum unum ex tribus iſtis peccatis? Quia dictum eſt: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis:* etiamſi Deus tollat animam tuam. Interfectio autem animæ Iſraelitæ ad ſanandum aliam animam, ſive ad eripiendum hominem è manu violenti, eſt res, quam ratio diſſuadet; quia non eſt perdenda anima propter animam: Comparatur autem adulterium homicidio; uti dicitur: *Nam quemadmodum ſurgit quis in proximum ſuum, eique vitam adimat.* Sic ſe habet hæc res.

Deut. VI. 5. — *Lev. XXII. 26.*

יא בר״א שאין
מתרפאין בשאר אסורים
אלא במקום סכנה

XI. Iſta, quæ diximus, *non ſanant reliquis illicitis, niſi in loco diſcriminis*, (accipienda ſunt) de tempore, quo utilitatis ejus ratio

בזמן שהן דרך הנאתן
כגון שמאכילים את
החולה שקצים ורמשין
או חמץ בפסח או
שמאכילים אותו ביום
הכיפורים אבל שלא
כדרך הנאתן כגון שעושין
לו רטיה או מלוגמ׳
מחמץ או מערלה או
שמשקין אותו דברים שיש
בהן מר מעורב עם
אסורי מאכל שהרי אין
בהן הנאה לחיך הרי
זה מותר ואפילו שלא
במקום סכנה חוץ
מכלאי כרם ובשר בחלב
שהן אסורים אפילו שלא
דרך הנאתן לפיכך אין
מתרפאין מהן אפילו שלא
דרך הנאתן אלא במקום סכנה:

tio postulat: ut, si ad comeden- *Lev.XI.29.*
dum darent ægroto abominabi- *Exod.XII.15.19.*
lia atque reptilia, aut [15] fermen- *Exod.XIII.17.*
tatum in paschate, aut ei [16] ci- *Deut.XVI.14.*
bum præberent die expiationis.
Sed si non sit de ratione oblectamenti, ut, e.c. si parent ei [17] unguentum vel emplastrum ex fermento, sive ex fructu priorum trium annorum: vel si faciant eum bibere res, quæ habent amaritudinem mixtam cum cibo illicito, quæ, cùm nihil delectationis adferunt palato, licita erunt, etiamsi non fuerit in loco discriminis, præter heterogenea vineæ, & carnem cum la- *Deut.XXII.9.*
cte; ista enim prohibita sunt, etiamsi nulla subsit utilitatis ratio: idcirco non sanant istis rebus illicitis, nisi in loco periculi.

15. Istud in genere de esu fermenti in hoc festo notandum; quod solum absque mixtione alterius rei comesum, si modò sit frustulum magnitudine unius olivæ, exterminio reddat obnoxium, juxta decantatum ipsorum statutum חמץ אסור באכילה ובהנאה וענוש כרת *Fermentum illicitum est esu & usu, atque pœna est exterminium.* Sin verò *Pesach.cap.2.*
mixtum cum alio cibo sumatur, atque unius olivæ æquaverit magnitudinem, tum reus flagris, juxta legem definitis, subjicitur, uti ex Macoth cap. 3. §. & Ceritoth cap. 1. §. 1. deprehendere licet: Minus si fuerit olivâ, tum noxium rebellionis plagâ feriendum statuunt. Triplicem hanc pœnam pro minori vel majori delicto tradunt magistri

giſtri in Peſachim cap. 3. fol. 43. & 44. Plura de cibis illicitis, eorumque pœnâ, ſi quis deſideret, is conſulat Maimonida in Iſure Maachloth cap. 2. aliiſque in locis, ubi anxiè ſingulos rimatur caſus. Non levis autem inter doctores cernitur diſſenſus, ubi de pœnarum agitur definitione contra vetiti cibi uſum, ut e. gr. dum unus decernit flagellationis pœnam in eum, qui tantum modò carnis cum lacte coxerit, quantum ad dimidiæ olivæ magnitudinem acceſſerit; alter verò eum pronunciat reum hujus ſupplicii, ſi ederit; alius, ſi vel uſus fuerit: uti videre eſt apud Moſen Kotzi in סמ"ג præcept. negat. 141. Quid autem כלאי הכרם ſint, de quibus in hoc agitur paragrapho, idem R. Kotzbi exponit præcept. negat. 280; cùm videl. diverſa (ſcil. extra terram Iſraeliticam) frugum genera ſimul committuntur agro, ut hordeum, triticum & acinus uvæ, atque ibi plurima Thalmudiſtarum accumulat ſtatuta de modo plantandi vineas, &c.

16. At quid, ſi medici diſſuadeant cibum, æger verò contra nitatur? Hic ægroti poſtulato parendum eſſe pronunciant, ipſeque

Cap.2.s.8. Maimon Hilchot Schebitha haſur: חולה שיש בו סכנה ששאל לאכול ביום הכיפורים אע"פ שהרופאי' הבקיאין אומרין אינו צריך מאכילין אותו על פי עצמו עד שאומ' דיי אמר החולה אינו צריך והרופא אמר צריך מאכילין אותו על פיו והוא שיהיה רופא בקי רופא אחד אומר צריך ואחד אומר אינו צריך מאכילין אותו מקצת הרופאין אומרין צריך ומקצתן אומרי' אינו צריך הולכין אחר הרוב או אחר הבקיאין ובלבד שלא יאמר החולה צריך אבל אם אמר צריך אני מאכילין אותו לא אמר החולה שהוא צריך ונחלקו הרופאין והיו כלם בקיאין ואילו שאמרו אינו צריך כמנין שאמרו צריך מאכילין אותו: *Si quis morbo affectus cum vitæ periculo flagitet cibum die expiationis, licet experti medici dicant non opus eſſe, nihilominus ad ipſius petitionem cibent eum, donec dicat ſufficere. Si verò ægrotus pronunciet non neceſſe eſſe, ſed medicus contra ſtatuat, ex hujus conſilio cibum ei porrigant; ſuadente autem uno medico experto eſum, altero improbante, ex juſſu prioris eſculenta præbeant: diſſentientibus multis, ſequantur vel plurium vel doctiorum conſilia, dummodo ipſe æger non aſſerat ſe indigere, tunc enim cibandus eſt; at ſi nihil dicat æger, omneſque medici probati diſſentiant, tum juxta numerum affirmantium, opus eſſe, cibum ægroto dent.* Eidem ſententiæ accedit

Cap.ultimo. R. Inai in Ioma: חולה אומר צריך ורופא אומר אינו צריך שומעין לחולה *Infirmus ſi dicat ſe opus habere, contra verò medicus; auſcultent ægroto, cibumque præbeant.* R. Iſai ſtatuit ægrotum (ſi modò poſtulet) etiam tum cibandum eſſe, cùm nulli experti adſunt medici, juxta iſtud Prov. XIV. 10. *Cor agnoſcit animæ ſuæ amaritudinem.*

17. Origi-

17. Originem suam hæc vox debet græco μάλαγμα, vocatur etiam Rabbinis אספלנית, quod ab ἀσφάλτῳ putaverim descendere: plurima enim græca magistri in suum usum verterunt, quemadmodum vel ex hoc ipso casu, de fermenti asservatione, planum fit, de quo ita Maimon in tract. Chamezt & maztza: הקילור והרטייה והאספלנית והתריאקה שנתן לתוכן מותר לקיימן בפסח שהרי נפסדה צורת חמץ הפת עצמה שעפשה ונפסלה מלאכול הכלב ותלוגמה שנסרחה אינו צריך לבער: *Collyrium, unguentum, emplastrum aut theriacam, quæ datur cum fermento, licet conservare in paschate, quia corrupta est forma fermenti. Frustum autem substantiæ mucidæ & putrefactæ ex comesu canis, & malagma fœtidum non opus est comburere.*

יב . מי שנתן עיניו באשה וחלה ונטה למות ואמרו הרופאים אין לו רפואה עד שתבעל לו אפילו היתה פנויה ואפילו לדבר עמה מאחרי הגדר אין מורין לו בכך וימות ולא יורו לו לדבר עמה מאחרי הגדר שלא יהו בנות ישראל הפקר ויבאו בדברים אלו לפרוץ בעריות :

XII. Si [18] quis conjecerit oculos suos in mulierem, & ægrotaverit, atque in agone mortis fuerit constitutus, dixerintque medici, non posse eum sanitati restitui, nisi conjugata fuerit ei: etiamsi [19] cælebs fuerit, ac etiamsi pone sepimentum cum ea velit sermones miscere, non tamen concedant hoc ei, sed moriatur, neque permittant ei retrò parietem cum ea loqui: ne fiant filiæ Israelis [20] communes; & accedent cum istis rebus ad evellendum scortationem.

18. Non ineptè rabbinicâ phrasi exprimitur: זן עיניו מן הערוה *Pascere oculos illicito spectaculo:* pœna huic ab Eleasare talis assignatur: כל המסתכל בערוה קשתו נערת: *Quicunque indulget libidini, arcus ejus conquassatur*, Hab. III. 9. *Nudus alveus est factus arcu tuo.*

19. פנויה *Liberam, solutam aut innuptam* notat, vocatur & alio nomine רווקה, oppositè ad בעולה *desponsatam*, vel ארוסה *domum deductam*;

ut

Iebamot. cap. 6. fol. 61. ut in isto R. Eliezeris : פנוי הבא אל פנויה שלא לשם אישות עשה זונה *Cælebs congrediens cum soluta ante connubium, fornicatur.* Sed huic dicto reclamant omnes Deuterotæ, negantes meretricem fieri, si quæ cum cœlibe consuescat. Idem casus, sed paulò plenius in Sanhedrin cap. 8. & ibidem à Rabbenu Ascher adducitur : אמר רב יהודה אמר רב מעשה באדם אחד שנתן עיניו באשה אחת והעלה לבו טינא ושאלו לרופאים אמרו אין תקנ׳ עד שתבעל לו ואמרו חכמים ימות ואל תבעל לו תעמוד לפניו ערומה ימות ואל תעמוד לפניו ערומה תספר עמו מאחורי הגדר ימות ואל תספר עמו מאחורי הגדר : *R. Iehuda refert, protulisse Rab exemplum de quodam homine, oculos suos in mulierem conjiciente, ita ut animum ejus occuparet spurca ægritudo : consulti medici, responderunt, non convaliturum eum, nisi fœminæ istius amplexu frueretur. Sed edixerunt sapientes, moriatur potius, quàm ut illam cognoscat: stet coram illo nudata vestimentis; obeat potius, quàm ut nuda ipsi exponatur. Confabuletur cum eo stans pone sepimentum, imo moriatur, nec sermones misceat cum ea, licet post parietem constitutâ.* Quàm solicitè autem cautum voluerint impuris amoribus, magis adhuc ex paucis eorum, quæ hîc adjiciemus, statutis liquebit. Mulierem enim negant à tertio ætatis anno adhibendam esse ad ullum ministerium, qualia sunt, præbendi cibi, potûs, lotionis manuum &c. sive sit adolescentula, vel adultior, aut innupta; idque ideo שלא יבוא לידי הירהור *ne in perversam incidat cogitationem.* (Kiduschin cap. 4. Sanhedr. cap. 4.) *Solitarium etiam* ייחוד פנויה *cum innupta consortium* severè interdicunt, & si quis contra faciat, loris dilacerandum præbent. Imo nec tutorem aut custodem iis præficiendum esse ædibus, in quibus fœminæ habitant; sic Maimon Isure bia (Cap. 22.) : אין ממנין אפילו אדם נאמן כשר להיות שומר חצר שיש שם נשים אע״פ שהוא עומד בחוץ שאין אפיטרופוס לעריות ואסור לאדם למנות אפיטרופוס על ביתו שלא ינהיג אשתו לדבר עבירה : *Ne constituant etiam virum fidelem in atrii custodem, ubi mulieres sunt, licet ipse foris consistat, ne fiat ἐπίτροφος libidinis. Illicitum quoque est homini, præficere curatorem domui suæ, ne labendi occasionem uxori suæ præbeat.* Idem asserit, non esse sapienti dormiendum in atrio, ubi habitat vidua, licet in eodem plures aliæ sint mulieres; nec fœminæ concessum adolescentulis tredecim annorum ad ministeria peragenda uti, aut solitariè cum iis agere, idque suspicionis evitandæ causâ; &, ut postmodum addit לכוף יצרו, *ad frænandam concupiscentiam suam* ולהרגיל עצמו בקדושה ובמחשבה טהורה & *adsuefaciendum seipsum sanctis ac puris cogitationibus.* Hinc etiam ne quidem ædes meretricis transire cuiquam permittunt, nisi quatuor cubitis inde sejunctus fuerit, Avoda Zara fol. 17. Plura ejusdem notæ legere est in Avoda zara cap. 1. fol. 20. & c. 2. Eruvin

cap.

cap. 10. & Iebamot, aliiſque in locis, unde reliqua lector petet; inprimis verò ex ס״מג Moſis Kotzi ad præcept. negat. 126.

20. הפקר *promiſcuo uſui expoſita, proſtituta*, & indecorè ſe exornans; hinc הפקירא indecentem ac meretricium habitum notat: ſi primam vocis פקר originem ſpectes, ſignificat *liberare* ſeu *liberum reddere*, inde tranſlatum ad proſtibulorum mores. Paulò aliter, licet fere eodem ſenſu, hæc effert R. Acha: כדי שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות: *Ne filiæ Iſraelis procaces aut profuſæ reddantur in libidinem.*

יג׳ כל העובר מדעתו בלא אונס על אחת מכל מצות האמורות בתורה בשאט בנפש להכעיס הרי זה מחלל את השם ולפי׳ נאמר בשבועת שקר וחללת את שם אלהיך אני ה׳ ואם עבר בעשרה מישראל הרי זה חלל את ה שם ברבים וכן כל הפורש מעברה או עשה מצות לא מפני דבר בעולם לא פחד ולא יראה ולא לבקש כבוד אלא מפני הבורא ב״ה כמניעת יוסף הצדיק עצמו מאשת רבו הרי זה מקדש את השם:

XIII. Quiſquis ſponte abſque coactione violat unum ex omnibus præceptis, quæ dicta ſunt in lege, cum animi contemptu, ad irritandum, certè is prophanat nomen Dei; & idcirco dicitur in juramento falſo. *Nam prophanabis nomen Dei tui, quia* Lev. xix. 12.
ego ſum Dominus: ſi verò tranſgrediatur apud decem Iſraelitas, ſane iſte publicè violat Deum. Quiſquis ſe à peccato ſeparat, aut facit præceptum non propter rem aliquam mundanam, non pavorem, aut timorem, neque ad quærendum gloriam; ſed propter Creatorem Ben, uti fuit continentia juſti Ioſephi ab uxore domini ſui; certè is ſanctificat nomen Dei.

יד׳ ויש דברים אחרים שהן בכלל חלול

XIV. Sunt & alia quædam in genere prophanationis Dei; ut

השם והוא שיעשה אדם גדול ומפורסם בחסידות דברים שהבריות מרננים אחריו בשבילם ואף על פי שאינן עברות הרי זה חלל את השם כגון שלוקח ואינו נותן דמי הלקח לאלתר והוא שיש לו ונמצאו המוכרים תובעין והוא מקיפן או שירבה בשחוק או באכילה ושתיה אצל עמי הארץ וביניהם או שדבורו עם הבריות אינו בנחת ואינו מקבלן מסבר פנים יפות אלא בעל קטטה וכעס וכיוצא בדברי׳ האלו הכל לפי

e. g. si quando homo excellens in lege, ac [21] celebris pietate, ejusmodi committat, propter quæ homines malè loquuntur de ipso; & licet non sint peccata, nihilominus tamen prophanat Deum: ut e. c. [22] si emat, neque statim pecuniam solvat, si habuerit; & cùm exigunt, venditores reverti faciat: vel, qui profusus est in [23] risu, cibo atque potu apud [24] plebejos, ac inter illos: vel cujus compellatio cum hominibus non est [25] affabilis, neque eos excipit hilari vultu, sed [26] morositate atque indignatione laborat, & id genus aliis. Ista omnia juxta sapientis excellentiam necesse est ut benè verset apud semetipsum, agatque ex regula juris.

גדלו של חכם צריך שידקד׳ על עצמו ויעשה לפנים משורת הדין:

21. מפורסם *publice celebratus, manifestatus* à פרסם publicavit, manifestavit, unde פרסום *publicus, manifestus*, More lib. 1. cap. 68. & כפרסום *palam, apertè, liquidò*, in Bechai.

22. Eodem pacto in Ioma cap. 8. דמי חלול השם אמר רב כגון אנא דשקילנא בישרא מטבחא ולא יהיבנא דמי לאלתר: *Quænam est profanatio Dei? Rab inquit; ut si e. c. ego offendiculum præberem fidei mei violatione, nec ilico alteri solverem.* Sic & alibi: איזה הוא חלול השם תלמיד חכם שקנה דבר ואינו נותן מעות לאלתר אומרים הבריות זו היא תורה אשרי מי שלא למד לבני תורה: *Qænam est nominis Dei violatio? Si discipulus sapientis aliquid emerit, & non statim solverit pretium: tum enim dicunt homines: Hæccine est lex illa? Felix*

lix ille, qui non docuerit filios ſuos legem. Non abſimilia his in Bava Meziha cap. 6. &c. reperire eſt.

23. Inprimis ſapientibus coram diſcipulis ab ejuſmodi moribus ſibi ſedulò temperandum eſſe monent, juxta illud : לא ראוי לרב לנהוג קלות ראש בפני התלמידים ולא לשחוק בפניהם ולא לאכול ולשתות עמהם כדי שתהא אימתו מוטלת עליהם : *Non decet magiſtrum ſeipſum aſſuefacere capitis levitati coram diſcipulis, neque coram illis cachinnari, vel cum illis cibum potumve capere, ne ejus reverentia apud illos evileſcat.* Ne verò ſe conviviis vulgi ingerat ſapiens, Maimon in Hilchot Dehot cavet, cùm inquit : חכם לא יאכל אכל עמי הארץ, & paulò poſt : ולא ירבה סעודתו בכל מקום : *Sapiens ne capiat cibum apud terræ populum; neque in quolibet loco multiplicet convivia ſua.* Alias præterea phariſaiſmi atque ſapientiæ notas ratione cibi, potûs, ac veſtitûs magiſtri aſſignant, quæ eodem in cap. à Maimonide indicantur. Cap. 5.

24. Quid עם הארץ h. e. *populi terræ* vocibus denotetur, ſæpius à multis expoſitum eſt, ut fere ſuperfluum judicari poſſit, aliquid addere, tantum Maimonidis hîc deſcriptione ex annotationibus in 4. cap. Avoth contentus ero, ubi hoc modo depingitur : עם הארץ איש שיש לו מעלות המדות אבל אין מעלות שכליות רצוני לומר שהוא שיש לו דרך ואין בידו תורה והוא הנקרא עם הארץ רוצה לומר שהוא טוב לישוב הארץ ולקבוצי המדינות : *Populus terræ eſt homo, qui præditus quidem eſt dotibus moralibus, non verò intellectualibus, h. e. qui verſatus eſt in communi vivendi modo, non autem habet legis notitiam; vocatur autem populus terræ, quod bonum incolam ſe præbeat hujus terræ, atque inter regionum cætus.* Dicitur & aliàs איש המוני, qui nunquam veſtigiis piorum ac eruditorum inhæret.

25. Eadem fere loquendi formulâ occurrit hoc monitum in iſto Schammai, cap. 1. & 15. Avoth. הוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות *Excipe quemvis hominem amœno vultu.* Ejuſdem ſensûs eſt, & hoc in Sabbath : לעולם יהא אדם ענוותן כהלל ואל יהא קפדן כשמאי : *Semper ſit homo mitis, ſicut Hillel; non verò moroſus, uti Samai;* qui tamen primus autor celeberrimæ iſtius ſectæ inter Iudæos. Idem produnt de Elia propheta, eum vid : קפדן *moroſiorem* fuiſſe erga diſcipulos ſuos. Cap. 2. Sanhedrin. Cap. 10.

26. . בעל קטטא *rixoſus, facile irritabilis;* hîc verò moroſum atque difficilem in alloquio deſignat.

XV. Hoc

טו וכן אם דקדק החכמי׳ על עצמו והיה דבורו בנחת עם הבריו׳ ודעתו מעורבת עמהם ומקבלן בסבר פנים יפות ונעלב מהם ואינו עולבן מכבד להן ואפילו למקלים לו ונושא ונותן באמונה ולא ירבה באריחות עמי הארץ וישיבתן ולא יראה תמיד אלא עוסק בתורה עתוף בציצית מוכתר בתפילין ועושה בכל מעשיו לפנים משורת הדין והוא שלא יתרחק הרבה ולא ישתומם עד שימצאו הכל מקלסין אותו ואוהבי אותו ומתאוין למעשיו הרי זה קדש את השם ועליו הכתוב אומר ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר:

XV. Hoc modo si attentè examinet sapiens semetipsum, & & sermo ejus sit [27] placidus cum hominibus, ejusque voluntas commixta sit illis, atque excipiat eos blando vultu; etiam injuriis affectus, ne tamen injuriam rependat; honore etiam prosequatur vilipendentes eum; atque fideliter [28] negocietur; neque multùm versetur in semitis [29] plebejorum eorumq; ædibus, neque perpetuò spectatum obambulet: sed occupatus sit in lege, tectus [30] filamentis oralibus, cinctus frontalibus; componatque omnes suas actiones ex rigore juris; neque nimiùm se segreget, nec sapientiâ se extollat; tum omnes eum laudibus decorabunt, ac amore prosequentur, atque ex ejus operibus delectationem capient. Certè talis sanctificat nomen Dei; & de eo scriptura ait: *Dicet mihi, servus meus tu Israel, quia in te gloriaturus sum.* Esa. xlix. 3.

27. Hoc tanquam peculiare sapientis ornamentum Maimon in Dehot recenset, ubi inquit: תלמיד חכם לא יהא צועק וצווח בעת דיבורו כבהמות וחיות ולא יגביה קולו ביותר אלא יהא דיבורו בנחת עם כל הבריות וכשידבר בנחת יזהר שלא יתרחק עד שיראה כדברי גסי רוח ומקדים שלום לכל אדם: *Dscipulus sapientis ne sit clamosus & imperiosus cùm loquitur, instar bestiarum ac feriarum, nec vocem suam nimis extollat; sed sermo ejus sit sedatus cum omnibus homi-*

hominibus, atque ubi verba habuerit, placidè admoneat, neque contemptim loquatur, ne videatur in verbis asperiori præditus esse spiritu, sed quemvis hominem cum pace antevertat.

28. נושא ונותן *Tollat ac tradat*; quibus verbulis omnis emptio-venditio circumscribitur atque contrahendi ritus; ut enim ratus habeatur contractus, tenetur juxta illorum statuta emptor è terra rem emptam paululum elevare, atque venditor jus dominii ac possessionis in eam emptori deferre, eique veluti in manus tradere: si alterutra harum actionum desit, imperfecta atque pro nihilo censetur negotiatio. Atque in hunc sensum sumuntur hæ voces in Ioma cap.8. ויהא משאו ומתנו בנחת עם הבריות מה הברי' אומרים עליו אשרי אביו שלמדו תורה אשרי רבו שלמדו תורה : *Qui elevationem & dationem suam placidè peragit cum hominibus. Quidnam de eo dicunt homines? O quàm beati sunt pater ac magister hujus, qui ipsum docuerunt legem.*

29. Imo tantopere ab horum consortio abhorrent, ut ne quidem hospitalitatis beneficium ab inerudito dignentur admittere, uti in Dammai cap.2. s.3. Misna videre est, ubi de חבר aut sapientum sodali asserunt מתארח אצלן אצל עם הארץ ולא מארחו אצלו ובכסותו : *quod non divertatur apud plebejum, neque illum excipiat hospitio aut tecto.* Nullos etiam cum eo contractus instituendos esse sapientiæ sectatori censent, aliaque, copiosius ibidem à Gemeracis excussa. Ac licet pietatis videatur esse cultor, non tamen sapienti apud ipsum commorandum esse, juxta illud: אם עם הארץ הוא חסיד אל תדור בשכונתו : *Idiota si religiosus esse velit, ne habites tum in vicinia ejus*: fortè quod in vili atque inculto pectore vix religionis studium absque superstitione socia habitet.

30. Tantum tribuit Maimon his phylacteriis, ut dicat à præcepto hoc zizit scripturam תלה כל מצות כולן *suspendere omnia omnino præcepta.* Q. D. *Vt videntes illud, recordemini omnium præceptorum Domini.* Num.xv.39.
Ejusdem farinæ quædam de zizit in cap. 4. Nedarim adferuntur. Similis etiam est præstantia atque sanctitas thephilin; de utrisque ita magistri in Sabbat: כול מי שיש לו תפילין בראשו או בזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו מוחזק הוא שלא יחטא שהרי יש לו מזכירין רבים והן הם המלאכים שמצילין אותו מלחטוא שנ' חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם : Cap.2. *Quicunque alligata habet precatoria capiti aut brachio, & zizit vestimento, atque schedulam liminarem ostio, munitus est adversus peccatum; hæc enim eximia sunt μνημόσυνα, atque angeli eripientes eum à peccato.* Q. D. *Angelus Domini castrametatur circa timentes eum, atque liberat eos.* Psal. XXXIV. 8. Paulò explicatius de

Thephilin cap. 4.§.24. Maimon. קדושת תפילין קדושתן גדולה היא שכל זמן שהתפילין בראשו של אדם ועל זרועו הוא עניו וירא שמים ואינו נמשך בשחוק ובשיחה בטילה ואינו מהרהר מחשבות רעות אלא מפנה לבו בדברי' האמת והצדק לפיכך צריך אדם להשתדל להיותן עליו כל היום שמצותן כך היא אמרו עליו על רב תלמידו של רבינו הקדוש שכל ימיו לא ראוהו שהלך ארבע אמות בלא תורה או בלא ציצית או. בלא תפילין & paulò post, : כל הרגיל בתפילין מאריך ימים שנ' השם עליהם יחיו *Magna est sanctitas frontalium; quocunque enim tempore affixa sunt capiti vel brachio hominis, humilis est, atq; veretur Deum, neq; indulget risui aut inutili meditationi, neque animo volvit pravas cogitationes, sed contemplatur mens ejus in verbis veritatis ac justitiæ. Itaq; debet homo sedulò curare, ut quotidie præcepto isti satisfiat, sic enim præceptum est; & hoc referunt de Rab discipulo Rabbenu Hakkedosch, quod nunquam viderint eum procedentem quatuor cubitos absque lege, zizit aut frontalibus. Qui se assuefacit thephilin, is producit dies suos; quia dicit Dominus: Propter illa vivent.* Si autem magister vel quatuor cubitos absque his phylacteriis incedat, is censetur profanare Deum, ut in Ioma statuitur: דמי חלול השם ר' יוחנן אמר כגון אנא דמסגינא ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין : *Quænam est profanatio Dei? R. Iohannes respondit: ut si e. c. calceatus incederem 4 cubitos absque lege & Thephilin,* Et sine hac arte dextrè applicandi thephilin ac zizit, autumant vix aliquem jure sa-
Cap. 8. pientis nomen sibi posse vindicare, unde & hanc inter scientias, à discipulo sapientis addiscendas, reponunt in tract. Cholin. cap. 1. fol. 91. his verbis: שלשה דברים צריך שלמוד תלמיד חכם כתב שחיטה ומילה ויש אומרים אף קשר תפילין וברכת חתנו' וציצית : *Tria opus habet, ut addiscat discipulus sapientis, scripturam, mactationem & circumcisionem; alii etiam inquiunt, alligationem Thephilin, & benedictionem sponsarum vel nuptiarum, atque zizith.* Alia de his filamentis vestium & frontalibus, earumque præstantia & utilitate videre est in tract. Berachot cap. 1. f. 7. & 14. in Minchot fol. 39. 43. &c.

פרק ששי

א כל המאבד שם מן השמות הקדושים הטהורים שנקרא בהם הק"בה לוקה מן התורה Deut. xii. 3.4. שהרי הוא אומר בכ"ום ואבדתם את שמם מן המקום ההו' לא תעשון כן ליי' אלהיכם :

Caput VI.

I. Quisquis corruperit unum ex nominibus sanctis & puris, quibus appellatur Deus Bened. [1] flagellabitur juxta legem; ipse enim ait de idolis: *Perdetis nomen eorum è loco illo. Ne facitote sic Domino Deo vestro.*

1. Modus flagellationis ex Maccoth c.3. petatur, atque videantur ibi eruditissimi Cochii notæ. Reliquas minutias de corii genere, de fustis manubrio aperit Clariss. Buxtorfius in præf. Abbrev. præmissâ.

ב ושבעה שמות הם השם הנכתב יוד הא ויו הא והוא השם המפורש או הנכתב א׳ ד׳ נ׳ י׳ אלוה אלהים אהיה שדי צבאות׃ כל המוחק אפילו אות אחת משבעה שמות אלו לוקה׃

II. Septem autem sunt nomina: nomen scriptum יוד, הא, ויו, הא; & hoc est nomen 2 explicatum, vel scriptum, א׳ ד׳ נ׳ י׳, אלוה, אלהים, אהיה, שדי, צבאות: Quicunque vel unam literam delet ex istis septem nominibus, flagro obnoxius redditur.

ג כל הנטפל לשם מלפניו מותר למוחקו כגון ל׳ מלי״י וב מבאלהים וכיוצא בהן אינן בקדושת השם וכל הנטפל לשם מאחריו כגון ך׳ של אלהיך וכם׳ של אלהיכם וכיוצא בהן אינן נמחקין והרי הן כאשר אותיות של שם מפני שהשם מקדשם ואף על פי שנתקדשו ואסור למוחקם׃ המוחק אלו האותיות הנטפלות אינו לוקה אבל מכין אותו מכת מרדות׃

III. Quicquid præfixum est nomini Dei, licet delere, ut e.c. ל ex לי״י; & ב ex באלהים, atque similia his: non sunt enim tanquam nomen sanctificatum. Omne verò 3 suffixum isti nomini; ut e.g. ך׳ ex אלהיך, & כם ex אלהיכם, non licet expungere; sunt enim tanquam reliquæ literæ nominis (Dei) siquidem nomen Dei istas sanctificat; & licet sint sanctificatæ, tamen illicitum est eas delere: expungens autem literas accessorias, non flagellatur; sed hunc feriunt 4 flagello rebellionis.

2. Vocatur aliàs שם העצם & ההויה *nomen essentiale*; de vocis hujus המפורש notatione consulantur Drusius in Tetragrammato cap. 6. &

Amama in tetragrammato. Quàm prodigioſa huic nomini tribuantur à magiſtris vulgatius eſt, quàm ut multis egeat documentis; unicum tantùm proferam, ex quo de reliquis fiet judicium. Volunt non modò univerſa miracula virtute nominis tetragrammati in Ægypto patrata eſſe; ſed & ipſum mundum (ſi Cabaliſtæ audiendi) creatum eſſe. Sic R. Akiba in libello de Othiot, in litera ה, exponit vocem בהבראם *cum crearet ea*, Gen. II. 4. atque diviſim legit, בה' בראם h. e. *nomine tetragrammato condidit ea.* Idem de futuri ſeculi formatione ex Eſai. LXVI. 22. affirmat, ac tam grande myſterium extundit ex litera ה, quatuor primis vocibus præfixâ. &c. In his tam putidis commentis tantùm ferè deſudat Rabbinica eruditio, atque huc omnes ingenii nervos intendit, ut quælibet hac ratione ad placita ſua detorquere poſſit. Scripturam hujus nominis ajunt in Ioma cap. 3. noviſſe quendam Rabbi, nomine Kamtzar, ſed hanc eximiam ſcientiam noluiſſe aliis Iudæorum ſapientibus impertiri, hinc vibrata in ipſum dira execrationis formula: *Nomen impiorum putreſcat.* Ra"ſi autem addit, hunc fuiſſe ſcriptionis modum, quo utebatur: quatuor קולמוסין vel *calamos* inſerebat quatuor digitis, atque ſummâ dexteritate nomen hammephoraſch uno exarabat tractu. De ratione combinandi literas in hoc nomine, atque aliis tricis, Vid. R. Meir in Avoda hacodeſch. par. I. cap. 15.

Cap. 4 fol. 35. 3. Sed in Schebahot magiſtri literas, tam ante quàm pôſtpoſitas nominibus Dei, deleri poſſe decernunt, contra quàm hîc Maimon. Ita enim ibi ait R. Samuel: תנו רבנן כל הטפל לשם בין מלפניו בין מלאחריו הרי זה נמחק מלפניו כגון לי"י נמחק ל וגו' מלאחריו כיצד אלהיכם נמחק כם וגו': *Tradunt magiſtri, quicquid connexum eſt nomini Dei, ſive ex præfixis ſive ſuffixis conſtet, expungi poſſe, ut e.c. ex præfixis,* לי"י *deletur,* ל, *ex affixis, ut* אלהיכם *expungitur* כם. Secus fit in 7 Dei nominibus; quia, ſi fortè ſcriptoris manus in iis pingendis aberraverit, aut loco minus proprio poſuerit, non eradunt, ſed cultello exſcindunt, & recondunt in capſulis, quas huic uſui deſtinatas in ſynagogis ipſorum obſervare licet. Id præceptum volunt eſſe Deut. XII. 3. 4. quia נקב & *maledicere* & *perforare* notat, quomodo 2. Reg. XII. 10. uſurpatur.

4. Eſt hoc propriè ſupplicium fuſtigationis, quod ob violationem aut contemptum ſtatutorum, à ſcribis latorum, infligebatur; definitus numerus plagarum non erat hîc aſſignatus; ſed dependebat ab arbitrio judicum, atque pro delicti ratione vel minor vel major erat.

erat. Quod & Baal Aruch in voce מרד observat: *Qui violat*, inquit, *præceptum, ex decreto magistrorum fustigatur sine æstimatione & numero, usque dum animam exhalet*: Eadem pœnâ mulctatur, qui statutis Rabbinorum inobediens fuerit. Dictum est autem supplicium hoc מכה מרדות *plaga rebellionis*, eò quod statueretur in istum מורד בדברי תורה ובדברי׳ סופרים *qui rebellaret verbis legis atque scribarum.* Solet autem plerunque distingui hæc מכה מרדות דרבנן *rebellionis castigatio magistrorum* à מלקות דאורייתא *flagellatione legali*, uti in dicto loco apud Aruch videre est. Impingebantur verò ictus à שטרים, qui hoc modo describuntur: גזליירים חובטין במלקות על פי הפוסקין לכל מי שאינו שמע *Lictores, qui bacillis percutiunt ex sententia judicum quemvis inobedientem.* Ex hisce vel tantùm constare posset, quanto in pretio ac veneratione magistrorum habeant edicta, tamen ut liquidius autoritatis eorum appareat ratio, paucis rem totam complectemur. Contendunt autem quædam scribarum decreta non minori jure animos hominum ad obsequium devincire, quàm scriptæ legis præcepta; unde & duplicis generis ponunt statuta rabbinica, alia חובות sive omnes in universum Israelitas *obligantia*, qualia sunt: מקרא מגילה הדלקת נר בשבת והדלק׳ נר חנוכה *lectio historiæ Esther in ejus festo, accensio lucernæ in sabbatho, atque incensio lucernæ in festo initiationis templi*, à Chasmonæis factæ: alia verò אין חובות *non obligatoria* seu indifferentia, atque hominis arbitrio subjecta, uti est עירובי׳ seu *miscellaneorum observatio.* R. Kotzi recenset quinque ejusmodi præcepta Scribarum, vid. de Iruvin, luctu super defunctos, de jejunio die decimo mensis Ab, de festo Estheris & dedicationis templi secundi; subjungit hæc præceptis in lege conscriptis. Et quò magis suos ab horum vilipendio aut transgressione absterreant, anathematis seu excommunicationis fulmine transgressores feriunt; unde & quinto loco inter peccata, anathemate vel נדוי plectenda, & hoc à Maimonide recensetur, si quis המזלזל בדבר Debot cap. 6.
אחד מדברים סופרים ואין צריך לומר בד״ת *vilipendat verbum aliquod scribarum, neque opus est hoc tantum asserere de verbis legis.* Hisce consona habes in Hadajot cap. 4. & Berachot cap. 3. Atque huc collimant omnia ista dicta de magistrorum honore; cujusmodi sunt: מורא רבך כמורא שמים : החולק על רבו כחולק על שכינה : כל עושה מריבה עם רבו כעושה מריבה עם שכינה : כל המהרהר אחר רבו כמהרהר אחר שכינה : *Reverere magistrum tuum, sicut times Deum. Quicunque disceptat adversus magistrum suum, is veluti adversus Spiritum S. contendit. Qui litem instituit cum præceptore suo, is quasi cum Spiritu S. contentionem suscipit. Qui sinistre suspi-*

suspicatur de magistro suo, is veluti de ipso Spiritu S. iniquè cogitat. Quæ cuncta eò tantùm fine excogitata sunt, ut color aliquis fictitiæ traditioni quæreretur, rudisque plebecula hac ratione facilius contineretur in officio, ne quicquam adversus jam semel invectam Rabbinorum auderet dictaturam.

ד כתב א״ל מאלהים יה׳ מיהוה אינו נמחק ואין צריך לומר י״ה שהוא שם בפני עצמו מפני שזה השם מקצת שם המפורש הוא אבל הכותב ש׳ד משדי צב׳ מצבאות הרי זה נמחק:

IV. Scripturam א׳ל ex אלהים, vel י״ה ex יהוה, non oportet expungere; neq; necesse est dicere, י״ה est nomen per sese; quia est pars nominis explicati: sed si quis scribat ש׳ ד׳ ex שדי; צ׳ ב׳ ex צבאות; ista delere licebit.

ה שאר הכינויים שמשבחין בהן את הק״בה כגון חנון ורחום הגדול הגבור והנורא הנאמן קנא וחזק וכיוצא בהן הרי הן כשאר כתבי הקדש ומותר למוחקן:

V. Reliqua 5 attributa, quibus celebramus Deum Ben. uti (sunt) *misericors, magnus, fortis, formidabilis, verax, zelotes, potens;* & id genus alia; sunt tanquam reliqua Scriptura S. eaque delere permittitur.

5. Dispescunt Hebræi ista attributa Dei, in מעשיות *seu practica*, vel relationem ad opera ejus habentia, cujus generis sunt: *Locupletans, humilians, misericors &c.* & in הספליות h. e. *fundamentalia*, vel quæ fundamentum habent in ipsa Dei essentia, veluti sunt; *excelsus, benedictus, laudandus, &c.*

ו כלי שהיה שם כתוב עליו קוצץ את

VI. 6 Instrumentum, cui inscriptum fuerit nomen (Dei) oportet detruncare usque ad locum

מקום השם וגונזו אפילו
היה השם חקוק בכלי
מתכות או בכלי זכוכית
והתיך הכלי הרי זה לוקה
אלא חותך את מקומו
וגונזו:

cum nominis Dei, istudque servare, etiamsi insculptum sit vasi metallico, aut vitreo: si quis instrumentum deraserit, iste flagello erit percutiendus, nisi exsciderit locum istum, atque custodierit.

6. Non dissimile statutum in Harachin adducitur, his verbis: שם כתוב על ידות הכלים ועל כרעי המיטה הרי זה יגור וגונזו : *Nomen Dei inscriptum ansis vasorum, aut lecti basibus, exscindatur atque occultetur.* Idem in Massechet Sopherim, sed paucis additis; על קרן הפרה ועל כרעי המיטה גורדן וגונזו על האבן מותטו וגונזו : *Insculptum cornu bovis aut lecti stylobatis involvatur, & abscondatur; si lapidi, amoveatur & occultetur.* Quis non meritò judicaret, ex hoc fonte Mahumedanorum delirium de chartarum occultatione promanasse? Metuunt & illi, ne fortè nomen Mahumedi profano inquinetur usu. Quasi verò charecteribus aut literarum figuris, humanâ exaratis manu, peculiaris inhæreat sanctitas: sed hi mortales putidâ hac superstitione maximè produnt, se jure meritò literæ ministros appellari posse. Alia his affinia vide in Beth Ioseph in Sepher thora; & Sect. 271. in Ascherot. Cap.3. fol.8. Cap.5. Salacha. 13.

ז וכן אם היה שם
כתוב על בשרו הרי זה
לא ירחץ ולא יסוך ולא
יעמוד במקום הטנופת
נזדמנה לו טבילה של
מצוה כורך עליו גמי
וטובל ואם לא מצא
גמי מסבב בבגדי' ולא
יהדק כדי שלא יחוץ
שלא אמרו לכרוך עליו
אלא מפני שאסור

VII. Quod si quis in [7] carne sua exaratum habeat nomen Dei, is ne se [8] lavet aut ungat, neque stet in loco immundo: si autem constituta ipsi fuerit lotio legalis, tum involvat (locum istum) junco, atque immergat se; si verò nullum invenerit scirpum, cingat pannis, neque nimium constringat, ne separetur (à cute:) non locuti sunt (magistri) de obtegendo (loco nominis Dei) sed quia

לעמוד בפני השם כשהוא ערום :	quia prohibitum est consistere coram Dei nomine ; cùm quis nudus est.

7. Morem hunc incidendi literarum notas cuti à gentilibus derivatum esse observat Maimon in Avoda Zara, ubi inquit : כתובת קעקע האמור בתורה הוא שישרט על בשרו וימלא מקום השריטה בחול או דיו או שאר צבעונים הרושמים וזה היה מנהג הגוים שרושמין עצמן לע"ז כלומר שהוא עבד מכור לה ומורשם לעבודתה ומעת שירשו' באחד מדברים הרושמין אחר שישרוט בא זה מקום מן הגוף : *Scriptura stigmatis, de qua dicitur in lege, erat, cùm quis incideret carni suæ, atque locum incisionis repleret fuco, atramento, aut aliis coloratis notis ; & fuit hæc consuetudo gentilium, stigmatizantium seipsos in honorem idolorum, h. e. servus mancipatus illi (idolo) insigniebatur ad cultum ejus, & cum notatus erat aliquo stigmate, locus ille è corpore proveniebat.* Subjungit, gentiles sibi imprimere solitos fuisse notas ac stigmata ob luctum defunctorum, atque unguibus fœdasse corpus in honorem falsorum numinum : atque huc putat respicere loca Deut. XIV. 1. 1. Reg. XVIII. 28. Autor Beth Ioseph in Cetuva Kahkah vult hanc incisuram cutis obligasse conscriptæ rei, licet idololatriæ nomine non fuisse facta. In Tosiphta ad cap. Maccoth produnt, fissuras cutis illitas fuisse בסם או בסיקרא *colore rubro.*

Cap.12.§.10.

8. Intellige hîc טבילה בזמנה *lotionem ordinariam*, prout etiam exponitur in Ioma cap. 1. & 8. atque in Sabbath fol. 120. ubi idem hoc statutum legitur expressum.

9. Latissimus hujus rabbinici statuti usus per universam fere Iudaicam religionem diffunditur : In precibus atque supplicationibus ad Deum anxiè observant, atque inter requisita precationis rite habendæ ponunt כסוי הערוה *obvelationem nuditatis aut cutis*, uti Maimon in Thephilin. cap. 4. §. 1. & 7. כיסוי הערוה כיצד אע"פ שכסה ערותו כדרך שמכסין לק"ש לא יתפלל עד שיכסה את לבו : *Quomodo fiet obvelatio nuditatis ? Etiamsi quis contexerit cutem suam, prout obvelant in recitatione orationis, Audi Israel &c. ne tamen preces habeat, nisi prius velaverit pectus suum.* Idem de tecto capite asserit ibid. cap. 5. ולא יעמוד בתפלה באפונדתו ולא בראש מגולה ולא ברגלים מגולים : *Ne consistat in precatione cum bulga, neque retecto capite, aut nudis pedibus* ; sed mox addit : *Nisi fortè mos illius loci sit, ut quis coram magnatibus stet nudis pedibus.* Sollicitè eodem ritu in quotidianæ orationis, *Audi Israel*, recitatione utuntur : sic Maimon in

in Keriath Schemah cap. 3. §. 17. אסור לקרות כנגד ערותו לא יקרא כשהוא ערום עד שיכסה ערותו היתה חגורה של בגד או שק על מתניו: *Nefas est recitare orationem coram retecta cuti; ne verò pronunciet, cùm est nudus, aut priusquam contexerit nuditatem suam, atque lumbis suis applicaverit partem vestimenti, pellis aut sacci.* In ordinariis benedictionibus suis idem mos locum obtinet. Vide cap. 7. in Thephilin: Et speciatim in benedictione, circumcisioni præmittendâ, sic in Berachot R. Ioma. cap. 3. צריך לכסות ערות הקטן בשעת הברכה. *Oportet obvelare nuditatem infantis tempore benedictionis.* Ita & Maimon in Milah cap. 3. §. 5. de provectioris ætatis hominibus: המל אדם גדול צריך לכסות ערותו עד שיברך: *Qui circumcidit hominem grandiorem, is debet contegere nuditatem ejus, donec benedixerit.* Hæc quoque causa est, cur religio illis sit, coram libro legis se denudare, aut eum adsumere in balneum, vel locum naturæ requisitis destinatum; unde Maimon in Sepher thora cap. 10. ait: לא יאחז אדם ספר תורה בזרועו ויכנס בו לבית המרחץ או לבית הכסא או הקברות אע"פ שהוא במטפחת ונתון בתוך התיק ולא יקרא בו עד שירחיק ארבע אמות מן הקבר או מן המת או מבית המרחץ או מבית הכסא ולא יאחז ספר תורה כשהוא ערום: *Ne apprehendat homo librum legis brachio suo, atque intret balneum, vel locum secretum, aut cæmiteria; etiamsi fuerit cinctus linteo, atque intermedius sit constitutus paries; neque legat in eo, nisi semotus fuerit quatuor cubitos à sepulchro, mortuo, aut balneo, aut sedis ædicula; neque arripiat librum legis* (tegmine, seu exteriori involucro) *nudatum.* Cujus postremi interdicti si quis reus esse deprehenditur, eum quoque nudum penitùs sepeliendum esse decernunt in Megilah circa finem, & Sabbath cap. 1: האוחז ספר תורה ערום נקבר ערום *Qui apprehendit librum legis nudatum, etiam nudus sepeliendus est.* Alia quæ de legis reverentia; ut, ne sputum coram legis codice emittatur, neque corpus detegatur, ut ob ejus combustionem duas rupturas in vestimento faciant, unam propter pergamenum הגויל (de quo videatur Maimon in Hilchot Thephilim cap. 1. §. 6.) alteram propter ipsam Scripturam, Mohed. Kat. fol. 76. &c. anxiè & scrupulosè disceptantur, videantur in Sepher thora Beth Ioseph. Hinc etiam nefas judicant, verba legis in duobus jam dictis locis animo volvere; decreti hujus mentionem faciunt in tractat. Berachot fol. 69. בכל מקום מותר להרהר בדברי תורה חוץ מבית הכסא ומבית המרחץ: *In quolibet loco concessum est cogitare de verbis legis, præterquam in sede secretiori & balneo.*

ח הסותר אפילו אבן — VIII. Qui etiam unicum

 lapi-

אחרת דרך השחתה מן
המזבח או מן ההיכל
או מן העזרה לוקה
Deut. XII. 3. 4. שנאמר בכו"ם ונתצתם
את מזבחותם׳ וכתיב לא
תעשון כן לי"י אלהיכם.
וכן השורף עצי הקדש דרך
השחתה לוקה שנאמר
ואשריהם׳ תשרפון באש
Ibid. וכתיב לא תעשון כן לי"י
אלדיכם:

lapidem per modum demolitionis destruxerit ex altari, vel ex templo, aut atrio, is flagellandus erit; sicuti dictum est de idololatria: *Dirutis altaria eorum:* & scriptum est. [10] *Non facietis ita Domino Deo vestro.* Sic quoque, qui igni tradiderit per modum destructionis ligna sanctificata, is flagello percutiendus est, juxta id, quod dicitur: *Lucos eorum comburetis igne:* & scriptum est: *Non facietis ita Domino Deo vestro.*

10. Atque hujus fortè præcepti religione ducti Chasmonæi, dicuntur in Avoda zara lapides altaris, jam ab hostibus eversos, occultasse: גנזו בית חשמונאי את אבנים המזבח שסיקצו אנשי יון *Abscondit familia Chasmonæorum lapides altaris, quos Græci demoliti fuerant.*

ט כתבי הקדש כולן
ופירושיה׳ וביאוריהן אסור
לשרפם או לאבדם ביד
ולאבדן ביד מכין אותו
מכת מרדות:

IX. Totam Scripturam S. ejusque explicationes vel elucidationes prohibitum est cremare, aut manu [11] perdere; feriunt autem ejusmodi plagâ rebellionis.

11. Hujus rei exemplum adfertur in Iebamoth cap. 2. fol. 96. de R. Eliezare & R. Iosi, præ nimio alterationis fervore librum legis dilacerantibus in Schola Tiberiadis, ubi tamen hæsitant, sitne illud factum idololatriæ nomine gravandum.

י בד"א בכתבי
הקדש שכתבם ישראל.

X. Istud autem accipiendum est de sacris literis, quas exscripsit Israe-

שכתב ספר תורה שופרין אותו עם האזכרות שבו מפני שאינו מאמין בקדושת השם ולא כתבו לשמו אלא שהוא מעלה בדעתו שזה כשאר הדברים והואיל ודעתו כן לא נתקדש השם ומצוה לשורפו כדי שלא להניח שם לאפיקורוס ולא למעשיהן אבל כותי שכתב את השם גונזין אותו וכן כתבי הקדש שבלו או שכתבן כותי יגנזו:

Israelita cum sanctitate: quod si Israelita [12] Epicureus exaraverit librum legis, istum [13] flammis tradant unà cum nominibus, eo contentis; quia non credidit in sanctitatem nominis Dei, neque descripsit illud in nomine Dei, sed sibi [14] imaginatus est, istud esse instar reliquorum verborum: & quia talis fuit ejus opinio, hinc non sanctificatum fuit nomen, & mandatum est istud cremare, ne [15] relinquatur nomen Epicurei, ejusve opera. At si gentilis scripserit nomen Dei, recondant istud; uti & S. literas, jam [16] vetustate corruptas, aut si conscripserit eas ethnicus [17] etiam occultabunt.

12. Sæpissime nomina hæc הפורש מן צבור, תועא, כרוק, מין, אפיקורוס, promiscuè à Rabbinis usurpantur, uti vel ex eo constat, quod hîc in minori codice Veneto fit vox אפיקורוס, in majori verò nomen מין. Vult autem hîc designare Iudæum apostatam. Quinque verò genera מינין numerat Maimon in Teschuva cap. 3. vid. האומר שאין שם אלוה ואין לעולם מנהיג והאומר שיש שם מנהיג אבל הן שנים או יותר והאומר שיש רבון אחד אבל שהוא כוכב ובעל תמונה וכן האומר שאינו לבדו הראשון וצור לכל וכן העובד אלוה זולתו להיות מליץ בינו ובין רבון העולמים: *Qui asserit non esse Deum, neque gubernatorem in mundo: & qui statuit esse quidem aliquem directorem, sed esse duos aut plures: & qui affirmat unicum quidem Deum esse, sed astrum esse, corpore atque figurâ præditum; item qui adstruit, ipsum non esse solum primum, & omnium rupem seu auxiliatorem, atque sic alium præter hunc colit Deum, ut is interpres vel internuncius sit inter se & Dominum mundi.* Inter illos Salomon Iarchi, sed nulla cum veri specie, refert quoque תלמידי ישו הנוצרי אשר הפכו לרעה דברי אלהים חיים *discipulos Iesu Nazaræi, qui pervertunt ad malum verba Dei vivi.* Nam quod ad tres prio-

priores attinet ſpecies, manifeſtiſſimum eſt, Chriſtianum populum tantùm unum eumque inviſibilem agnoſcere Deum: Quod verò internuncium ſeu mediatorem unicum profiteamur Chriſtum, id ſi iniquè ferant, tum Dei ipſius voluntatem ac juſſum eant accuſatum, hanc Meſſiæ noſtri dignitatem verbo ac documentis, omni exceptione majoribus, comprobantis; ea cur non amplectantur, non niſi inveterato ipſorum odio in Ieſum noſtrum, atque juſtiſſimæ excæcationi tribuendum eſſe, ſatis ſuperque à noſtris demonſtratum fuit, ut amplioribus neutiquam opus ſit indiciis.

Sed ad inſtitutum de Epicureis; horum tres ibidem enumerat Maimon ordines, videlicet: האומר שאין שם הנבואה כלל ואין שם מדע שמגיע מהבורא ללב בני אדם והמכחיש נבואתו של משה רבינו והאומר שאין הבורא יודע מעשה בני אדם: *Qui aſſerit nullam penitus eſſe prophetiam; neque ſcientiam à creatore procedentem in animum hominum; Et qui falſitatis arguit prophetiam Moſis m. n. Qui denique affirmat, Deum ignorare actiones mortalium.* Reliqua de nominum etymis haberi poſſunt apud Eliam & Aruch in vocibus פקר & מין.

13. Eodem modo R. Nachman in Gethin cap. 4. ס"ת שכתבו מין ישרף נמצא ביד נכרי יגנז נמצא ביד מין יגנז וגו': *Liber legis conſcriptus ab hæretico comburatur; deprehenſus verò in manu alienigenæ aut hæretici occultetur.* Eadem habet Maimon in Hilchot Sepher thora cap. 1. & Beth Ioſeph in eodem libro. Profanam enim reddi aſſerunt ſcripturam legis, ſi hæretici manu exaretur, prout etiam inter viginti res, contaminantes ſcripturam, decimo loco recenſetur in Sepher torah cap. 4. שכתבו מין *ſi hæreticus deſcripſerit librum legis.*

Et Maimon, Hilchot Sepher torah, cap. 10.

14. Hinc ſedulò inculcant, in deſcriptione legis ad ſingula verba, ut ſacroſancta, attendendum eſſe, ſicuti autor Beth Ioſeph in Sepher torah ſect. 276. monet: בכל פעם שכותב שם צריך לחשוב שכותב לשם קדושת השם ואם לא עשה כן פסול: & Sect. 274. צריך שיאמר הסופר כשיתחיל לכתוב הספר זה אני כותב לשם קדושת: *Quotieſcunque quis ſcribit vocem, oportet eum cogitare, ſe deſcribere iſtam in nomine Dei ſancti; & ſi contra faciat, erit ſcriptura profana. Debet ſcriba, ubi incipiet deſcribere, hoc modo dicere: Hunc librum ego ſcribo in nomine ſanctitatis.* In ſpontaneis oblationibus aut donis idem obſervatum fuiſſe tradunt; ut cum e. c. proſelytus offerret trabem vel tignum, cui nomen Dei inſculptum erat, prius inquirebatur, num ex ſententia Iſraelitarum illud intelligeret; ſi ita, ſacro poterat inſervire uſui; ſin contra, deſtruebatur, &c.

Heraclin. cap. 3.

15. Quàm

15. Quàm atroci odio in hoc genus hominum ferantur, ex eo colligere licet, quod ne vel minimis quidem officiis eos dignentur, ubi etiam ipsorum vita maximè periclitatur, sed, ut Maimon in Cap. 10. §. 2.
Avoda zara ait: המינין והאפיקורוסין מצוה לאבדן ביד ולהורידם עד באר שחת מפני שהן מצרים לישראל ומסירין את העם מאחרי ה׳ כגון צדוק וביתוס ותלמידיהם ושם רשעי׳ ירקב: *Mandatum est hæreticos & Epicureos manu perdere, atque in puteum corruptionis deturbare; quoniam angustiâ afficiunt Israelem, atque afflictione premunt populum Dei, veluti Zadok & Baithos eorumque discipuli;* Prov. x. 7.
Nomen improborum putrescat. Ejusdem ingenii vestigia videre est in Mas- Cap. 2.
sechet Avoda zara, & alibi.

16. Quo pacto abscondendus sit liber à Iudæo exaratus, in Sepher tora cap. 10. §. 3. aperit his verbis: ספר תורה שבלה או שנפסל נותנין אותו בכלי חרס וקוברין אותו אצל תלמידי חכמים וזו גניזתו מטפחות ספרים שבלו עושין אותן תכריכין למת מצוה וזו היא גניזתן: *Librum legis vetustate corruptum, aut profanum redditum deponunt in vase vitreo, atque sepeliunt apud discipulos sapientum; atque hæc est occultatio ejus: ex tegmine aut linteo librorum, jam detritorum, præceptum est mortuo conficere stolam aut pallium, & hæc est horum absconsio.*

17. Si item scripserit librum Israelita fidem abnegans, servus, fœmina, aut adolescentulus: vid. Hilchot Sepher torah. cap. 1.

אי כל השמות האמורות באברהם קדש אף זה שנ׳ ה׳ אם נא מצאתי חן בעיניך הרי הוא קדש׳ כל חשמות האמורות בלוט חול חוץ מזה אל נא ה׳ הנה נא מצא עבדך חן׳ כל השמות האמורות בגבעת בנימין קדש כל השמות האמורות במיכה חול:

XI. [18] Omnia nomina, quæ recensentur in *Abrahamo*, sancta sunt; etiam istud, cùm dicitur: *Domine si nunc inveni gratiam* Gen. XVIII. 3.
in oculis tuis, sanctum est. Omnes appellationes, quæ referuntur in historia de *Lotho*, prophanæ sunt, præter istam: *Ne quæso Domine:* Gen. XIX. 18. 19.
Ecce nunc servus tuus invenit gratiam in oculis tuis. Cuncta nomina, quæ adferuntur in Sectione *in colle Benjamin*, sancta sunt: Iud. XIX. & XX.
omnia verò in *Micha* adducta, Iud. XVII & XVIII. Cap.
profana sunt.

18. Duæ

18. Duæ hæ ſequentes ſectiones deſumptæ ſunt ex Schebuhot cap. 4. & Maſſechet Sopherim cap. 4. Non eadem hîc doctorum mens, uti ex tractat. Schebuhot planum fit. Nam quod ad hiſtoriam de *Gibha* tribûs Benjamin, deſcriptam Iud. XIX. & XX. R. Eliezer contendit, nomen Dei, paſſim ibi obvium, eſſe prophanum; ſed huic autoris noſtri ſententiam præferendam eſſe, locorum ſingulorum examen fateri cogit: Sumatur modò verſ. 28. Cap. 20. (ne omnibus expendendis inhæream) ubi Pinchas dicitur conſuluiſſe Dominum, an denuò eſſet belli aleam adverſus Benjamitas tentaturus. Cui veriſimile fiet, Pinchaſum, tantum zelotam divinæ gloriæ, non à vero Deo Iſraelis oraculum petiiſſe? aut cum idolis ac falſis numinibus iniiſſe conſilium? Idem de reliquis eſto judicium.

Quod ad ſectionem Iud. XVII. & XVIII. ubi de idolo, à Micha erecto, agitur; idem R. Eliezer vult nomen יה eſſe ſanctum; nomen verò אלה profanum, excepto iſto cap. 18. verſ. 31. *Omnibus diebus, quibus fuit domus Dei*, האלהים, *in Siloh*. Huic etiam adjungit clariſſ. Druſius nomina verſ. 5. & 10. ejuſdem cap. Sed ex verſ. 5. non liquidò conſtat, conſulueritne ſacerdos Deum per idolum Michæ, nec ne. Quicquid ſit, de primo, à R. Eliezere deprompto, nulla eſt dubitandi ratio.

יב כל השמות
1. Reg. xxi. האמורות בנבות קדשי
כל שלמה האמור בשיר
השירים קדש והרי הוא
כשאר הכנויים חוץ מזה
Cant. viii. 5. האלף לך שלמה׃ כל
מלכיא האמור בדניאל
חול חוץ מזה אנת מלכא
מלך מלכיא והרי הוא
כשאר הכנויין׃

XII. Cuncta nomina, quæ dicuntur in *Nabod*, ſancta ſunt. Omne nomen Salomonis, quod refertur in [19] Cantico cantic. Sanctum eſt; & omnino habendum tanquam reliquæ appellationes, præter [20] iſtud: *Milleni illius tibi Salomon.* Omnis rex, qui adducitur in *Daniele*, prophanus eſt, præter iſtum. *Tu Rex regum:* & iſtud tanquam reliqua attributa eſt æſtimandum.

19. De Proverbiis Salomonis, uti & Eccleſiaſte, (ut hoc addam) aliquando conſilium inter magiſtros agitatum fuit, de utroque לגנוז *occultando*, ſeu inter apogryphos ponendo; quia in iſto videtur

tur esse דברי סותרין זה את זה *dicta se mutuò evertentia*, ut Proper 26. 4. Sabbath. cap. 2. fol. 30.
Ne respondeas stulto secundum stultitiam suam. Vers. verò 5. suadet huic contrarium, cùm inquit: *Responde stulto secundum stultitiam suam.* In Ecclesiaste verò hoc offendebat, quod cap. 12. vers. 1. 2. &c. potiùs ad carnis, quàm pietatis curam & cultum videatur juvenilem ætatem incitare, sicuti in Midrasch Kohelet videre est: Sed omnibus accuratiùs expensis, sententiam mutarunt; quia, ut in tractat. Sabbath. fol. 30. ajunt: ראו שסופו ד"ת ותחלתו ד"ת *Videbant finem & initium ejus verba legis continere.*

20. Sed huic additur & alius versiculus in Chagiga cap. 2. ubi ajunt: ויש אומרים אף זה חול הנה מטתו של שלמה ששים גבורים וג' *Sunt præterea qui affirmant, hunc* (versum) *esse profanum. Ecce lectus Salomonis, sexaginta potentes circumstant eum.* Cant. III. 7. In Massechet Sopherim cap. 5. profanis quoque accensetur, ut mirum sit, Maimonidem hîc Scribarum neglexisse statutum.

פרק שביעי

א מיסודי הדת לידע שהאל מנבא את בני האדם ואין הנבואה חלה אלא על חכם גדול בחכמה גבור במדותיו ולא יצרו מתגבר עליו בדבר בעולם אלא הוא מתגבר בדעתו על יצרו תמיד והוא בעל דעה רחבה נכונה עד מאד:

CAPUT VII.

I. Ex fundamentis legis cognoscere est, Deum Prophetas reddere homines. Non cadit autem prophetia nisi in [1] sapientem, excellentem sapientiâ, prævalentem affectibus suis, in quem non dominatur rei mundanæ concupiscentia; sed qui semper ratione suâ superat appetitum, ac præditus est intellectu amplo, valdeque ordinato.

1. Nemini prophetiæ donum obvenisse statuunt, nisi omni, tam intellectûs, quàm morum perfectione instructus esset, imò & opimæ sortis homo; atque hoc veluti axioma crebrò in ore habent, vid. אין השכינה שורה אלא על חכם גבור ועשיר ובעל קומה: *Non habitet spiritus S. nisi*

nisi apud sapientem, *fortem*, *divitem atque excellentem*, vide hoc dictum in Berachot cap. 8. Nedarim cap. 4. Pesachim cap. 6. &c. At quisquam horum nexus cum prophetia? Sanè tantopere abest, ut Deus spiritum suum alligaverit dotibus istis, pejorem nec meliorem reddentibus hominem; ut contrarium in non paucis appareat vatibus. Quis Amosum, imo & Mosen, dicet omnibus istis instructos fuisse requisitis? Cùm à bubulco eximia sapientia non sit exspectanda, nec ab extorri ac nudo profugo opulentia. Nihil autem insulsius, quàm rem nummariam cum prophetico jungere munere; cùm certissimò constet, plærosque prophetas cum insigni paupertate, imo & fame, quandoque conflictatos esse. Solent & ipsi ab hac regula excipere Mosen, Samuelem, Amos, & Ionam, ut cùm ajunt: כל הנביאים עשירים הוו ח״ל ממשה ושמואל ועמוס ויונה : *Omnes prophetæ fuerunt divites, excepto Mose, Samuele, Amos, atque Iona.* Alii hisce addunt quoque temporis & loci rationem: omnia non incommodè ex Ebræorum recensione ad sex has classes revocabis. .1. Vt in propheta futuro habeat locum הכנה טבעית dispositio naturalis, seu ἐυκρασίας, perfecta & exacta ab ipso conceptionis exordio constitutio. 2. Vt sit בעל מדות vel instructus fortunæ ingeniique dotibus. 3. פרישות sequestratio à communi profanaque vivendi ratione. 4. הכנת מקום Loci commoditas, eamque Israeliticæ terræ faciunt propriam. 5. הכנת זמן Temporis oportunitas: quia non omne sæculum æquè aptum est recipiendis prophetiis. Denique 6. accedat oportet הכנת אלהית Dispositio divina, sive gratuitum Dei donum & suggestus: quia hoc absente, priora vaticinandi actum neutiquam elicere valent. Hæc non fuisse perpetua nec communia (excepto tertio & ultimo) omnibus vatibus requisita, facili negotio deprehendet, qui modò seriem temporum consuetamque Dei administrationem observaverit: singula minutatim velle excutere, & in divinis assignare nunciis, prolixioris esset indaginis, atque exigui usus: Istis itaque missis ad reliqua properamus.

ב אדם שהוא ממולא בכל המדות האלו שלם בגופו כשיכנס לפרדס וימשך

II. Homo qui istis omnibus virtutibus repletus est, ut vid. perfectus sit in corpore suo, cùm Paradisum ingressus fuerit, atque se ad ista præclara & abscon-

באותן העניינים הגדולים
הרחוקים ותהיה לו דעת
נכונה להבין ולהשיג
והוא מתקדש והולך
ופורש מכלל דרכי העם
ההולכים במחשכי הזמן
והולך ומזרז עצמו ומלמד
נפשו שלא תהי׳ לו
מחשבה כלל באחד
מדברים האלו הבטלים
ולא בהבלי הזמן
ותחבולותיו אלא דעתו
פנויה תמיד למעלה
קשורה תחת הכסא
להבין באותן הצורות
הקדושות הטהורות
ומסתכל בחכמתו של
הקב״ה כולה מצורה
ראשונה עד טבור הארץ
ויודע מהן גדולו מיד רוח
הקדש שורה עליו׳ ובעת
שתנוח עליו הרוח תתערב
נפשו במעלת המלאכים
הנקראים אישים ויהפך
לאיש אחר ויבין מדעתו
שאינו כמות שהיה אלא
שנתעלה על מעלת שאר
בני אדם החכמים כמו שנאמר בשאול והתנבית

ſcondita converterit negotia; ac præditus fuerit intellectu diſpoſito ad aliquid cognoſcendum vel aſſequendum; atque ſeipſum [2] ſanctificaverit, ambulans ſegregatus à communi plebis via, incedentis in tenebris ſæculi; atque ambulaverit ſemetipſum excitans, animamque ſuam erudiens, ut non habeat cogitationem (occupatam) in aliqua ex iſtis rebus fluxis, aut vanitatibus temporis, vel prudentibus ſuis conſiliis; ſed libera mens ejus affixa ſit gradui infra ſolium gloriæ, ad cognoſcendum ſanctas illas ac puras formas; & contempletur ſapientiam Dei à prima intelligentia uſque ad umbilicum terræ, atque cognoſcat ex illis Dei excellentiam; ilico ſpiritus S. ſuper eum requieſcit. Cùm autem quieverit ſuper eum Spiritus, commiſcebitur anima ejus cum gradu angelorum, qui vocantur [3] *Iſchim*, atque in alium virum [4] commutabitur, cognoſcetq; non eſſe (priorem) in intellectu ejus qualitatem; ſed elevatum eſſe ſupra gradum reliquorum ſapientum, juxta illud quod dicitur de Saule: *Ut prophetes cum* 1. Sam. x. 6.

N &

עמם ונהפכת לאיש אחר : *& illis, immutaberis in alium virum.*

Tanchuma fol.76.

2. In promptu causa est; quia, ut R. Isaac inquit : רוח הקדש צווחת שנאתי קהל מרעים ועם רשעים לא אשב , *Spiritus S. vociferatur, odi cœtum improborum, & cum impiis non habitabo.* Sequestratione autem ab immundo opus est mundo; quia plerunque juxta pervulgatum : הישיבה בין האנשים רעי המדות יפסידו מדות האיש הטוב : *Commoratio inter homines nequam corrumpit mores viri boni.* Alia huc spectantia vide supra in not. 23. & 29. ad cap. 5.

3. Vnde talis prophetiæ exstruitur descriptio ex Hebræorum mente : הנבואה היא השפע שיגיע מהבורא לנביא באמצעות המעלה האחרונה ממעלת המלאכים והיא מעלת אישים : *Prophetia est influxus promanans à creatore in prophetam, interventu ultimi gradus angelorum, seu Ischim.* Cur hosce spiritus faciant infimi subsellii; nullâ veri nixum est specie, sed tantum audaci magistrorum futilitate. Appellationis ratio inde petita videtur, quod plerunque hi spiritus sub forma אישים *hominum* seu *virorum* apparuerint vatibus. Reliqua de *Ischim* vid. cap. 2. not. 6. ubi tamen addendum erat, Hebræorum nonnullos statuere, hos angelos, ut & alios, conspectos à prophetis, tantùm pro certo quodam tempore creatos, atque ex elementis subtilioribus conflatos fuisse, atque corporibus præditos esse, uti prodit autor Cuzari lib. 4. & 5. R. verò Meir in Avoda Kodesch part. 4. cap. 28. pertendit, nullos unquam angelos à prophetis, propriè sic dictis, fuisse conspectos; sed tantùm à justis, à filiis prophetarum, atque puris animabus; eosque, ex mente quorundam veterum, creatos fuisse primo & quinto die, atque vestitos tenui aereo corpore se aliis spectandos præbuisse : qui magistris dicitur מדרגת מלבוש *Gradus vestimenti.* Secundam visionis speciem putat vocari גלוי עינים *apertionem oculorum,* cujusmodi obvenit puero Elisæi, Hagari atque Bilhamo, istas autem visiones nullam præcedentem requisivisse dispositionem. Alium quoque visionis modum ponit, quæ fit animâ rationali, qualem Danielis fuisse dicit, atque hunc quasi pertingere ad gradum prophetiæ. In triplici hoc visionis gradu sibi astipulantes facit Ra"mbam & Ra"si. Quo pacto autem Spiritus vim suam exerat, donumque prophetiæ hominibus communicet, non ita in aperto est : omnes ferè Ebræi in eo conspirant, istud fieri interventu facultatis, vel imaginatricis, vel rationalis, pro diverso

diverso prophetiæ gradu : paulò tamen aliter hanc rem exprimit Ra"mbam, citante R. Iosua. F. Sehib. videl. קוסם seu *divinatorem* fieri, cùm potentia intellectualis se insinuat phantasiæ; cùm verò in facultatem ratiocinalem illabitur, inde aliquem eximiâ sapientiâ & ἀγχινοίᾳ imbui: ubi autem utrique potentiæ se ingerit facultas intellectualis, tum hominem transformari in prophetam. Solent etiam Hebræi (ut hoc etiam obiter inseram) discrimen ponere inter prophetas populi Israelitici, & prophetas gentilium, seu qui ordinariè vaticinia sua habuerunt ad paganos, cujusmodi septem faciunt in Baba bathra cap. 1. videl. Bilhamum ejusque patrem (in quibusdam codicibus pro אביו extat בניו, *filii ejus*,) Iobum & quatuor ejus amicos, in libro ejus designatos. Sed quo jure hoc ab illis fiat, nondum assequor, saltem valdè impropriè (Bilhamum si eximamus) hoc nomen ipsis tribui, narrationis arguit fides.

4. In visione prophetica humanam speciem vult R. Iehuda in Cuzari imminui atque disperdi, atque jungi huic speciei angelicæ, & alium spiritum homini indi. Idem quoque de sacerdote ac rege adserit, cùm oleo sacro inungebatur. Eodem modo R. Meir in Avoda Kodesch inquit, se in quibusdam sapientum libris legisse, omnes facultates in prophetis mutari ex una forma in aliam, usque dum Angelicam induat formam, atque menti ejus spiritualis חקיקה ציורית רוחניית insculpatur ὑποτύπωσις; cessante verò visionis impressione, & jam consummatâ, prophetam ad pristinum redire statum, atque corporis facultatibus restitutis, ipsum more aliorum hominum loqui, & vaticinia proferre. Sanè vatis mentem eximiâ sapientiæ atque cognitionis luce perfundi, vix dubitatur; at tantam metamorphosin secum adferre prophetiæ spiritum, meritò inter temeraria magistrorum ponitur effata; uti & quod fabulatur R. Isaac Arama in Ageda port. 15. Vbi Isaaci patriarchæ faciem penitùs immutatam dicit, cùm super eum spiritus S. requiesceret, ita ut ex ejus vultu eradiaret splendor divinus, animam ejus occupans; cui rei firmandæ adducit locum hîc assignatum. Huic non absimile etiam de Pinchaso ex Tanchuma refertur in Ialkuth ad Iud. 2. 1. quod nimirum ab inhabitante Spiritu S. vultus ejus instar facis exarserit. Lib. 4. c. 15.

מעלות הנביאים ג III. Sunt [f] gradus prophe-
הן כמו שיש בחכמ' חכם tarum, sicuti deprehenditur

 postea

גדול מחבירו כך בנבוא' נביא גדול מנביא וכולן אין רואין מראה הנבואה אלא בחלום בחזיון לילה או ביום אחר שתפול עליהן תרדמה כמו שנאמר במראה אליו אתודע בחלום. אדבר בו וכולן כשמתנבאים אבריהן מזדעזעין וכח הגוף כושל ועשתנותיהם מתטרפות ותשאר הדעת פנויה להבין מה שתראה כמו שנאמר באברה' והנה אימה חשיכה גדולה נופלת עליו וכמו שנ' בדניאל והודי נהפך עלי למשחית ולא עצרתי כח:

unus ſapientior altero; ſimiliter in prophetia unus propheta altero eſt major. Omnes autem prophetæ non cernunt viſionem propheticam niſi in ſomnio, in viſione nocturna vel diurna, poſtquam obruit illos ſopor; ſicut dicitur. *In viſione notum me faciam illi, in ſomnio loquar cum eo.* (Num. XII. 6.) Omnibus autem iſtis, quando propheticus eos occupat Spiritus, membra contremiſcunt, virtuſque corporis flacceſcit, atque cogitationes eorum diſtrahuntur, intellectuſque manet expeditus ad comprehendendum iſtud, quod cernitur; juxta illud, quod refertur de Abrahamo: *Et ecce terror ac tenebræ magnæ occuparunt eum.* (Geneſ. XV. 12.) Sic quoque dicitur apud [8] Danielem. *Et decor meus ſe in me mutavit ad corruptionem, neque obtinui vires.* (Dan. X. 8.)

(Lib. 2. cap. 36. Lib. 3. cap. 10.) 5. Omnem graduum differentiam in Moreh æſtimat ex majori vel minori facultatis imaginativæ, intellectualis & morum perfectione. Revocat Albo hos gradus ad quatuor; quorum primum atque infimum facit רוח הקדש *Spiritum S.* ut cùm quis ſuggeſtu Spiritûs S. eructet in laudes Dei, adeo, ut reconditâ ſapientiâ, ac nitore orationis auditores rapiat in admirationem, ipſeque neſciat unde hæc ſcientia ſibi obvenerit; atque ad hanc prophetarum claſſem referuntur David & Salomo. Secundum מראה או מחזה *viſionem*, cùm utriuſque potentiæ tam imaginativæ quàm rationalis eadem ac par eſt virtus. Tertium, *cum rerum ſpecies verè cernuntur*, & facultas intellectua-

tellectualis prævalet imaginatrici : huc refert visiones Ezechielis. Quartum & supremum constituit, cùm revelatio prophetica absque subsidio facultatis imaginativæ percipitur, & sine speciei alicujus vel angeli visione perficitur. *Qui ad hunc gradum*, inquit, *pervenit*, *eum non oportet hominem vocare*, *sed angelum*; hicque proprius fuit Mosi.

6. Vocatur hoc somnium הנבואיי *propheticum*, distinctum à כמוט Part.2.Cap.45.
טבעי *simpliciter naturali*, & נורק *justum declarante*; cujusmodi vult Maimon fuisse somnium Iosephi, Salomonis & Danielis, eosq; vocari prophetas על דרך העברה והשילוח *per modum metaphoræ, aut translationis*; Fonte. 3. palma.1. Pag.23.24. quod nervosè satis Abravanel refutat in Comment. in Danielem: Ibid.palma.3. pag.26. uti &, quod diversas prophetiæ species faciat somnium ac visionem. Cùm inter duo ista non sit discrimen vel respectu *causæ efficientis*; quia ad utrumque concurrat intelligentia separata. Vel ratione *subjecti recipientis*; cùm in utroque influxus prophetiæ incipiat simul in phantasia & intellectu. Vel respectu *modi recipiendi*, quia in somnio sensus externi ligati sint, secus verò in visione: cùm etiam, ex mente Rabbinorum, neutro modo contingat revelatio prophetica nisi cum sensuum deliquio. Itaque si quæ differentia hìc erit, ea petenda est ex tempore, quo apprehenditur à vate prophetia; ut dicatur somnium, cùm in medio somni obvenit, visio, si de die. Vt verò Deus non stato tempore se prophetis Israelitarum patefecit, ita semper Deum nocturno tempore apparuisse gentium vatibus volunt in Bereschit raba parasa 52. fol. 33. & paras. 74. fol. 47. uti & in Midbar rabah parasa 20. fol. 189. &c. ubi ajunt : למה נגלה על בלעם לילה לא היה ראוי לרוח הקדש לפי שכל נביאי הגויים בלילה מדבר עמהם וכן אליפז בסעיפים מחזיונות לילה : *Non æquum visum est Spiritui S.* (ut vid. interdiu se patefaceret) *quia cum omnibus gentium prophetis nocte loquebatur*, *atque hoc pacto Eliphas inquit* : *Inter cogitationes à visionibus nocturnis*. Huc Iob.IV.13. quoque referunt revelationes nocturnas *Labano* & *Abimelecho* factas. Sed quo jure, non dixerim; cùm in censum prophetarum, propriè dictorum, non veniant; nec una alterave patefactio constituat vatem. Revelationes autem factas prophetis tam Israeliticis quàm gentilibus in duobus differre ajunt : Primò, quod, cùm Deus se illis patefaceret, familiariùs cum iis egerit, atque קופל את הוילון *involverit velum*, seu remoto quasi sipario ad illos verba habuerit; cum his verò nonnisi מאחרי הוילון *post velum*, seu non ita palam locutus fuerit. Deinde, quod gentium vates Deus בחצי דיבור *dimidiato aut truncato sermone affatus sit*, ut Num. XXIII. *Et clamavit Deus ad Bilhamum*,

mum &c. Iudæorum verò בדיבור שלם *sermone perfecto*, ובלשון חיבה וקדושה *& linguâ suavi atque sanctâ*, quâ angeli celebrant Deum, ac se invicem alloquuntur.

Par.2.cap.41. 7. Visionem in Moreh vocat terrorem quendam pânicum, qui
Par.2.cap.36. occupat prophetam inter vigilandum: alibi מראה dicit perfectionem actionis in phantasia denotare, cùm vid res ita homini apparet, ac si externis sensibus eam perciperet. Breviter: est revelatio, facta homini vigilanti, diliquium sensûs quasi patienti, interventu speciei, phantasiæ impressæ, & ab eadem apprehensæ.

Par.2.cap.45. 8. Non video quorsum hîc Danielis utatur testimonio; cùm hunc, uti & Davidem ac Salomonem in Moreh expungat ex albo
Vid.1.Reg.IX.2. & 3.5. prophetarum; causam hanc reddit: quia visio non tribuitur iis in isto gradu, quo Deus affatus fuit Abrahamum in visione; neque somnium eo modo, quo de prophetis commemoratur, juxta illud:
Commen.in Dan. fynt.2.pal.1. *In somnio loquar cum eo.* Eandem quoque sententiam secutus est Kimchi in præfat. in Psalmos. Sed eam satis accuratè enervat Abravanel, ut ampliori non opus sit examine.

ה הדברים שמודיעין לנביא במראה הנבואה דרך משל מודיעין לו ומיד יחקק בלבו פתרון המשל במראה הנבואה וידע מה הוא כמו הסולם שראה יעקב אבינו ומלאכים עולים ויורדים בו והוא היה משל למלכיות ושעבודן וכמו החיות שראה יחזקאל והסיר נפוח ומקל שקד שראה ירמיה

IV. Res, quæ in visione prophetica indicantur prophetæ, modo ænigmatico ei revelantur, statimque ejus cordi insculpitur explanatio parabolæ, in visione prophetica (exhibitæ,) atque cognoscit quidnam ista sibi velit. Sic scala; quam vidit Iacob pater noster, & angeli adscendentes & descendentes per eam, fuit adumbratio de regnis, eorumque servitute. Similiter animalia, quæ conspexit Iezechiel; atque olla fervens, & virga amygdali, quam cernit Ieremias; item involucrum, quod oculis usurpavit Ieze-

Gen.XXVIII.12.13.
Cap.1.5.6.&c.
Cap.I.11.13.

והמגלה שראה יחזקאל והאיפה שראה זכריה וכן שאר הנביאים יש מהן אומרים המשל ופתרונו כמו אלו ויש שהן אומרים הפתרון בלבד ופעמים שהן אומרים המשל בלבד בלא פתרון כמקצ׳ דברי יחזקאל וזכריה וכולן במשל ודרך חידה מתנבאים :

Iezechiel : ita Epha, quam conspexit Zacharias : ita quoque reliqui prophetæ. [10] Sunt inter illos (prophetas sc.) qui dicunt parabolam ejusque interpretationem, sicuti isti : sunt & alii, qui tantùm loquuntur explicationem ; aliquando autem tantùm referunt parabolam absque expositione, uti est pars verborum Ezechielis & Zachariæ; & omnes isti parabolicè, modoq; ænigmatico vaticinabantur. Zach. v. 5.

9. Varietas ista visionis fit, ex mente Albo, vel juxta dispositionem recipientis prophetiam ; vel respectu causæ mediæ, cujus ministerio revelatio prophetica alicui obvenit ; ita ut variatio seu multiplicatio hæc non sit ex parte rerum vel specierum, in visione oblatarum, sed ex alterutra causarum dictarum. Atque hoc indicari putat in Bereschit Raba paras. 4. ubi R. Meir narrat gentili, cuidam, repræsentatas fuisse, Aarone postulante, species modò parvas modò magnas, atque sub iisdem figuris ab eo fuisse apprehensas. Observatùr autem hîc à quibusdam triplex prophetiæ gradus. Primus est, cùm influxus divinus ita se insinuat menti, ut quis perspicuè, sine ulla imagine aut ænigmate res ipsas cernat, quasi infusas vel impressas animo, nulla interveniente sensûs aut phantasiæ operatione : atque hîc sensuum deliquium non habet locum. Deinde, cùm influxus operâ potentiæ imaginatricis defertur ad intellectum, ubi sensuum cessatio intervenit. Tertius, cùm interventu phantasiæ etiam ad sensus exteriores defertur ; ubi quandoque sensuum perturbatio adest, quandoque abest. Vid. Abravanel in Danielem son. 4. pal. 1. & in libro Machaze, ubi cuncta sedulò rimatur. Lib. 3. cap. 9.

10. Huic modo prohetandi per visa vel signa, potest etiam alius addi, qui fit vel verbis, vel actionibus. *Verbis*, ut sunt vaticinia de Messia, Antichristo, Ecclesiæ felicitate aut oppressione,

ne &c. *Actionibus*, ut cùm Ezechiel jubetur certam aquæ mensuram bibere, & placentam hordeaceam coquere in stercoribus excrementi humani, &c.

ה כל הנביאים אינן מתנבאין בכל עת שירצו אלא מכוונים דעתם ויושבים שמחים וטובי׳ לב ומתבודדים שאין הנבואה שורה לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות אלא מתוך שמחה לפיכך בני הנביאים לפיהם נבל ותוף וחליל וכנור והם מקבקשים הנבואה וזהו שנאמר והמה מתנבאי׳ כלומר מהלכין בדרך הנבואה עד שנבאו כמו שאתה אומר פלוני מתגדל׳ אלו שהם מבקשים להתנבא הן הנקראין בני הנביאים וא״עפ שמכוונין דעתם אפשר שתשרה שכינה עליהן ואפשר שלא תשרה :

V. Omnes prophetæ non vticinabantur quolibet tempore, quo volebant, sed disponebant intellectum suum, ac læto bonoque animo solitarii considebant: prophetia enim non commoratur apud [11] ægritudines aut dolores, sed in medio lætitiæ; idcirco filii prophetarum ab illis nablio, tympano, fistula, cythara, atque id genus aliis eliciebant prophetiam; istud est, quod dicitur. *Et illi prophetizabant*: q. d. ambulabant in via prophetiæ, usque dum prophetizabant; veluti si diceres, hunc vel illum sese magnificare. Qui quærebant prophetare, dicebantur *filii prophetarum*; & licet disposuissent mentem suam, poterat nihilominus fieri, ut super illos requiesceret divinitas, vel [12] non quiesceret.

1. Sam. x. 6.

11. Consonat huic pervulgatum hoc: לא שכינה שורה לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות ולא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך שיחה ולא מתוך דברי׳ בטלים אלא מתוך שמחה : *Non habitat Spiritus S. inter mærores, nec dolores, neque risum, aut capitis levitatem, vel res otiosas, sed in medio lætitiæ,*

lætitiæ. Vid. Sabbath cap. 2. Nedarim cap. 4. Pesachim cap. 7. &c. Hinc volunt à Iacobo tempore luctûs ob amissum Iosephum recessisse spiritum prophetiæ; quia phantasia ejus tantùm circa filii amissionem occupata tenebatur. Idem Mosi evenisse asserunt post indignationem ejus adversus Israelitas murmuratores, tempore reditûs exploratorum è terra Canaan, adeo ut nulla ei postmodum obtigerit prophetia: atque indicat dictum illud de ira in Nedarim. cap. 4. הכועס אם נביא הוא מסתלקת ממנו נבואתו *Cùm indignatur propheta, tum ab eo tollitur prophetia.* At dubium hoc, aut saltem non perpetuum esse, satis manifestò arguit Ionæ legatio; per intervalla tamen id quandoque factum fuisse, in Ioma videntur significare, ubi de Davide ajunt. ששה חדשים נצטרע דוד ופרשו הימנו סנהדרין ונסתלקה הימנו שכינה דכתיב ישובו לי יראיך: *Sex istis mensibus, quibus leprâ percussus fuit David, atque expandit dextram suam Sanhedrin, ablata est dextra Spiritûs S. sicuti scriptum est: Revertantur ad me timentes tui.* Observandum autem est, hoc tanquam peculiare privilegium tribui Aaroni ejusque filiis, quod etiam tempore luctûs ac tristitiæ super eos quieverit spiritus prophetiæ, ut Abraham Sebah annotat in Levit. cap. 10. 9.

Moreb. lib. 2. cap. 36. — *Cap. 2.* — *Psal. cxix. 79.*

12. Tale quid Barucho Neriæ filio evenisse ajunt, qui licet omnibus instructus esset requisitis ad verum prophetam constituendum, tamen prophetico non fuit donatus spiritu.

ו · כל הדברים שאמרנו הם דרך נבואה לכל הנביאים הראשונים ואחרוני׳ חוץ ממשה רבינו רבן של כל הנביאים ומה הפרש יש בין נבואת משה לנבואת שאר כל הנביאים שכל הנביאים בחלום או במראה ומשה רבינו רואה והוא ער ועומד

VI. Omnia, quæ diximus, sunt modus prophetiæ communis omnibus prophetis; tam prioribus, quàm posterioribus, præter Mosen magistrum nostrum, [13] principem omnium prophetarum. Quænam differentia est intra prophetiam Mosis, & reliquorum omnium prophetarum? Quod omnes prophetabant in somnio vel visione, sed Moses M. n. in vigiliis [14] conspiciebat atque stabat, juxta id, quod dicitur: *Et veniendo Mose ad tentorium*

Num. vii. 8. 9.

עמו בכל מעה מירנה : *Tradit*, ſcil. R. Iehuda: *Et non ſurrexit propheta amplius in Iſraele ſicut Moſes. In Iſraele quidem non ſurrexit; at in gentibus mundi ſurrexit: neque enim de populis mundi exceptio eſt, cùm aſſeritur, prophetam aliquem eſſe æqualem Moſi; modò ſint ſervi ad ſanctificandum Deum. Quiſnam verò eſt ille vates par Moſi? Bilham filius Behor; diſcrimen tamen eſt inter hujus ac Moſis prophetiam. Tres habuit dotes Moſes, quibus caruit Bilham. Cum Moſe conſiſtente locutus eſt Deus* Q. D. *Et tu conſiſte hîc & loquar tecum; at cum Bilhamo nonniſi procumbente, juxta illud: Concidens & retectus oculis. Cum Moſe ſermonem habuit ore ad os* Q. D. *Ore ad os loquar cum eo; non item cum Bilhamo; ſed de ipſo legitur: Dictum audientis ſermones Dei* Num. xxiv. 4. 16. *Moſen affatus eſt de facie ad faciem* Q. D. *Et locutus eſt Dominus ad Moſen facie ad faciem. Non verò cum Bilhamo, ſed in parabolis ſeu ænigmatibus: quoties enim ait: Protulit ſententiam vel ſimilitudinem ſuam, dicens.* Num. xxiii. 7. 18. *Tres qualitates habuit Bilham, quibus deſtitutus fuit Moſes. Neſcivit Moſes quiſnam (NB.) cum eo ſermocinaretur: ſecus verò Bilham.* Q. D. *Dictum audientis ſermones Dei, qui viſionem omnipotentis vidit. Moſes ignoravit, quando cum ipſo ſermonem eſſet habiturus Deus; contra autem Bilham.* Q.D. *Et novit mentem ſupremi.* Num. xxiv. 3. 15. & 23. *Compararunt hanc rem cum coquo regis, qui novit quidnam rex velit deferri in menſam ſuam, & quot ſumptus impendendi ſint: ita & Bilhamo cognitum fuit, quidnam Deus eſſet profaturus ad eum. Bilham locutus eſt cum Deo omni tempore, quo volebat.* Q. D. *Cadens & apertus oculis: erat enim velum extenſum ſuper faciem ejus, atque ilico ad illud quod poſtulabat, oculorum revelatio fiebat. Moſes verò non omni tempore, quo cupiebat, cum Deo ſermonem monem habebat.* Ejuſdem notæ Magiſtri adferunt in tract Berachot. cap. 1. fol. 71. & in Peſicta. fol. 2. col. 3. atque in Siphre fol. ultimo.

Sanè ſi ita ſe res habet, quâ fronte auſus fuit Moſes doctrinam ſuam tanquam divinam venditare? imo tam moleſtam & periculi plenam ſuſcipere legationem ad Iſraelitas, ſub jugo ſervitutis preſſos? Ridiculè etiam fides ejuſmodi legato, qui ipſe neſciat à quo miſſus ſit, & olim habita fuiſſet, & etiamnum haberetur à Iudæis: æquiores hîc Chriſtianos habebunt Moſaicæ prophetiæ æſtimatores. Quàm bellè quæſo hæc conſpirant cum omnibus iſtis encomiis, quibus Moſen ſuum non modò æquant, ſed & præferunt ipſis angelis? Corruit penitus, atque in fumum abit abſtruſa iſta rerum divinarum ſcientia (mortalitati etiam negata) ſi autorem ſuum neſciat. Hunc ictum ut declinet R. Ioſua F. Sehib in commentariis ſuis in Num.

XXIII. non veretur aſſerere, in hoc diſcurſu occurrere explicationem, שאינה כמשמעה ממש *quæ non ſit juxta certam auditionem, vel traditionem*, adductâ eum in finem Maimonidæ autoritate. Sed cur non uterque eodem ſpiritu omnes difflat πατροπαραδόσεις? Et quis magiſtrorum ſolidè docebit reliquas commentationes firmiori tibicine niti, quàm hanc? Nempe ita fert horum ingenium, quicquid ipſorum allubeſcit animo, aut ſemel conſtitutæ favet opinioni, avidis arripiunt manibus; ſecus ſi fiat, majorum ſtatutis nuncium mittunt; prout ipſe Moſes Gerundenſis in ſcripto ſuo adverſus P. Burgenſem, ait, non eſſe inconveniens quandoque Thalmudiſtarum dicta rejicere. Subjungit idem R. Ioſua, nonnullos interpretum dicere, ex hiſtoria Bilhami colligi poſſe, quaſi excellentior Bilham fuiſſet; cùm ipſe Deus ad Bilhamum vocandum exiviſſe legatur; Moſes verò juſſus fuerit ad Deum accedere. Sed hunc nodum expediunt parabolicâ διηγήσει; quod ſicuti rex leproſum in palatium ſuum non admittit, ſed obviam potius ei procedit; intimæ verò admiſſionis amicum in ſecretiſſimum ſuum conclave deduci jubet, eodem pacto uſu veniſſe in hoc Bilhami atque Moſis facto. Sed parum in eo ſitum eſt, nos jure merito adductum locum urgemus adverſus hyperbolicos & ſtentoreos Moſaicæ laudis buccinatores; neque idcirco quicquam detractum imus eximiis ejus animi dotibus, ſed ultrò lubenteſque cum ſacris deprædicamus teſtibus. Et ſanè mirandum eſt, non defuiſſe, qui ex hoc magiſtrorum dicto Moſaicæ prophetiæ excellentiam conati ſunt elicere, uti inter alios ſcriptor Tiphereth Iſrael cap. 21. contendens, perſpicuitatem prophetiæ Moſis arguere, quod ignoraverit, quiſnam ad eum ſermocinaretur. Magnoperè laborat, ut Moſen ſuum à contemptu vindicet, ſed ubique ſibi aquam hærere, contortis ac violentis indicat conciliationibus.

15. Nimirum, ut ipſi ajunt, באספקלריא המאירה *in viſione fulgente aut pellucida*, בלא אמצעות הכח המדמה *ſine interventu potentiæ imaginatricis*, ita ut revelatio in mentem delapſa ſit abſque ope aut miniſterio phantaſiæ. Idem diſcrimen obſervant in Iebamot cap. 4. his verbis: כל הנביאים נסתכלו באספקלריא שאינה מאירה משה רבינו נסתכל באספקלריא המאירה: *Omnes prophetæ intellexerunt per viſionem obſcuram, Moſes mag. n. cernit per viſionem perſpicuam.* Vid. & in Sucha cap. 4.

16. Hanc vocem ajunt in Bemidbar raba cap. 7. inſtar ignei roris è cœlo deſcendiſſe. R. Simeon vult, tanquam סילון *fiſtulam aquæ,*

vel

vel *rivulum se insinuasse* auribus Mosis; sed cùm nihil tale historia indicat, meritò hæc quoque futilibus magistrorum accensentur commentis, atque otiosorum hominum somniis.

ז כל הנביאים על ידי מלאך לפיכך רואים מה שהם רואים במשל וחידה משה רבינו לא על ידי מלאך שנאמר פה אל פה אדבר בו ונאמר ודבר ה׳ אל משה פנים אל פנים ונאמר ותמונת ה׳ יביט כלומר שאין שם משל אלא רואה הדבר על בוריו בלא משל הוא שהתורה מעידה עליו במרא׳ ולא בחידות שאינו מתנבא בחידה אלא במראה שרואה הדבר על בוריו:

VII. Omnes prophetæ operâ Angeli (prophetizabant,) idcirco quicquid videbant, istud sub ænigmate ac similitudine inintuebantur: Moses autem M. n. non [17] interventu Angeli, sicuti dicitur. *Ore ad os locutus sum ei.* Num. XII. I. Sic dictum est: *Locutus est Dominus ad Mosen de facie ad faciem.* Exo. XXXIII. 11. Item dicitur. *Imaginem Domini videbit*: Num. XII. 8. ad indicandum, non fuisse ibi similitudinem, sed conspexisse rem clara, absque ænigmate, sine parabola; quod etiam lex testatur de eo: *In visione, neque ænigmatibus*: Ibid. quia non prophetizabat in ænigmate, sed perspicuè rem in visione intuebatur.

17. At cessabit penitùs omnis eminentiæ ratio, si omnia hæc scripturæ dicta exponantur de angelo, Iudaicæ genti præfecto, prout etiam eum sensum optimè admittunt; ita ut omnis actio & sermo cum Mose ac populo Israelitico tribuatur isti angelo, cujus mentionem facit ipse Deus Exod. XX. 21. 22. Sive ibi per *nomen* intelligamus *mandatum* vel *jussum* cum Maimonide; sive *majestatem* & *potestatem*; vel denique propriè ipsum *nomen tetragrammaton*: quia sæpissimè juxta celebratum ipsorum axioma מדבר השליח כלשון שולחו *loquitur legatus sermone mittentis eum*, uti benè observat R. Iosua F. Sehib fol. 58. 4. ex Deut XI. col. 14. & Gen. XXXI. 13. ubi angelus se vocat

Deum

Deum Bethelis. Imo ipse Maimon agnoscit initium prophetiæ Mosis operâ ac interventu angeli factum esse vid. Exod. III. 2. *Apparuit ei angelus Domini*; ubi tamen tam eximia & grandia sibi ipsi tribuit angelus iste, ut neutiquam propriè loquendo in creaturam cadere possint. Si verò contendat modò angeli, modò ipsius Dei personam induci loquentem: hoc sanè vel ex hujus orationis serie, vel simili constaret exemplo, ubi in uno atque eodem revelationis actu diversæ personæ opera vel concurrat, vel se mutuo excipiat. Et tandem, si largiremur, Deum sine interventu alterius vel rei, vel angeli se patefecisse Mosi, quid tum singulare tribueretur Mosi? Omnes
Sutha cap. 1. fol. 3. enim in universum Israelitas ejusdem excellentiæ & dignitatis cum Mose participes factos fuisse ante peccatum erecti vituli in legislatione, uno asserunt ore, ut non inferioris subsellii prophetæ fuerint, quàm ipse Moses. Quod si negent, perpetuum fuisse hoc prophetiæ donum omnibus Israelitis, sed ad breve tantùm tempus ipsis concessum fuisse, secus verò Mosi; tum dico, nec assiduò locum istud habuisse in Mose, imo ipsum satis longo tempore, ante obitum prophetiæ spiritu exutum esse, ut ex ipsorum confessione not. 11. hujus cap. manifestum evadit. Vt mittam tempus exilii & luctûs, quo sæpius, ex ipsorum mente, propheticus spiritus ab eo recessit, ita ut exiguo tantùm temporis spatio istius eminentiæ honore ac beneficio gavisus fuerit. Adde, quod hac privilegii gratiâ etiam Esaiam ornatum fuisse alibi dicant; hinc in Ialkuth ad Esai. XL. 1. ex Pesicta hunc in sensum introducitur Deus cum Esaia sermocinans:
2. Reg. II. 15. *Omnes prophetæ vaticinati sunt ex ore alterius prophetæ*, Q. D. *Et quievit spiritus Eliæ super Elisæum. Et spiritus Mosis super septuaginta seniores: sed tu prophetizas ex ore Omnipotentis*; *unde etiam dicitur: Spiritus Domini*
Esai LXI. 1. *Dei ad me*. Quicquid sit, nec certam, neque diuturnam, vel propriam fuisse Mosi hanc prærogativam, tum ex ipsa rei natura, tum ex illorum confesso liquidò apparet. Vt taceam non obscuri nominis doctores hoc inter prophetiam Mosis aliorumque discrimen penitùs evertere; videatur modò Ra"mban in caput XVIII. Genes. ubi fusè contendit, nullam omnino prophetiam angelicâ operâ fuisse subministratam. Sic quoque R. Meir in Avoda Kodesch. part. 4. cap. 28. integro isto capite hanc Maimonidis sententiam ex professo oppugnat: rationes ejus non addo, quia tanti non videntur, & incertis nituntur hypothesibus. Itaque & hîc suffragiorum inter magistros pugna.

VIII.

ח כל הנביאים יראים ונבהלים ומתמוגג׳ ומשה רבינו אינו כן הוא שהכתוב אומר כאשר ידבר איש אל רעהו כלומר כמו שאין אדם נבהל לשמוע דברי חבירו כך היה כח בדעתו של משה רבינו להבין דברי הנבואה והוא עומד על עמדו שלם :

VIII. Omnes prophetæ exhorrefcebant, atque attoniti erant, ac [18] languefcebant; fed Mofes M. n. non fimiliter, quod & fcriptura ait: *Quemadmodum quis alloquitur amicum fuum* q. d. ficuti quis non reformidat audire fermones focii fui; ita poterat intellectus Mofis M. n. intelligere verba prophetiæ; & perfectus in fua permanebat [19] conftantia.

18. Vox מתמוגגים *diffluentes*, *liquefcentes* propriè fonat, à מוג, ad exprimendum vehementem pavorem; eodem fenfu accipitur Exod. xv. 15. *Omnes incolæ Canaan diffluent* fcil. præ timore ac tremore. Non tamen femper neque in omnibus ejufmodi terrorem aut languorem locum habuiffe, rectè obfervat Albo de fecundo gradu prophetiæ *Lib.3. Cap.10.* feu *vifione*, ut cùm extra fomnium minifterio phantafiæ confpiciuntur tantùm fpecies rerum; ut e. c. equi & mulieres, quos vidit Zacharias, *Cap.5. & 6.* & caniftrum fructuum æftivorum, quod Amofo repræfentatum eft, &c. *Amos.VIII. 1.* Terrori huic etiam mentis alienationem fuiffe conjunctam exiftimat Kimchi 4. Reg. IV. fecutus Iofephum; atque hinc vates dictos effe מתנבאים, quod plerunque non fui compotes, atque extra fe rapti effent, cùm à fpiritu Dei tangerentur. Sed jam ab aliis animadverfum eft, iftam agendi rationem minimè convenire genio Spritûs prophetiæ, ejufque ordinariæ revelandi actioni, fed potiùs impuro fpiritui, gentilium vatibus fubinde oracula aperienti.

19. At non tantam fuiffe animi præfentiam in Mofe, non obfcurè arguit faciei obvelatio in prima ifta revelatione Exod. III. 6. ubi narratur, Mofen ideo faciem fuam abfcondiffe, quia timebat intueri Deum. Sanè fi tantùm ad externum divinæ præfentiæ trepidavit fymbolum, non judicandum erit, omnem penitùs imbecillitatis notam exclufam effe. Et licet maximè hunc fenfum efflagitent verba hiftoriæ, non defunt tamen, qui penitùs contrario interpretamento

to ea exponunt, quod nimirum Moſes eo tantum fine faciem occultaverit, quò liberiùs divinis intentus eſſet meditationibus, ac ſe totum quaſi abderet in rimandis Dei naturæ myſteriis; ita ut nihil aliud iſto actu ſignificare voluerit, quàm ſpiritualium rerum notitiam non levi aut tranſultorio, ſed jugi atque intenſo ſtudio comparari poſſe. Hinc & factum hoc Moſis valdè deprædicant, atque inter merita Moſis referunt, & interpretantur ויסתר זכה בקלסתר. *Abſcondit meritum ſub figura ſeu velamine.* Sed quis non videt, hæc tantùm quæſita eſſe ad augendam Moſis præſtantiam, quàm nec ipſe, nec ſcriptura agnoſcit?

ט כל הנביאים
אין מתנביאים בכל
עת שירצו משה רבינו
אינו כן אלא כל זמן
שיחפוץ רוח הקדש לבשהו
ונבואה שורה עליו
אינו צריך לכוין דעתו
ולהזדמן לה שהרי הוא
מכוון ומזומן ועומד
כמלאכי השרת לפיכך
מתנבא בכל עת
Num. IX. 8. שנאמר עמדו ואשמע׳ מה
יצוה ה׳ לכם ובוה
הבטוחו האל שנאמר לך
אמור להם שובו לכם
Deut. V. XXX. 31. לאהליכם ואתה פה
עמוד עמדי:

IX. Omnes prophetæ non quolibet tempore, cùm vellent, vaticinabantur: non eodem modo Moſes M. n. ſed [20] omni tempore, quo volebat, ſpiritu Sancto amictus erat, & reſidebat ſupra eum prophetia, neque opus habebat, ad eam mentem ſuam diſponere aut præparare; [21] erat enim diſpoſitus, & accinctus ſtabat tanquam angelus miniſterii; idcircò quolibet tempore poterat prophetizare, juxta id quod dicitur. *Conſiſtite vos hîc, ut audiam, quod mandaturus ſit Dominus vobis*: & in hoc confidebat Deo, ſicuti dicitur. *Abi alloquere eos. Revertimini ad tabernacula veſtra; at tu conſiſte hîc mecum.*

20. Simile quid tribuunt *Eldad* & *Medad* in Sanhedrin, ubi ex Num. IV. 25. 26. eliciunt, illos in caſtris vaticinatos eſſe; contra verò ſeniores 70 dicuntur ibi לא יספו *non perrexiſſe*, ſcil. prophetare.

Va-

Vaticinium eorum vult R. Simeon fuisse de morte Mosis, & introductione Israelitarum in terram Canaan, per Iosuam expediendâ. R. Nachman verò de *Gog* & *Magog*, atque eò respicere putat Ezechielem cap. xxxviii. 17. ubi non שָׁנִים *annos*, sed שְׁנַיִם *binos* legendum esse statuit, ut duo isti *Eldad* & *Medad* intelligantur. Vtrumque Rabbinicâ tantùm suffultum est conjecturâ, ea simul ac auditur, vanitate suâ solvitur: sed & Mosi hanc eminentiam negari, vid. not. 11. hujus cap.

21. Contrarium potiùs de ipso narratur Exod. xl. 35. ubi apertè dicitur, Mosen non potuisse ingredi tentorium conventûs, cùm incubuisset illi nubes, præsentiæ divinæ symbolum: quod non angelicæ naturæ, sed potius infirmitatis manifestum fuit indicium; nec eum semper dispositum fuisse, ut intrepido animo tentorium ingrederetur, atque Dei acciperet responsa. Quod si dicatur, eum remotâ nube pro lubitu intrâsse, quid tum peculiare tribuitur Mosi?

י הא למדת שכל הנביאים כשהנבואה מסתלקת מהם חוזרים לאהלם שהוא צרכי הגוף כלם כשאר העם לפיכך אין פורשין מנשותיהן ומשה רבינו לא חזר לאהלו הראשון לפיכך פירש מן האשה לעולם ומן הדומה לה ונקשרה דעתו לצור העולמים ולא נסתלק מעליו ההוד לעולם וקרן עור פניו ונתקדש כמלאכים :

X. Hinc discis, omnes prophetas, cùm ab iis ablata esset prophetia, rediisse ad tentoria sua, h. e. ad omnes corporis necessitates, pro more reliqui populi; idcircò non segregabant se ab uxoribus suis: at Moses M. n. [22] non revertebatur ad prius suum tentorium; ideo etiam ab uxore semper sejunctus erat, atque id genus aliis; sed mens ejus alligata erat Rupi mundi; neque auferebatur ab eo decor & splendor cutis faciei ejus; sed sanctificatus erat instar [23] angeli.

22. His multò majora ipsi tribuunt in commoratione in monte Sinai per 40 dies, ubi ob juge divinæ contemplationis exercitium volunt in ipso quasi destructam esse omnem crassam & fæculentam corporis virtutem, seu tactûs species, atque hoc pacto absque cibo ac potu fuisse sustentatum; quibus & alia addit R. Nachman in Sahar hagemol, ubi ait: מעלת משה רבינו שנתעלת נפשו על גופו עד שבטלו כחותיו הגופיות והיה מלובש בכל שעה ברוח הקדש כאילו ראייתא ושמיעתו בעין הנפש בלבד לא במנעות העין הגופיי כאשר יעשו שאר הנביאים בהתבטל הגוף והתפשט הנפש מכחותיו שיאצל עליה רוח הקדש ותראה בראות עצמה כאשר יראה מיכאל וגבריאל: *Excellentia Moses m. n. tanta fuit, ut elevaretur anima ejus super corpus, adeo quidem, ut cessarent potentiæ ejus corporales, ac perpetuò amictus esset spiritu S. & visus atque auditus ejus oculo mentis perficeretur, nullo interventu oculi corporalis, sicuti reliqui prophetæ egerunt; sed cùm feriebatur corpus, per vires suas extendebatur anima, eique intimè conjunctus erat spiritus, atque contemplabatur visione essentiali, sicuti vident Michael & Gabriel.* Ibid. משה שנתעלה נפשו יותר בידיעת בוראו לא הוצרך לדבר זה שנתגשם ונתקיים גופו בזיו השכינה והשגה העליונה: *Anima Mosis cognitione creatoris sui tantopere evecta fuit, ut nullâ re opus haberet, quâ corpus foveretur, sed suffultum fuit corpus ejus splendore Spiritus S. atque summâ apprehensione.* Antequam ab hisce quatuor Mosaicæ prophetiæ privilegiis discedamus, lubet mantissæ loco quintum etiam subjungere, ab autore nostro prætermissum, (quanquam agnoscant Esaiam in hac dignitate rivalem fuisse Mosis,) citatum hoc videre est in Ialkuth, ad Psal. xc. ubi R. Eliezer ait nomine R. Iosi: כל הנביאים היו מתנבאים ולא יודעים מה היו מתנבאים אבל משה וישעיה היו יודעים מה מתנבאים: *Omnes prophetæ vaticinantes ignorabant, quidnam prophetarent: Moses verò & Esaias intelligebant, quidnam vaticinarentur*: Addunt ibidem alii, etiam Samueli, prophetarum magistro, atque Eliæ incognita fuisse propria vaticinia. Quin hoc in quibusdam prophetiarum generibus quandoque usu venerit, (divinâ ita ordinante sapientiâ,) haud difficulter animadvertet, qui non perfunctoriè expenderit vatum pronuntiata de regni, per Messiam erigendi, statu, atque huic annexis: Sed ut hoc perpetuum & in omnibus, præterquam hosce duos, locum habuisse dicamus, neutiquam temeritatis caret notâ; unde & consultò hoc à Maimonide neglectum judicari debet.

23. Imo & sanctior ipsis angelis ex sententia R. Iosi in Siphri ad locum Num. XII. 8. *Non sic servus meus Moses, qui in tota domo mea fidelis; etiam*, inquit; *fidelior est* ממלאכי השרת *angelis ministerii.*

Quid

Quid amplius restat ad mortalem eximendum humanæ sorti ? Nihil non profusi hi prædicatores confingunt , quo omnem perfectionis ἀκμὴν in magistro suo consedisse , sibi aliisque eant persuasum : cujusmodi & istud est, quod in Berachot cap. 5. ajunt, Mosem vid: à Deo efflagitasse , ne ullus mortalium ipsi æqualis redderetur in prophetiæ gradu.

יא הנביא אפשר שתהיה נבואתו לעצמו בלבד להרחיב לבו ולהוסיף דעתו עד שידע מה שלא היה יודע מאותן הדברים הגדולים ואפשר שישולח לעם מעמי הארץ או לאנשי עיר או ממלכה לכונן אות׳ ולהודיעהם מה עשו או למונעם ממעשיהם הרעים שבידיהם וכשמשלחים אותו נותנין לו אות ומופת כדי שידעו העם שהאל שלחו באמת :

XI. Propheta potest esse, cujus fuerit prophetia tantùm de seipso , ad dilatandum mentem & augendum notitiam suam, usque dum cognoscat , quod antea erat ipsi incognitum de istis rebus magnis. Potest etiam fieri , ut mittatur ad vulgus , sive ad incolas civitatis , aut regni alicujus, ad præparandum istos , & indicandum , quid illis sit faciendum ; vel ad dehortandum illos ab operibus suis impiis , quæ sunt in manibus eorum. Quando autem illum Deus mittit , dat ei signum aut prodigium , ut cognoscat populus , Deum verè illum misisse.

יב ולא כל העושה אות ומופת מאמינים אותו שהוא נביא אלא אדם שהיינו יודעי׳ בו מתחלתו שהוא ראוי

XII. Non autem [24] quemlibet facientem signum aut miraculum credimus esse prophetam, nisi ab initio cognoverimus, istum ad prophetiam aptum fuisse ; sapientiâ suâ atque operibus

 suis

לנבואה יי בחכמתו
ובמעשיו שנתעלה בהן
על כל בני גילו והיה
מהלך בדרכי הנבואה
בקדושה ובפרישות
ואחר כך בא ועשה אות
ומופת ואמר שהאל שלחו
מצוה לשמוע לו שנאמר Deut.XVIII.15.
אליו תשמעון:

suis excelluisse supra omnes filios sui temporis, atque ambulavisse in viis prophetiæ, in sanctitate & separatione ab aliis: & hoc modo postea si accedat, & faciat signum aut prodigium, atque dicat, quod Deus ipsum miserit, tum præceptum est, ut audiamus illum, sicuti dicitur: *Audietis illum.*

24. Ratio in aperto est: tum quia prophetæ dantur, qui nullis penitus miraculis fuerunt inclyti, ut *Ieremias, Zacharias & Malachias*: tum quod non pauci justi, licet non essent prophetæ, multa prodigiosa (si fides autoribus habenda) opera patraverint: sic R. Eliezerem narrant subitò locum aridum replevisse aquâ; & R. Pinchasum ter dissecuisse, ad exemplum Eliæ & Elisæi, fluvium. &c.

Bava Meziâah cap. 4. & Tahanith cap. 3.

יג ואפשר שיעשה
אות ומופת ואינו נביא
וזה האות יש לו דברים
בגו ואע"פכ מצוה לשמוע
לו הואיל ואדם גדול
וחכם וראוי לנבואה
מעמידים אותו על חזקתו
שבכך נצטוינו כמו
שנצטוינו לחתוך את הדין
על פי שנים עדין כשרים
ואף על פי שאפשר
שהעידו בשקר הואיל
וכשרים הם אצלנו
מעמידין אותן על כשרותן Deut.XXIX.28.

XIII. Potest etiam quis patrare miraculum aut signum, & tamen non esse propheta, & signum istud habet quædam in recessu. Et licet mandatum sit, ut statim eum audiamus, si fuerit eximius, sapiens atq; idoneus ad prophetiã, tamen stabiliunt istum propter ejus autoritatem; sicuti mandatum est nobis, ex ore duorum testium legitimorum ferre sententiam, licet etiam quis possit de mendacio testari, tamen cùm censentur apud nos idonei, eos confirmamus propter ipsorum aptitudinem; ac de istis rebus, & id genus aliis dictum est: *Abscondita apud*

ובדברים האלו וכיוצא
בהן נאמר הנסתרות לה׳
אלהינו והנגלוה לנו ולבנינו
ונאמר כי האדם יראה
לעינים וה׳ יראה ללבב :

apud Dominum Deum nostrum; revelationes autem apud nos, & filios nostros. Et dicitur : *Quoniam homo respiciet ad oculos; Deus autem intuebitur cor.* 1. Sam. xvi. 8.

פרק שמיני

א משה רבינו לא
האמינו בו ישראל מפני
האותות שעשה שהמאמין
על פי האותות יש בלבו
דופי שאפשר שיעשה
האות בלט וכשוף אלא
כל האותות שעשה משה
במדבר לפי הצורך עשאם
לא להביא ראיה על
הנבואה׃ היה צריך
להשקיע את המצריים
קרע את הים והצלילן
בתוכו נצרכנו מזון הוריד
לנו את המן צמאו בקע
להן את האבן כפרו בו
עדת קרח בלעה אותן
הארץ וכל שאר כל האותות:

CAPVT VIII.

I. ISraelitæ non crediderunt Mosi M. n. propter miracula, quæ patravit: quia animo credentis propter signa inesse potest suspicio, fieri posse, ut quis miraculum fecerit [1] per incantationem aut præstigias: sed omnia miracula, quæ in deserto fecit Moses M. n. propter necessitatem patravit, non ut [2] probationem de prophetia sua adferret. Exod. xiv. 27.
Ad submergendum Ægyptios, necesse erat, ut mare diffinderet, Ibid. xiv. 15.
atque in istud eos præcitaret: Indigebamus cibo; & de- Num. xx. 11.
scendere nobis fecit manna; siti Ibid. xvi.
laborabant, ac secavit pro illis petram; obstabat ei cætus Corach, absorpsit eum terra; & sic cætera omnia miracula.

1. Huc etiam refert Albo ejusmodi miracula, quæ fieri potuisse Lib. 1. cap. 18.
ait observatione siderum, vel arte Pythonicâ; veluti cùm Elisæus mortuum in vitam revocavit, & Namanum à lepra liberavit; ac cùm Daniel salvus è fovea leonum evasit, atque Ionas è balenæ visceribus, &c. Sed miror hominem, quod prodigia ista sub hac aut illa stellarum constitutione, aut Diaboli vafritie judicet patrari posse:

Vnde enim vitalis iſte influxus ab aſtris ? Et quomodo aliis vitam largiri poſſunt , quâ ipſa penitus deſtituuntur ? Neſcio , an quicquam inſulſius excogitari poſſit ; cùm virtus, etiam ipſis angelis negata, defertur rebus omni ratione ac ſenſu carentibus. Æquè putidum commentum eſt , de miraculis ope ac pronunciatione nominis tetragrammati factis , ut de Ieremia aliiſque fabulantur ; ad quam etiam claſſem , homines odio ac livori mancipati , referunt Meſſiæ noſtri ſtupenda opera. Sed quis unquam fando ante hos doctores audivit , jam per triduum defunctum ac fætentem voculæ alicujus miniſterio ex morte ſuſcitatum eſſe ? Quis tantam vim hujus credat nominis,ut ad hujus juſſum venti ac mare illico quaſi obmuteſcat? Nihil non nugaciſſimi mortalium fingunt , ne cogantur agnoſcere, virtute ac digito quaſi ipſius Dei Ieſum noſtrum effeciſſe miracula ſua ; quæ tamen cuncta ejuſmodi ſunt , ut nonniſi in gloriam Dei Iſraelis ceſſerint,nec ullum vel oſtentationis, vel proprii emolumenti veſtigium poſt ſe reliquerint , ſed tantùm afflictorum medelæ, & miſerorum profuerint ſolatio.

2. Parùm ſibi conſtant Hebræorum magiſtri, ubi de miraculorum agitur negotio : modò enim , ut Albo inquit, (Lib.1. cap.1.) כל האותות שנעשו על יד כל נביא ונביא : *Omnia miracula , quæ facta ſunt per manus omnium prophetarum* , fieri poſſe ajunt , על ידי חוברים השמי' או בעלת אוב *operâ aſtrologorum, aut pythoniſſæ* : modò iiſdem fidei ac religionis ſuæ perfectionem & veritatem adverſus Chriſtianos muniunt. (Lib.3. cap.25.) Sic idem Albo : אמנם הראיה על אמתת האמונה היא התמדת הנסים כמו שהיו מתמידים בישראל בהיותם יושבים על אדמתם מה שלא נמצא למאמינין באמונת הנוצרים : *Sanè probatio de veritate fidei, eſt perpetuitas miraculorum , prout ea perpetuò viguerunt inter Iſraelitas , cùm incolerent terram ſuam ; quod non item deprehenditur inter credentes in Chriſtianorum religionem.* En mobile hominis ingenium! Sed largiamur ipſi , quod priùs repudiavit. Iam ſi numero ac pondere miraculorum certandum ſit, ſanè hîc multis paraſangis Chriſtiana religio poſt ſe relinquit Moſaicam. Vt autem omnia hæc confiсta eſſe dicant , cauſam priùs reddant oportet , aliàs ſine fronte ac mente quidvis negantibus, fides penitùs deroganda erit , ac par ab aliis exſpectandum reſponſum. Diuturnitate verò aut continuâ miraculorum ſucceſſione per aliquod tempus neutiquam ad fidei aut doctrinæ veritatem demonſtrandam opus eſt , licet nec hac in parte deſint Chriſtianiſmo illuſtria documenta, tam reſpectu ipſius Chriſti, hîc in terra verſantis , quàm primævæ Eccleſiæ : ſed ſufficit ſi

ſi primus autor atque adſertor eam firmet prodigiis, omni exceptione majoribus; poſtmodum ſi quæ fiant, ea uſum ſuum in veritatem, jam antea ſatis ſtabilitam, non amplius exſerunt. Reciproca qui poſtulat miracula, is Deum crebrâ experimentorum petitione tentare, rectè ſub finem hujus libelli ſtatuitur. Et appoſitè in hunc ſenſum dicit R. Ioſua F. Sehib in Comment. ſuo fol. 17. 1. אין השם משנה בכל זמן וזמן לעשות נסים ומופתים ולכן כאשר עשה בדור אחד ובזמן אחד עושה זכר ועדות שיזכרו אותו בכל זמן כדי שיזכרו נסיו ונפלאותיו : *Non mutabilis eſt Deus, ut quolibet tempore patret miracula aut prodigia : hinc cùm facit* (ſignum) *in aliqua generatione & tempore, tum memoriam & teſtimonium ſuppeditat, quò ſemper iſtius memores ſint, ac ſic miraculorum & ſignorum ejus recordentur:* prout variis elucidat exemplis, uti de feſto tabernaculorum atque paſchate &c. quorum hoc Deus perpetuum voluit eſſe ſignum mirificæ liberationis; illud, ſuſtentationis atq; oberationis in deſerto.

Quod verò hic aſſeritur, omnia miracula in deſerto patrata, Moſem urgente ſic neceſſitate feciſſe, nec quicquam momenti contuliſſe ad prophetiam ejus comprobandam, nimis audacter ab autore noſtro dictum eſſe, facilè ex allato etiam exemplo de Core, Dathan & Abiram elucet, imprimis ex alloquio Moſis ad hunc cætum verſ. 5. *Notum faciet Dominus eum, qui ipſius, & qui ſanctus, & quem admovit ad ſe: nam eum, quem elegerit, admovebit ad ſe.* Quæ verba non minus ad ejus prophetiam referri poſſunt, quàm ad Leviticam aut ſacerdotalem dignitatem aliorum. Sic & verſ. 28. reliquos Iſraelitas, à Core ſequeſtratos, alloquens: *Hac re cognoſcetis Dominum miſiſſe me ad faciendum omnia opera iſta; non autem ex corde meo*; ubi apertè ſatis amolitur ſequiorem ſuſpicionem de miſſione non divinitùs impoſitâ, atque per conſequens de prophetiæ ſuæ falſitate. Quicquid ſit, nihil manifeſtius, quàm miraculum hoc in gratiam Moſis à Deo patratum eſſe; ut hoc pacto major ipſi inter Iſraelitas conciliaretur autoritas, atque veritas legationis ejus illuſtri hoc documento magis innoteſceret. Perperam verò hoc prodigium, uti & deſcenſus Man tribuitur Moſi, cùm nullo ejus aut interventu vel operâ utrumque à Deo præſtitum ſit; ſed hæc, uti & alia multa conficta ſunt augendo miraculorum numero, ne & hac in parte Moſes videretur aliis conceſſiſſe prophetis. In toto hoc capite miracula in Ægypto & deſerto edita ſtatuit non fuiſſe ſatis valida, ad fidem ingenerandam. Et cur quæſo? quia Iſraelitis non potuerunt eripere omnem ſuſpicandi anſam. Sanè cùm denſiſſimæ tenebræ univerſam Ægyptum

ptum obtegerent, cum ob primogenitorum internecionem clamor & ploratus regnum pertonaret: nonne ista potuerunt sufficere Israelitis convincendis? Non minus illustria fuerunt hæc prodigia, quàm in vel circa montem Sinai visa. Et si probè expendatur tota hæc miraculorum series, apparebit non minus hæc, quàm illa Mosaicæ legationi atque prophetiæ inserviisse. Velim enim ullam vel verisimilem adferant causam, cur credant magis hîc, quàm illic suspicioni malignæ locum potuisse esse, animadvertent se in vanum desudare. Si cum miraculorum irrisore ipsis negotium esset, utrobique is contenderet maligni spiritûs viguisse illusiones atque fascinia. At, inquit, noster, *coram astitimus, auribus atque oculis nostris usurpavimus.* Contra incredulus dicet, sat magnum fuit interstitium inter vos atque Mosen, ut facilè sensus vestri potuerint falli. Deinde is solus egit in monte, nullis adsumptis arbitris aut testibus; potuit facilè fictitias has emittere voces, *alloquere hos*; atque hujus generis infinita suspicax animus sibi fingere potest. Credere nolenti nunquam vel ipse Deus coram præsens satisfaciet; semper in promptu erit, quo suspicionem vel foveat, vel augeat: Pertinaciæ nullum remedium posuit Deus. Quæ cuncta non eo fine promuntur, quasi divinitati miraculorum Mosis quicquam detractum cupiam; longissimè exulet talis cogitatio: sed ut tantummodò indicetur, nimis absonam esse hanc Iudæorum regulam: *Prophetiæ veritas aut divinitas non confirmatur miraculis.* Contra se rem habere, *Eliæ* ac *Baalitarum*, *Ieremiæ* atque *Hananiæ* produnt exempla, manifestò indicantia, tantùm ad discernendum veros vates à falsis miracula cœlitùs facta fuisse. Ipse quoque Maimon cap. præcedente §. 12. fatetur mandatum esse, prophetam recipere, cùm miraculum ediderit, & si ornatus fuerit propheticis requisitis. Imo, cùm hoc ipso capite §. 6. & 8. ait, Iudæos credere in miracula propter Mosis præceptum, etiam agnoscit fidem in miracula tendere, & hoc pacto simul per eandem fidem veritas prophetiæ ejus confirmatur. Nisi fortè velit, priùs oportere de vera ejus missione constare, & si persuasissimi simus, ipsum revera esse prophetam divinum, tum ejus miracula etiam admittenda esse. At verò, quid opus est peculiari fide in miracula, ubi jam ante indubitatò constitit, divinam esse ejus legationem? Planè superflua & inepta esset ejusmodi fides. *Superflua,* quia jam antea (positâ indubiâ persuasione de prophetiæ ejus veritate) creditum fuerat, nil nisi divina ab isto editum iri opera. *Inepta*, cùm signa sæpissimè

ſimè connexa ipſi divinæ miſſioni, ab eadem ſejungit. Pone enim prophetam exſurgere; qui ſe miſſum dicat à Deo Iſraelis, atque hujus rei fidem ſtudeat facere operibus, quæ nonniſi à divina virtute poſſunt proficiſci; hicne priùs examini ſubjiciendus erit, an legitimè ſentiat de omnibus Moſaicis præceptis, de ritibus, de magiſtrorum interpretamentis? Sed nec ipſi hoc volunt, cùm jubeant verum prophetam audire, etiamſi pro temporis vel neceſſitate vel commoditate juſſerit præcepti alicujus violationem. At ſi pro certo tempore præceptum unum vel plura poterit derogare, laxare, aut conſtringere, cur non & ſemper? Perpetua legis obſervatio non huic aut iſti temporis articulo aſtricta eſt; ſed interruptæ & continuæ ſeriei; itaque ſi vel ſemel pro breviſſimo tempore, ejus neglectus & tranſgreſſio fiat ex mandato veri prophetæ, jam ex æterna facta eſt temporaria & mutatoria: ſic enim lex vim ſuam omittit ſemper ad obſequium conſtringendi. Paululum longiùs his immoramur, ut contra pertinacem horum mortalium incredulitatem aſſeramus miraculoſam Ieſu noſtri doctrinam: nam omnia in hoc capite allata eò fere collimant, ut enervent diviniſſima noſtri Meſſiæ opera, uti non obſcurè §. 7. & 8. oſtendit; at verò iis aſſertis, nullam habent cauſam dubitandi de veritate ejus religionis, vel eandem non amplectendi. Sed ad rem: nihil prohibet, quò minus ſtupenda opera in Ægypto edita veritatem Moſaicæ prophetiæ demonſtrarent, quàm miracula in monte Sinai; præſertim cùm ipſe Deus voluerit Moſem hæc miracula facere, ut fidem ejus prophetiæ haberent Iſraelitæ vid. Exod. VIII. 8. 9. Itaque nimis anguſtum ponit autor noſter limitem, cùm §. 3. inquit, commorationem in monte Sinai tantùm veritatem Moſaicæ prophetiæ demonſtraſſe. Quis enim credat Iſraelitas ignoti & antea obſcuri hominis ductum ſequi voluiſſe, niſi perſuaſiſſimi fuiſſent de miſſione ipſi divinitùs impoſitâ, idque ſolâ miraculorum efficaciâ? Nec quicquam theſi ejus firmandæ inſeruit locus Exod. III. 12. ibi enim non dicit Deus, cultum in vel juxta montem Sinai fore ſignum divinæ legationis; ſed præſentiam ejus gratioſam: *Nam ero tecum*, inquit, *& hoc ipſum tibi ſignum*, *quod miſerim te*; ubi procul dubio etiam reſpicitur ad miraculorum patrationem: atque iſta divini favoris demonſtratio per virtutes & prodigia, verè ſignum eſſe poterat, hanc miſſionem Deum habere autorem; non item cultus iſte longè poſtmodum exercendus in monte Sinai: ſignum enim rei diu poſtea futuræ non poteſt inſervire fidei

præſenti, aut efficere aſſenſum in iis, qui nunquam ad iſtud pertingunt ſeculum, in quo ſignum reipſa eſt exhibendum. Verba autem hæc non neceſſariò cum ſequentibus connectenda eſſe, accentus athnach (plenum reddens ſenſum) indicat, qui ſubſcriptus eſt voci שְׁלַחְתִּיךָ *miſerim te.* Sed & locus iſte planè impertinens eſt, nam in iſto tantùm agitur de ſigno, unde ipſe Moſes certò colligere poſſet, ſe à Deo miſſum eſſe, non verò populus; at, cùm de prophetiæ veritate hîc ſermo eſt, intelligitur ea, non tam reſpectu prophetæ miſſi, quàm populi, ad quem mittitur, qui etiam fidei vel incredulitatis ſe reum facere poteſt. Ex hiſce jam non immeritò colligitur, temerariis atque inſulſis magiſtrorum effatis accenſendum eſſe, dum ajunt: Moſis prophetia non opus habuit miraculis; & nihil ſtolidius eſſe, quàm hujus rei indicium ex Eſai XLII. 3. proferre, *Arundinem quaſſatam, non franget*, uti R. Arama nugatur. Quis vel per decimam tertiam conſequentiam inde extraheret tam mirificum commentum? cùm ne vel tenuiſſimum veſtigium, omni etiam adhibitâ ſedulitate, de Moſe aut ejus prophetia deprehendi poſſit; ſed tantùm ibi ſermo ſit de Meſſia, ejuſque manſuetis atque humilibus moribus, prout ipſe R. Kimchi etiam Meſſiæ tribuit. Sed ita cum hominibus hiſce comparatum eſt; delirare malunt, quàm ſemel receptam deſerere fictionem, imprimis ubi Ieſu noſtri vel gloriæ vel doctrinæ videtur oppoſita eſſe. Inſani ſynciputis ſomnia hæc eſſe, tota ſeries verborum oſtendit: Omnes enim actiones, quæ de ſervo iſto prædicantur, ad futurum reſpiciunt tempus. Non inſolens quidem eſt hujus temporis cum præterito permutatio; at quid opus eſt fingere narrationem rei præteritæ, ubi eſt manifeſta prædictio? & nimis anguſta ſunt quædam, quàm ut Moſi ejuſve legi aſſignentur; & vel ſolùm hoc verſ. 4. *In doctrina ejus regiones exſpectationem habebunt.* Vbi aut quando hoc de Moſaica impletum eſt lege? quæ nonniſi in una eaque exigua viguit regione; tantùm intra ſepta Paleſtini territorii. Ne jam plura adferam, de ſcopo loquentis, de nexu ſequentium, quæ ſolidè evincunt, nullam hîc Moſis haberi rationem; ſed ad tempus ſequens reſpici.

ב ובמה האמינו בו במעמד הר סיני שעינינו ראו ולא זר ואזנינו שמע

II. Quare autem crediderunt in eum in ſtatione montis Sinai? Quia oculi noſtri viderunt, non extraneus; & auribus noſtris

ולא אחר האש והקולות והלפידים והוא נגש אל הערפל והקול מדבר אליו ואנו שומעים משה משה לך אמור להן כך וכך וכן הוא אומר פנים בפנים דבר ה׳ עמכם ונאמר לא את אבותינו כרת ה׳ את הברית הזאת:

ſtris uſurpavimus ignem, tonitrua ac fulgura; non autem alius quis, & (ut) ipſe acceſſerit ad caliginem, ad vocem ſermocinantem ſecum: nos quoque audivimus, *Moſe Moſe, abi*, hoc vel ſimili modo illos alloquere. Sic etiam ipſe ait: *Facie ad faciem locutus eſt Dominus vobiſcum*; & dicitur: *Non cum noſtris patribus pepigit Deus hoc fœdus.* Deut.v 4. Ibid v. 3.

ג׳ ומנין שמעמד הר סיני לבדו היא הראיה לנבואתו שהיא אמת שאין בו דופי שנאמר הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם מכלל שקודם דבר זה לא האמינו בו באמנות שהיא עומדת לעולם אלא האמנות שיש אחריה הרהור ומחשבה:

III. Vnde verò ſola ſtatio in monte Sinai eſt probatio de prophetiæ ejus veritate? Quia in ea non locum habet ſequior ſuſpicio, juxta id, quod dicitur: *Ecce ego venio ad te in denſitate & nube, ut audiat populus, quæ ego locutus ſum tibi, atque etiam ſemper in te credat.* Itaque ante hoc verbum, non crediderunt in eum fide in æternum permanente, ſed fide, quàm ſequitur calumnia atque ſuſpicio. Exod.xix. 9.

ד׳ נמצאו אלו ששולח להן הם העדים על נבואתו שהוא אמת ואינו צריך לעשות להן אות אחר שהם והוא עדים

IV. Itaque illi, ad quos miſſus erat, fuerunt teſtes, prophetiam ejus eſſe veram; neque opus habuit, aliud miraculum facere; quia illi & ipſe teſtabantur in iſto negotio, ſicuti duo teſtes, qui

בדבר כשני עדים שראו דבר אחד ביחד שכל אחד מהן עד לחבירו שהוא אומר אמת ואין אחד מהן צריך להביא ראיה לחבירו כך משה רבינו כל ישראל עדים לו אחר מעמד הר סיני ואינו צריך לעשות להם אות:

unà viderant eandem rem, quilibet eorum veritatem promit apud alterum, neque ullus eorum opus habet probationem fodali fuo adferre: fimili modo Mofi m. n. omnes Ifraelitæ erant teftes poft ftationem in monte Sinai; neque neceffe fuit inter illos patrare miraculum.

ה וזהו שאמר לו הק״בה בתחילת נבואתו בעת שנתן לו האותות לעשותן במצרים ואמר
Exod. III.18. לו ושמעו לקולך ידע משה רבינו שהמאמין על פי האותות יש בלבבו דופי ומהרהר ומחשב והיה נשמט מלילך ואמר והן לא
Exod. IV.1 יאמינו לי עד שהודיעו הק״בה שאלו האותות אינן אלא עד שיצאו ממצרי׳ ואחר שיצאו ויעמדו על ההר הזה יסתלק הרהור שמהרהרין אחריך שאני נותן לך כאן אות שידעו שאני שלחתיך באמת מתחלה ולא ישאר

V. Et hoc ipfum [cùm diceret illi Deus S. B. in principio ejus prophetiæ, fe dare ei figna ad faciendum ea in Ægypto, atque diceret illi: *Aufcultabunt voci tuæ*,] noverat Mofes M. n. videl. animo credentis propter figna ineffe poffe calumniam, obtrectationem atque fufpicionem; idcircò etiam renuebat defcendere in Ægyptum, atque dicebat: *Illi non credent mihi*: ufquedum revelaffet ei Deus, ifta miracula, (non diutius infervitura,) nifi ufque dum exituri effent Ægypto: fed poftquam egreffi fuerint, atque conftiterint ad hunc montem, tum ceffabit calumnia, quam finiftrè de te conceperant; quia ego do tibi hîc fignum, ut cognofcant, me ab ini-

בלבם הרהור והוא
שהכתוב אומר וזה לך
האות כי אנכי שלחתיך
בהוציאך את העם
ממצרים תעבדון . את
האלהים על ההר הזה :

initio te verè misisse; neque amplius inerit animis eorum suspicio. Et hoc est, quod Scriptura ait: *Et hoc tibi signum sit, quod ego te miserim, quum eduxeris populum hunc ex Ægypto, servietis Deo juxta hunc montem.* Exod.III.12.

ו. נמצאת אומר שכל
נביא שיעמוד אחר משה
רבינו אין אנו מאמינים
בו מפני האות לבדו כדי
שנאמר אם יעשה אות
נשמע לו לכל מה
שיאמר אלא מפני המצוה
שצונו משה בתורה
ואמר אם נתן אליך אות
אליו תשמעון כמו שצונו
להתוך הדבר על פי
שנים עדים ואע"פ שאין
אנו יודעין אם העידו אמת
אם שקר כך מצוה
לשמוע מזה הנביא
ואע"פ שאין אנו יודעין אם האות אמת או בכשוף ולאט :

VI. Itaque dico, nos nulli prophetæ, advenienti post Mosen M. n. tantùm propter signum credere, ut dicamus: Si fecerit signum, auscultabimus ei in omnibus, quæ dixerit: Sed propter præceptum, quod nobis commendavit Moses M. n. in lege, cùm ait: si dederit tibi signum, *eum, audietis*; Deut.XVIII.15. sicuti præcepit sententiam ferre ex ore duorum testium, etiamsi nobis non constet, verumne an falsum testentur. Sic præceptum est prophetam audire, licet nos [3] ignoremus, utrum signum verum sit, an verò à præstigiis vel incantatione profectum sit.

3. At planè aliter hîc se res habet, quàm in ancipiti lite, ubi suffragiorum numero dirimitur controversia; sed hîc præsupponitur, verus esse propheta, qui admittitur; & hac ratione non poterit locum habere talis dubitatio aut ignorantia de prophetiæ veritate: nam si certò constet verum esse prophetam, etiam divinitas miraculorum ejus in aperto est. Deinde, nec ipse Deus voluit prophetam au-

audiendum esse , nisi priùs probè explorata essent ejus miracula: Quorsum enim Deus κριτήρια de veris ac falsis dedisset miraculis? imò, cur autor ipse cap. 10. §. 2. vult crebrius examen de miraculis prophetæ instituendum esse ? & quid sibi volunt omnia de observando discrimine inter veros prophetas atque magos ? Quorsum anxia & repetita miraculorum exploratio ? si quis etiam dubius & hæsitans de prodigiorum veritate, prophetam audire tenetur.

ז לפיכך אם עמד הנביא ועשה אותות ומופתים גדולים ובקש להכחיש נבואתו של משה רבינו אין שומעין לו ואנו יודעין בבאור שאותן האותות בלאט וכשוף הן לפי שנבואת משה רבינו אינה על פי האותות כדי שנערוך אותות זה לאותות זה אלא בעינינו ראינוה ובאזנינו שמענוה כמו ששמעה הוא:

VII. Idcirco si propheta surrexerit, atque magna miracula aut prodigia fecerit, & adlaboraverit falsitatis convincere prophetiam Mosis M. n. istum non audimus ; quia certò novimus, prodigium præstigiis aut incantatione productum esse. Ideo prophetia Mosis M. n. non per signa confirmatur, (ut hæc signa cum istis conferamus;) sed quia oculis nostris usurpavimus, & auribus nostris accepimus eam, sicut ipse audiverat.

ח הא למה הדבר דומה לעדים שהעידו לאדם על דבר שראה בעיניו שאינו כמו שראה שאינו שומע להן אלא יודע בודאי שהן עדי שקר לפיכך אמרה תורה שאם בא האות

VIII. Cuinam rei hoc simile est? testibus, proferentibus testimonium homini de aliqua re, quam oculis suis usurpavit, quod talis non sit, sicut ipse conspexerat ; istos non audiet, sed certò cognoscit, eos esse testes mendacii ; idcircò ait lex : *Si quis venerit cum signo & miraculo , non audies verba illius* Deut. XIII.3.

pro-

והמופת לא תשמע אל דברי הנביא ההוא שהרי זה בא אליך באות ומופת להכחיש מה שראית בעיניך והואיל ואין אנו מאמינים במופת אלא מפני המצוה שצונו משה היאך נקבל מאות זה שבא להכחיש נבואתו של משה רבינו שראינו ושמענו:

prophetæ, qui videlicet ad te venit cum miraculo & prodigio, ad negandum, quod oculis tuis vidisti. Itaque nos non credimus signo nisi propter præceptum, nobis à Mose injunctum. Quomodo reciperemus signum, quod producitur, ut prophetia Mosis magistri nostri mendacii arguatur quam vidimus & audivimus?

פרק תשיעי

א דבר ברור ומפורש בתורה שהיא מצוה עומדת לעולם ולעולמי עולמים ואין לה לא שינוי ולא גרעון ולא תוספת שנאמר את כל הדבר אשר אנכי מצוה אתכם אותו תשמרו לעשות לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו ונאמר והנגלות לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל דברי התורה הזאת הא למדה שכל דברי תורה מצווין אנו לעשותן עד עולם וכן הוא.

CAPVT IX.

I. Expositum & declaratum est in lege, fore præceptum [1] fixum in sæcula seculorum, neque obnoxium futurum [2] variationi, nec diminutioni, neque augmento. Q. D. *Omne verbum quod ego præcipio vobis, servabitis, ut faciatis; non addes ad illud, neque diminues ab eo.* Deut.XII.32. Sic dictum est: *Revelata sunt nobis* Deut.XXIX.29. *& filiis vestris, ut semper faciatis omnia verba hujus legis.* Hinc etiam intelligis, omnia verba legis præcepta nobis esse, ut semper ea faciamus. Et sic ipse ait. *Statutum æternum manebit* Lev.XXIII.14.

apud

אומר חוקת עולם *apud vestras generationes.* Et dici-
Deut.XXX.12. לדורותיכם ונאמר לא tur : [3] *Non est in cælis.*
בשמים היא :

1. Æternitatem hanc non tantùm tribuunt Hebræi legi scriptæ, prout in pentateucho consignata est, sed & majorum traditionibus, ad eos derivatis; omnia verò reliqua scripta prophetarum & hagiographorum temporibus Messiæ usum nullum habitura, seu abolenda esse statuunt, exceptâ solâ Estheris historiâ; hoc pacto Maiemon
Cap.2.s.18. inquit in Hilchot Megila : כל ספרי הנביאים וכל הכתובים עתידין ליבטל לימות המשיח חוץ ממגלת אסתר הרי היא קיימת כחמשה חומשי תורה והלכות של תורה שבעל פה שאינן בטילין לעולם ואע"פ שכל זכרון הצרות יבטל שנ' כי נשכחו הצרות הראשונות וכי נסתרו מעיני ימי הפורים לא יבטל שנ' וימי הפורים האלו לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם : *Omnes libri prophetarum & hagiographorum abolendi sunt diebus Messiæ, præter historiam Estheris; siquidem æquè stabilis est, atque pentateuchus, & constitutiones legis oralis, quæ in æternum non cessabunt: quamvis enim omnis memoria calamitatis desitura*
Vid. Esa.LVII. 17. *sit, dicitur enim* nos oblituros priorum afflictionum, *absconditum iri ab oculis dies Purim (* vel sortium*) non tamen desinet* Q. D. *Dies Purim non*
Esther IX.28. *perituros è medio Judæorum, & memoriam eorum non interituram è semine eorum.* Eadem quoque in Midrasch Megila reperire est. Quo colore aut veri specie hoc asseratur, non licet divinare; nisi quod definiendi audacia, ubi semel verecundiæ limites transilierit, nihil non audeat. Sanè cùm omnium sit par autoritas, quatenus ab ejusdem spiritûs suggestu profecta sunt, nihil suadet, ut longior usus vel diuturnitas his potiùs quam illis deferatur. Vt verò dicatur, vaticinia de Messia ejusque bonis, comprehensa iis libris, valorem suum amissura esse; cùm jam finem suum adepta sint, atque præteritorum induerint rationem, istud nec scriptorum natura, neq; scribentium permittit intentio. Non enim tantùm in gratiam præsentium ista à viris divinis exarata sunt, sed ut memoria eorum ad posteros etiam transfunderetur. Quod si cum impletione res ipsas aboleri velimus; eodem jure hoc de pentateucho statuendum erit; plæraq; fere, ut de creationis historia, de rebus gestis ac præliis, nec hodie usum ullum obtinere, neque Messiæ temporibus amplius habitura esse: & quid tum quæso residui manebit? At verò ipsi contendunt in futuro seculo legis usum (licet ibi videantur tantùm ad præcepta respicere) non abolitum iri: hinc in Avoda Zara inquiunt fol. 2. לעתיד הבא מביא הק"בה ספר תורה

תורה בחיקו ואומר כל מי שעסק בזה יבא ויטול שכרו: *In futuro sæculo Sanct. Ben. allaturus est in gremio suo librum legis, & dicturus est: Quicunque legi huic operam dedit, veniat, & tollat mercedem suam.* Iam si 613 sua præcepta velint tantùm conservatum iri, quàm tenue quæso σκελετὸν superstes erit?

2. Hisce omnibus autoritatem & judicium Albo (quem ipsi divinum appellant philosophum, & non exiguâ laude ornant,) meritò opponimus, qui satis accuratè ostendit in libro articulorum tract. 3. cap. 13. & 14. in legem divinam cadere posse mutationem: ex utroque cap. aliquid apponemus, unde autoris istius sententia manifestior evadet. Cùm hic cap. 13. priùs communem de legis perpetuitate indicasset opinionem, atque rationibus etiam munivisset, nec ex parte dantis legem, neque ex parte recipientis mutationem proficisci posse, ipse mentem suam de hac recepta hypothesi aperiens, inquit: אלא כאשר יעויין זה הדעת נמצא שאינו מחוייב שלא תשתנה הדת האלהית לעם אחד בעצמו וזה כי אף אם לא ישתנו הדעות בעצמן ולא הנותן כבר אפשר שיפול בו שנוי מצד המקבל: *Sed postquam accuratius expenderunt hanc sententiam, deprehensum fuit, non necessariò sequi, legem divinam non mutatum iri in aliquo populo, in sese spectato; ac licet scientiæ in seipsis non mutentur, neque etiam dans eas; tamen fieri potest, ut in eam cadat mutatio respectu accipientis:* prout istud deinde illustrat exemplo medici, semper consilia sua ac diætæ rationem pro diversa valetudinis conditione attemperantis: כך, inquit, יהיה חסרון בחק נותן התורה שיתן הנהגה שוה בכל הזמנים למתחילים ולמורגלים אבל ראוי שישנה אותה כפי השתנות הכנת המקבלים: *Eodem modo erit defectus in statuto ferentis legem; quia præscribit quidem normam, similem quolibet tempore, tam pro incipientibus, quàm assuefactis, quæ tamen debet mutari juxta dispositionis variationem in recipientibus.* Ad objectionem verò, absurdum videri, si statuatur Deus regulam dedisse non universalem pro omnibus hominibus, aut æqualem omni sæculo, respondet; hoc perinde esse, ac si quis interrogaret, cur Deus non creaverit omnes homines æquè justos ad serviendum ipsi, aut omnia viventia intellectu prædita. Iam cap. 14. inductione diversorum rituum probat, leges subinde circa liciti atque illiciti rationem variasse, & quæ aliis fuerunt indulta, aliis rursus vetita fuisse; sic Adamo dicit interdictum fuisse esum carnis seu animalium, Noacho verò concessum fuisse: ita quoque Abrahamo datum fuisse præceptum circumcisionis, & Mosi alia multa statuta, quæ nullum locum in primo habuerant sæculo: similiter Noachida, si minutissimum numulum, seu פרוטה *teruncium* vel λεπτόν τι furto abstulisset, capitis

R pitis

pitis incurrebat pœnam, non item Israelita; illi etiam permissum erat patris sororem assumere in uxorem; minimè huic &c. Vnde infert שהדת האלהית היתה משתנה מן ההתר אל האסור ומן האסור אל ההתר כפי השתנו' הזמנים *Legem divinam fuisse mutatam ex licito in vetitum, &c. contra, juxta temporum vicissitudines.* Hinc progreditur ad Maimonidis sententiam de legis æternitate, eamque negat esse universalem, sed de Mosaica lege tantùm valere: locum verò Deut. XII. 32. *Non addes ei, neque diminues ab eo,* de idololatria interpretatur; ne vid. aliquid dematur aut addatur modo vel formæ colendi Deum; atque id rectè colligi ait ex ipso orationis nexu: siquidem in duobus præcedentibus versiculis populum suum à nefando gentium cultu, & à liberorum oblatione dehortatur, quibus mox subjicit dictam monitionem: atque eandem R. Mosis Nachman facit expositionem. Et sub finem fere cap. ait, & rectè urget adversus Maimonidem: quod si vel maximè sensus locorum istorum esset, quem vult Maimon, non tamen inde colligi, legem in æternum non mutatum iri; quia inquit הכתוב לא יזהיר אלא שאנחנו לא נוסיף ולא נגרע מדעתנו על המצות אבל מה המונע שלא יהיה הוא יתברך מוסיף או גורע כשתגזור חכמתו יתברך: *Scriptura nonnisi nos admonet, ne addamus, aut detrahamus aliquid præceptis pro nostro lubitu vel arbitrio; sed quid prohibet, quò minus ipse Benedictus addat aut demat, prout sapientia ejus statuerit?* Vix hodiè tanta ingenii libertas ab ullo Iudæorum exspectanda est; quo nomine etiam laudem suam hic scriptor meretur. Plura huc congeri possent ex eodem Albo, ad infringendam legis Mosaicæ, tantoperè deprædicatam, æternitatem; sed ex his facilè perspicere poterit lector, legem saltem mutari posse ab ipso legislatore, contra quàm reliqui ferè Iudæorum sentiunt. Ad loca verò ex Deut. XXIII. 14. aliaque, de legis perpetuitate loquentia, idem Albo nobis suppeditat responsionem lib. 3. cap. 16. phrases scil. עולם, עד עולם, aut לעולם, vel חקת עולם, *æternum, usque in æternum, aut in æternum, statutum æternum,* לא באו להורות על נצחיות התורה *non occurrere, ad docendum de legis æternitate,* sed designare זמן מוגבל *tempus circumscriptum vel determinatum,* idque probat locis Proverb. XXII. 25. Ier. II. 20. Malach. III. 4. Psal. LXI. 5. Esa. XLV. 17. Eccles. I. 10. Exod. XXI. 4. 1. Sam. I. 28. Num. VIII. 24. Esa. XXXII. 14. Ibid. LXIII. 60. Idem de voce לנצח *in æternum*, ait, istam quandoque accipi de זמן קצר ובעל תכלית *tempore brevi & finito,* uti locus Psal. LXVIII. 10. etiam ab ipso productus, manifestò indicat, ubi Deus promittit, se in æternum habitaturum in monte Sinai, cùm

Lib. I. cap. 15. & 23.
cap. 15. 16. &c.

cùm tamen erecto tabernaculo, inde translatus sit cultus in tabernaculum. Ex quibus omnibus non obscurè liquet, parum aut nihil omnino subsidii in hac vocum argumentatione latere: libuit autem hæc annectere, quia ipse Abravanel Cap. 13. in Rosch amana penitus intacta relinquit hæc loca, quod non leve præjudicium subministrat nobis de causæ ipsorum imbecillitate. Alia hanc quæstionem spectantia reservamus examini 13. cap. Rosch Amana, ubi veterum Doctorum dicta contra Abravanelis effugia asserimus.

3. Plerunque hoc loco pugnant, cùm probare conantur, Deum nolle immutare legem suam, ac si Mosi propositum ibi fuisset, Israelitas edocere, ne quidem è cælis seu à Deo legem novam exspectandam esse. Sed qui verba & orationis seriem modò expenderit, illico animadvertet, nullum ibi sermonem vel de legis mutatione vel æternitate institui: Cùm enim in præcedentibus Moses adhortaretur populum ad legis divinæ observationem, simul ingerit obsequii istius facilitatem; vid. in ore ac animo Israelitarum legis notitiam & memoriam circumferri, ut non opus sit, eam è cœlo, vel ultra mare, aut aliunde petere, quod meritò posset absterrere à præscripta obedientia. Neutiquam ergo hinc extundetur, Deum sibiipsi jus omne ademisse mutandi legem, aut novam ferendi. Sensum verò hunc esse, quem diximus, ipsa vocum etiam analogia manifestò arguit; particula enim היא fœminei generis, nullo modo ad Deum referri potest, sed ad præcedens מִצְוָה *præceptum*: & quid opus est fingere orationis defectum, ubi plena ex antecedentis repetitione concinnè fluit? Itaque minus commodè Aben Ezra hæc verba: *Non est in cœlis*, refert ad vocem נִפְלֵאת, *occultum*: nihil enim ponderis admonitioni Mosis hoc addidisset, imò omne subtraxisset. Quid ad rem fecisset, si non fuisset occultata in cœlis, si modò ibi esse, hoc dubio Moses innuisset dicto?

ב הא למדת שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה לפיכך אם יעמוד איש בין מן האומות בין מישראל ויעשה אות

II. Hinc jam discis, non licere prophetæ quicquam ex isto tempore innovare: idcircò si quis surrexerit vel ex gentilibus, vel Israelitis, ac fecerit prodigium aut signum, dixeritque, quod

ומופת ויאמר שי׳ שלחו להוסיף מצות או לגרוע מצוה או לפרש במצוה מן המצות פירוש שלא שמענו ממשה או שאמר שאותן המצוות שנצטוו בהן ישראל אינן לעולם ולדורי דורות אלא מצוות לפי זמן היו הרי זה נביא השקר שהרי בא להכחיש נבואתו של משה ומיתתו בחנק על שהזיד לדבר בשם ה׳ אשר לא צוהו שהוא ברוך שמו צוה למשה שהמצוה הצאת לנו ולבנינו עד עולם ולא איש אל ויכזב:

Dominus eum miserit ad [4] augendam legem, vel diminuendum præceptum, aut exponendam legem per explicationem, quam non audivimus à Mose: vel si dicat, præcepta Israeli injuncta non semper, & in omne ævum permansura esse, sed mandata esse pro certo tempore: sanè iste propheta est mendax; quia accedit ut falsitatis arguat prophetiam Mosis, & nece [5] strangulationis afficiendus est; quia arrogavit sibi loqui in nomine Domini, quod ille non præceperat. Deus enim Bened. mandavit Mosi, ut ista lex nobis filiisque nostris esset sempiterna; non autem est homo Deus, ut mentiatur.

4. Ipsi tamen agnoscunt, prophetas numerum præceptorum adauxisse, sic in Megila circa finem: תנו רבנן ארבעים ושמונה נביאים נתנבאו להם לישראל ולא פחתו ולא הותירו על מה שכתוב בתורה חוץ ממקרא מגילה • *Tradunt magistri, quadraginta & octo prophetas vaticinatos fuisse Israëlitis, & nihil eos imminuisse aut addidisse isti, quod scriptum est in lege, præter lectionem historiæ Estheris.* Mirum, quomodo & hos non repudiaverint. Nec tantùm de prophetis hoc asserunt, sed etiam de sapientibus suis; institutum scil. ab iis esse præceptum de נר חנוכה seu lucerna accedenda in festo dedicationis vid. templi: cujus statuti observationem tam rigidè exigunt, ut licet quis nummulum non habeat, quo emat sibi oleum, tamen indumentum potiùs vendendum esse jubeant, quàm ut huic magistrorum decreto non satisfiat; uti videre est in Hilchot Chanucha

cap.

cap. 1. §. 12. 13. Alia de potestate domûs judicii in expungendo aliquid è lege &c. vid. in Rosch Amanah. cap. 13.

5. De hoc supplicii genere in falsos vates exercendo, nihil in lege statutum legitur, sed simpliciter tantùm mortis fit mentio; eam tamen de strangulatione interpretandam esse, ex hac magistrorum regula docent: כל מיתה האמורה בתורה סתם אינה אלא חנק *Omnis mors absolutè dicta in lege, non est alia nisi strangulatio.* Pœnæ verò hujus modus hoc pacto in Sanhedrin depingitur: strangulandus usque ad poplites fimo immergebatur, colloque ejus circumdata resti, involuta linteo, hinc inde constringebatur, donec animam miser exhalaret.

ג. אם כן למה נאמר בתורה נביא אקים להם מקרב אחיהם כמוך לא לעשות דת הוא בא אלא לצוות על דברי תורה ולהזהיר העם שלא יעברו עליה. כמו שאמר האחרון שבנביאים זכרו תורת משה עבדי וכן אם צונו בדברי הרשות כגון לכו למקום פלוני או אל תלכו עשו מלחמה היום או לא תעשו בנו חומה זו אל תבנוה מצוה לשמוע לו:

III. Si ita se res habet, quare dictum est in lege: *Suscitabo* [6] *prophetam illis è medio fratrum eorum, sicut tu?* Non ad ferendum legem ipse veniet, sed ad præcipiendum verba legis, & admonendum populum, ne illa violet, sicuti ait ultimus prophetarum: *Mementote legis Mosis servi mei.* Quod si nobis res arbitrarias vel indifferentes imposuerit; ut e. c. Ite ad istum locum, vel non ite; hodie bellum gerite, vel non gerite; exstruite istum murum, vel non exstruite, tum mandatum est, ut auscultemus ei.

Deut. XVIII. 15.
Malac. III. 22.

6. De quovis in genere propheta, Mosen secuturo, videtur autor noster hoc promissum accipere, quam sententiam etiam multi Judæorum sequuntur, ita ut per enallagen numeri נביא intelligatur de נביאים vel prophetis, nunc hoc nunc illo tempore suscitandis: Sed

Sed cùm alii animadverterent hanc extenſionem minus convenire voculæ כמוך *ſicut me*, hinc nonnulli judicarunt (inter quos & Aben Ezra) Ioſuam hoc vaticinio deſignari, utpote qui dux populi futurus erat, ſicut ante fuerat Moſes: alii Ieremiam, ut Abraham Sebah, ſiquidem uterq; 40 annis prophetam egit. Sed revera nonniſi incertis hæc nituntur conjecturis; nam etiam ex ipſorum confeſſione neuter iſtorum Moſi æqualis fuit vel in prophetia, vel in muneris dignitate: alius itaque ſit oportet; ſi de ſpeciali propheta, ex ipſorum & noſtro judicio, accipienda ſit hæc prædictio. Cùm verò nullus fuerit hactenus propheta inventus, in quem talis autoritas docendi populum quadraret, quis alius reſtabit quàm Meſſias? præſertim cùm ipſe Maimon fateatur, (uti cap. 1. not. 10. adſignavimus,) eum Moſi in prophetia æqualem futurum. Atque hoc ipſum in noſtro impletum eſſe Meſſia, abundè ab aliis demonſtratum eſt. Et hîc nihil pertinacia reperit, quod arrodat, niſi hiſtoriæ fidelitatem; cur verò eam non agnoſcat, ex ignominioſæ necis ſcandalo & regii ſplendoris defectu tantùm oboritur. Nam & ipſi coguntur fateri, opera Ieſu, quæ de ipſo narrantur, non modo paria, ſed & majora eſſe Moſaicis prodigiis: vel ſola mortuorum ſuſcitatio, nuſpiam Moſi tributa, hoc manifeſtò evincit. Ne jam de numero quicquam dicam, qui longè, non tantum Moſis, (utpote 76, licet etiam conficta) ſed & omnium prophetarum, ſimul junctorum, miracula ſuperat. Cùm autem addit, prophetam ſuſcitatum iri, ſed non ad aliam legem ferendam, iſtud hauſtum eſt ex opinione de abſoluta legis totius æternitate, quâ eversâ, nihil in hac exceptione roboris erit: quæ enim de falſa Meſſiæ noſtri prophetia à Iudæis proferuntur, tandem in iſtud deſinunt ζήτημα, de Moſaicæ legis æterna atq; immutabili duratione; de hac vid. hoc eodem Cap. 9. not. 2. & in Roſch Amama ad cap. 12. Locus verò Malach. III. 22. nihil facit ad rem; cùm iſto non indicetur, Deum nunquam aliquid velle per prophetam immutare in lege ſua, ſed tantùm populum vult ad legis ſtudium atque obſervationem adhortari; non loquens de tempore hujus obſervationis, de ejus duratione aut perpetuitate.

ד. והעובר על דבריו חייב מיתה בידי שמים שנאמר והיה האיש אשר

IV. Qui autem tranſgreditur verba illius (prophetæ,) is morti [z] per manus Dei adjudicatur;

בשמי אנכי אדרוש מעמו . וכן נביא שעבר על דברי עצמו והכובש נבואתו חייב מיתה בידי שמים ובשלשתן נאמר אנכי אדרוש מעמו :

tur, ſicuti dicitur: [8] *Erit autem, ut quiſquis non auſcultaverit verbis prophetæ, quæ locutus erit in nomine meo, ego requiram ab iſto.* Deut.XVIII. 18. Sic etiam propheta, qui violat propria verba, aut occultat prophetiam ſuam, reus fit mortis per manus Dei; de iſtis enim tribus dicitur: *Ego repoſcam ab illo.* Ibid.

7. Mors hæc definitore Maimonide ad cap. 9. Sanhed. eſt פחות מן הכרת לפי שהמחוייב כרת ישאר העונש עליו אחר המיתה : *minor exterminio; qui enim reus eſt exterminii, ei pœna poſt obitum reſervata eſt.* Propriè autem ex uſu Hebræorum denotat mortem repentinam, inſoliti planè atque horrendi exempli; cujuſmodi fuiſſe dici poteſt prophetæ (Heduæ, ut volunt Hebræi,) à leone diſcerpti, eò quod contra Dei interdictum auſus fuiſſet cibum ſumere in loco vetito: fit tamen quandoque ut cum exterminio confundatur, quemadmodum in Mohed Katon cap. 3. כרת מת בחמשים זו היא מיתה כרת : *Qui intra aut ante annos quinquaginta obit, iſta eſt mors exterminii;* ubi tanquam pœna, quæ in hac vita homini obvenit, deſcribitur. 1.Reg.XIII. 25.

8. Mirificè ex hoc loco triplicem vatum exſculpunt numerum; verba enim hoc pacto divellunt, ut per iſta: *Vir qui non auſcultaverit*, velint deſignari prophetam, qui ſupprimit prophetiam ſuam. Siphre in hunc loc. *Ad verba,* exponunt de propriæ revelationis tranſgreſſore. *Quæ locutus fuerit nomine meo,* de propheta, qui alterius vatis prophetiam violat. *Ego repoſcam ab illo* ſcil. בידי שמים manu meâ è cælis. Sanè etiamſi quis vel minutiſſimè hæc in mortario contunderet, nunquam tam diverſum ac multiplicem eliceret ſenſum: ſed tanta eſt Rabbinici acuminis virtus, ut in pervidendis non modò abſtruſiſſimis, ſed & penitùs ἀοράτοις ſe teneat occupatam. Eadem ſententia de tribus iſtis vatibus, divinam incurrentibus pœnam, expreſſa legitur in Sanhedrin. cap. 10. ubi tamen non eadem eſt mens doctorum in definiendo ſupplicii genere, cui obnoxius redditur occultans prophetiam ſuam. R. enim Chaſda flagris adjudicandum eſſe vult; alii verò

verò laqueo ; hîc divino relinquitur judicio ; quæ etiam communior est opinio , eamque plærique magistrorum sequuntur.

ה וכן אם יאמר לנו הנביא שנודע לנו שהוא נביא לעבור על אחת מכל מצות האמורות בתורה או על מצות הרבה בין קלות בין חמורות לפי שעה מצות לשמוע לו :

V. Similiter etiam, si dixerit nobis propheta , de quo constat nobis , eum esse prophetam, violandum esse unum ex omnibus præceptis , quæ recensentur in lege ; vel præcepta multa, tam levia , quàm gravia [9] pro brevi tempore , tum mandatum est, ut ei auscultemus.

9. Eximit Albo decalogum , utpote ipsius Dei ore prolatum , & fidei radices , quas negat etiam pro exiguo temporis spatio mutari debere à propheta ; de præceptis decem ita inquit : רצה ה"ש שישמעו כל ישראל מפיו עשרה דברות כדי שלא יהיה כח ביד שום נביא לבטלם לא כלם ולא מקצתם : *Voluit Deus Bened. ut omnes Israelitæ audirent ex ejus ore decalogum , ne ullus propheta vel totum vel ex parte posset destruere :* & tamen in fine ejusdem cap. è medio decalogi desumit præceptum Sabbathi , quod jussu prophetæ violari posse ac debere pro temporis necessitate statuit ; verba hæc sunt : אם יאמר שנחלל שבת או נעבור על אחת מן המצות בהוראת שעה או בענין שלא יהרוס שרשי הדת ראוי שנשמע לו: *Si dixerit* (propheta) *ut violemus Sabbathum , aut transgrediamur aliquod præceptum , pro temporis occasione , aut in negotio , quod non evertet legis radices , æquum est, ut illum audiamus.* Vt verò dicatur , illum excipere tantùm præceptum de cultu imaginum , usque ad verba illa : *Et observantibus mandata mea* , id neutiquam cum autoris sententia quadrat , docentis, universa ista decem præcepta Deum suâ quasi linguâ pronunciasse. Mirùm sanè est , hominem in eodem cap. tam parùm sibi constare. Vltimi sui dicti hanc reddit rationem, quæ etiam verbis Maimonidis inseri potest , cùm ab ipso neglecta sit , vid. שנאמר על כי נביא יש כח ביד נביא לבטלו אם בהוראת שעה ואם לפי מה שיהיה הענין נותן כירמיה שבטל מנין החדשים מניסן אבל הנאמר לאדם על פי השם בלי אמצעות נביא אין כח ביד נביא לבטלו ואפילו בהוראת שעה: *Quod profertur ore vatis, potest everti per alium prophetam , sive pro tempore aliquo , sive pro ratione ipsius , quod aliquis*

Lib. 3. cap. 18.

quis attulerit, ut e. g. cum Ieremias ſupputationem menſium à Niſan deſtruxerit : Sed quod alloquio ipſius Dei homini dictum eſt, non poteſt alterius prophetæ operâ mutari, licet pro certo tempore. Vix licet conjicere, in quonam diſcriminis ratio poſita ſit, inter Dei verba ac veri prophetæ, cùm annunciationis mandato ipſi dictata : eundem plane autorem habet, ejuſdem penitus & autoritatis & durationis ſunt, atque æquali fidé amplectenda ; ut non magis horum quàm illorum vel mutatio vel everſio à vatis pendeat arbitrio, ſed à ſolo Dei mittentis beneplacito. Et ſi qua fortè diverſitas admittenda erit, ea tantùm in diſpari revelationis modo videtur eſſe collocanda ; quod vid. hæc miniſterio prophetæ aliis indicentur, illa verò ex immediato Dei profecta ſint ſermone. Sed nec liquidò conſtat, Deum hoc pacto ad ullum mortalium, vel etiam Moſen, verba habuiſſe ; imò non contemnendæ rationes contrariæ favent ſuſpicioni, vid. Deum cuncta potius angeli famulitio ſub lege veteri adminiſtraſſe. Quicquid ſit, iſtud ſaltem non obſcurè patet, (quò & maximè reſpicimus) exceptiones magiſtrorum elaboratas tantùm eſſe ad legis perennem conſtantiam cum mutationibus ejuſdem (ſubindè à prophetis Dei nomine introductis,) componendam ; ſed vano & irrito conatu. Sive enim pro aliquo tempore, ſive in æternum mandati ceremonialis aut judicialis (nam de iis tantùm lis movetur,) tranſgreſſio imperetur, hîc neutiquam ad rem facit : nec minor vel major temporis tractus efficit, quò minus legis violatio facta fuiſſe dicatur, & ad præcepti alicujus immutationem arguendam ſufficit, ſi vel ad momentum jubeatur illius tranſgreſſio. Itaque ex juſſu legiſlatoris, præcepti neglectum imperantis, judicandum quoque eſt de ejuſdem animo ac intentione, quâ ſempiternam legis ſuæ obſervationem eſſe noluit. Certè ſi ipſa lex etiam conſulatur, ne vel leviſſimum hujus exceptionis occurret veſtigium, tantum abeſt, ut mandatorum vel intermiſſionem vel obſequium affigat temporum opportunitati ; quod vel unicum commenti hujus vanitatem ſatis manifeſtò aperit.

ו .וכן למדנו מחכמים ראשונים מפי השמועה בכל אשר יאמר לך הנביא עבור על דברי

VI. Atque ſic didicimus per traditionem à priſcis ſapientibus. *In qualibet re, cùm dixerit tibi propheta : Tranſgredere verba legis, ſicut* ¹º *Elihu fecit in monte* 1. Reg. XVIII. 32. 36.

תורה כאליהו בהר הכרמל
שמע לו חוץ מע"כום והוא
שיהיה דבר לפי שעה
כגון אליהו בהר הכרמל
שהקריב עולה בחוץ
וירושלם נבחרת לכך
והמקריב בחוץ חייב כרת
ומפני שהוא נביא מצוה
לשמוע לו' וגם בזה
נאמר אליו תשמע' ואילו
Deut. XVIII. 15. שאלו את אליהו ואמרו
לו היאך נעקור מה שכתוב
Deut. XII. 13. בתורה פן תעלה
עולתך בכל מקום אשר
תראה היה אומר לא
צוה המקום אלא
המקריב בחוץ לעול' חייב
כרת כמו שצוה משה
אבל אני אקריב היום
בחוץ כדבר ה' כדי
להכחיש נביאי הבעל :

Carmel, audi eum; præterquam in idololatria. Cùm vid. aliquid pro certo " tempore futurum eſt; ſic Elihu obtulit holocauſtum in extraneo (loco) licet Ieruſalem ad hoc electa eſſet: qui autem offerebat in alieno loco, is reus evadebat exterminii, ſed quia erat propheta, præceptum nobis fuit, ut ei auſcultaremus. Atque hinc etiam dicitur: *Audietis eum.* Quod ſi interrogaſſent Elihu, atque ei dixiſſent: Quomodo exſtirpabimus quod ſcriptum eſt in lege: *Non offeres holocauſta tua in omni loco, quem videbis?* ille reſpondiſſet; non præcepit hoc Deus niſi offerenti ſemper in loco extraneo, & talis reus fit exterminii, ſicuti mandavit Moſes: ſed ego hodie extra offeram juxta verbum Domini, ad falſitatis convincendum prophetas Baal.

10. Poſſunt huic addi 2. Chron. XXIX. 15. de celebritate paſchatis, ſecundo menſe peragenda, contra inſtitutum de quarto menſe celebrando iſtud feſtum 2. Par. XX. 2. Vti & illud 2. Sam. XXI. de viris per 7 menſes ſuſpenſis contra expreſſam legem, Deut. XXI. 23. aliaque multa ex magiſtrorum ſcriptis, de quibus videatur Albo cap. 16. lib. 3. Vnde & rectè colligit, non eſſe פורש בפני עצמו לתורה אלהית כללה ולא לתורת משה בפרט שלא תנוסח התורה : *in ſeſe radicem de lege divina generaliter, vel in ſpecie de lege Moſis, eam non evulſum iri.* Vt

autem magis appareat, non tantùm pro exiguo temporis intervallo ex prophetæ juſſu mandatum violari potuiſſe, ſed etiam abſque ſpeciali Dei mandato per longum temporis ſpatium à Iudæis violatum fuiſſe, placet Oniæ, filii Simeonis Iuſti, adjungere factum, quod & ipſi magiſtri eunt excuſatum. Aufugerat autem hic Onias in Ægyptum ſeu Alexandriam, ubi ſplendidum exſtruxit templum, ibique ex præſcripto patriæ legis Deum Iſraelis coluit, eique ſacrificia obtulit, adſumptis ſecum Hieroſolymâ ſacerdotibus; atque per integrum ſeculum, ut Ioſephus prodit, eadem colendi ratio ibi viguit, quod tamen apertè contravenit præcepto divino, in hac Sect. quoque citato. *De Bell. Iud. lib. 7. cap. 30.* Vnde ſaltem efficitur ipſum Oniam ejuſque Sacerdotes judicaſſe, hoc ſimiliaque ſtatuta Dei non pro ſempiternis habenda eſſe. Deſtinatam verò ſi dixeris fuiſſe ædem Oniæ cultui idolorum, tum bellum ſimul indicas oportet Gemaricis tuis, uno ore aſſerentibus, בית חוניו לא בית ע"ז היא *ædem Oniæ non fuiſſe idololatricam.* *Avoda Zara cap. 4. fol. 52. Minchot f. 109.* Nec etiam Oniam eam ob cauſam fuiſſe poſtea mulctatum, hæc ibidem evincunt: ואינו צריך לומר לדבר אחר כהנים היו דקנסינהו *Neque opus eſt dicere, Sacerdotes poſtmodum ipſi pœnam impoſuiſſe.* Vix major in cultu accidit immutatio, quàm cùm ex loco, ſpeciatim illi deſtinato, transfertur in alium; & nihilominus iſtud tam longo & interrupto temporis tractu factum ab Onia novimus.

11. Audax ſanè gloſſema: ſollicita legis dehortatio, & oppoſitio geminata de ſacrificiis Hieroſolymæ offerendis, tam violentum penitùs reſpuunt interpretamentum; ſimplex oratio nec loci nec temporis admittit reſtrictionem. Et quænam eſſet peculiaris iſta ſegregatio urbis ſanctæ ad cultum Dei Iſraelis, ſi non minus alibi, ſuadente ita oportunitate, quàm ibi licuiſſet potiſſimam cultûs exercere partem? Sed Deus hac ſimilibuſque permiſſionibus non obſcurè teſtatum fecit, rituum non modò interruptum, ſed nec æternum fore uſum, donec tandem ore prophetæ ſui pronunciaverit, juge ſacrificium prorſus ablatum iri.

ז ועל הדרך הזאת אם צוו כל הנביאים לעבור לפי שעה מצוה לשמוע להם ואם אמרו שהדבר

VII. Et in hunc modum, ſi mandaverint omnes prophetæ, ut violemus præceptum pro tempore, tum audiendi ſunt: ſin verò dixerint, verbum hoc in æternum

num

נעקר לעולם מיתתו בחנק
שהתורה אמרה לנו
ולבנינו עד עולם :

num excifum effe, tunc 11
ftrangulandi funt; quia lex femper nobis noftrifque filiis loquitur.

Sanhed. cap.10. 12. Vti Sect. 4. triplex vatum genus ftatuitur divinâ ultione perimi; ita quoque terni, ex Hebræorum fententia, fupplicio בידי האדם או ב"ד *humano, vel domûs judicii fubjiciuntur*, vid. *Qui vaticinatur, cùm non andivit*, vel abfque mandato Dei prophetiam fuam obtrudit, ut Zidkias 1. Reg. XXII. 11. *Et qui aliter prophetat, quàm audivit*, quemadmodum Chananias Ier. 18. 9. *Vel qui denique vaticinium adfert in nomine idoli*, ut Bahalitæ.

ח וכן אם עקר דבר
מדברים שלמדנו מפי
השמועה או שאמ׳ בדין
מדיני תורה שיי׳ צוה
לו שהדין כך הוא והלכה
כדברי פלוני הרי זה
נביא השקר ויחנק אע״פ
שעשה אות שהרי בא
להכחיש התורה שאמרה
Deut.xxx.12. לא בשמים היא אבל
לפי שעה שומעין לו
בכל :

VIII. Quod fi eradicarit aliquid ex verbis, quæ [13] traditione accepimus; vel fi dixerit de aliquo jure legis, Deum fibi revelaffe, talem effe fenfum, & conftitutionem pro cujufdam partibus ftare, certè ifte pfeudopropheta erit, & laqueo perimendus eft, etiamfi fecerit fignum; hic enim venit ut falfam redderet legem, quæ ait: *Non eft in cœlis*; fed pro tempore audiant eum in omnibus.

Tefchuva cap.3. 13. Vnde & inter legis abnegatores recenfetur à Maimonide הכופר בפירושה והיא תורה שבעל פה ומכחיש מגידיה כגון צדוק וביתוס *Qui negat expofitionem* (legis fcriptæ,) *feu legem ore traditam, atque ejus interpretes falfi arguit, uti Zadock & Baitos.* Non abfimilia vid. in Maffechet Avoda Zara cap. 2. &c. Hujufmodi obftinatum traditionis oppugnatorem impunè cujuflibet manu trucidari poffe afferit in tract. Mamrim five de Rebellibus, cap. 3. etiamfi nulli adfuerint teftes,

teſtes, nullum judicii vel indicii præceſſerit examen; hocque magni beneficii ac meriti loco ducit. Hinc etiam tam diræ imprecationes & Vatiniana odia in hodiernos Caraim. Latiſſimus hîc ſe campus aperiret excurrendi in fictitiam legis oralis autoritatem, ſed uno alterove contenti erimus indicio, unde putidi ac novitii hujus commenti futilitas apparebit. Cùm ipſa ſana ratio jubeat rei falſæ, quam talem eſſe certò ſcias, neutiquam fidem eſſe deferendam, ſed potius, cum pauciſſimis licet, ſapiendum eſſe; tamen contra fieri volunt magiſtri in ſuis deciſionibus, & malunt ſuos inſanire cum errantium multitudine, quàm manifeſtæ veritati paucorum acquieſcere, ac ſi pro majori ſuffragiorum numero ſemper ſtaret cauſæ bonitas. Hujus rei exemplum habes in Bava Meziha, ubi de R. Eliezare & Ioſua narrant, illos acriter inter ſe contendiſſe, & auditum fuiſſe cœlitùs oraculum ejuſmodi: Quid nobis negotii eſt cum R. Eliezare? ubique locorum conſtitutio ex ejus ſententia rata habeatur. Sed huic ſe oppoſuit R. Ioſua & reſpondit oraculo: *Non eſt in cœlis* ſcil. deciſio contra plurium definitionem. Hîc agnoſcunt quidem veriorem ſententiam R. Eliezarem propugnaſſe, ſed quia contrariæ, licet falſæ, plures eſſent adſertores, potius horum, quàm illius judicio ſtandum fuit. Quæ etiam cauſa eſt, quod non rarò videas Hebræos fateri hujus aut illius ſententiam veritate ipsâ niti, ſed quia halacha ſeu conſtitutio ſecus pronunciat, ſaniori renunciandum eſſe opinioni. Quis credat Deum ſapientiæ ac veritatis fontem mendacii patrocinium voluiſſe ſuſcipere, aut hominibus ſuadere, ut mentem penitus exuant, atque cæco obſequio magiſtrorum decretis auſcultent?

Cap. 4 fol. 59. & 72.

Deut. xxx. 12.

Sic quoque diſertè aſſerunt contraria magiſtrorum ſtatuta, repugnantes ipſorum ſententias ab uno & eodem Deo profectas eſſe; hinc axioma iſtud apud R. Meir in Avoda Kodeſch. part. 3. cap. 23. כל חלוקי הדעות והסברות הסותרות זו את זו אל אחד נתנן ופרנס אחד אמרן : *Omnes ſententiarum controverſias & opiniones ſibi invicem repugnantes unus Deus dedit, & unus Oeconomus vel ἐπίτροφος prolocutus eſt.* Luculentius etiam hujus rei documentum in Chagiga Cap. 1. proferunt: בעלי אסופות אלו ת"ח שיושבים אסופות ועוסקין בתורה הללו מטמאין והללו מטהרין הללו אוסרין והללו מתירין הללו פוסלין והללו מכשירין : *Autores collectionum* (vel ῥαψωδοὶ, intelligunt Thalmudis conſarcinatores) *h. e. diſcipuli ſapientum, docentes vel concinnantes collectiones, atque in lege ſtudentes, horum alii purum* (aliquid) *pronunciant, alii impurum; alii vinciunt, ſeu illicitum faciunt,*

alii solvunt, vel licitum reddunt; si hi (aliquid) *falsum statuunt, illi rectum judicant.* Et cùm interrogatur, quomodo tam discrepantia judicia de una eademque re aut præcepto possint consistere, addunt; omnia ista nihilominus ab uno Deo data, ab uno œconomo, seu ore Dei ben. prolata fuisse. Atque huic rei firmandæ exemplum adferunt in Iruvin cap. 1. ubi refertur, sectam Sammai atque Hillelis tribus annis rixatam fuisse de constitutionibus, dum una suæ partis, altera suæ decretum valere contenderet, & tandem auditum cœlitùs oraculum: *Hujus atque illius sunt verba vivi Dei.* En, tantâ paradoxorum congerie opus est, ad commentitiæ hujus legis autoritatem fulciendam, uti ipse R. Meir in dicto cap. 23. non obscurè agnoscit his verbis: וזה דבר רחוק מאד מן השכל האנושי *Atque hæc res valde remota est ab humano intellectu*; atque initio ejusdem cap. והשכל לא יודה זה אבל יכחישהו וירחיקהו: *Ratio non agnoscit istud, sed falsitatis arguit, atque procul abjicit.* Quorsum verò lex tot tricis, contradictionibus atque absurdis involuta? : לא רצה ית' להניח שום דבר אל החקירה השכלית *Noluit Deus, ut quicquam ad rationale expenderetur arbitrium.* Quasi verò sapientissimus legislator truncis, blennis atque bucconibus legem tulisset, non hominibus.

Novi quidem illos plerunque huic opinioni stabiliendæ adferre locum Exod. XXIII. 1. *Neque loquitor de lite ad declinandum post plures, ad pervertendum.* At quis non animadvertit, ibi sermonem haberi de dubia lite judicaria, prout ipsi quoque fatentur? hîc verò de omnibus in universum magistrorum statutis, & quidem de manifestò falsis. Et si verba benè examinentur, satis liquebit, non mandari in iis, ut majori suffragiorum numero in re ancipite accedamus, sed apertè prohiberi, ne in malis ac perversis negotiis plurium vota sequamur, uti proximè antegressa indicant verba: quam etiam ob causam posteriora hæc: *Post plures ad pervertendum* scil. ibis, tanquam speciale ac novum jussum continentia, à prioribus divellunt, sed violentâ plane ac noxiâ interpretatione. Deinde mirum jure meritò videri debet, quod ne quidem semel sacra pagina istius legis meminerit, aut lectorem remiserit ad expositiones ore traditas, cùm magnoperè totius populi interesset, ut de ejusmodi norma, ad quam scriptæ legis sensus exigendus erat, probè constaret. Producunt quidem verba ista Exod. XXIV. 12. *Et dabo tibi tabulas lapideas, & legem & præceptum*; & ajunt per *legem* significari legem scriptam, prout à Mose consignata fuit, per מִצְוָה verò, seu *præceptum*, legem ore traditam.

Cui

Cui vel per ſomnium in mentem venire poſſet, vocem מִצְוָה iſto ſenſu à ſacris ſcriptoribus unquam uſurpari, niſi magiſtrorum argutiæ tantum priùs aperuiſſent myſterium? Si uſus vocabuli ſpectetur, nullum præſidium inde exſpectandum erit. Vel enim perpetuo iſto ſignificatu occurrere volunt; vel tantùm in hoc loco, eique ſimilibus. Iſtud ut dicant, non permittit ſumma teſtimoniorum penuria; cùm nullum alium præter hunc locum proferant, ad originem cœleſtem hujus legis ſtatuminandam. Itaque hoc ſtatuant oportet. At ſi ex numero aut diverſitate vocabulorum ſemper rerum etiam varietas penderet, hîc idem quoque locum obtineret, ac eodem jure colligeretur, tabulas lapideas ſine præceptis aut lege datas fuiſſe; quod vel ipſi non admittent. Deinde, quis neſcit particulam ו vel *Et*, creberrimè vim exegeticam habere, ac ſi hîc legeretur; *tabulas lapideas*, hoc eſt, *legem & præceptum?* Vel ſi hoc nolint, addo, voculam, *Et*, disjunctivæ ſignificationis eſſe inter duo æquipollentia; ut ſenſus ſit: *Legem vel præceptum.* Vt mittam, de ipſis præceptis affirmari, ea conſcripta eſſe in libro legis, Deut. xxx. 10. quod de traditionibus dici non potuiſſe iſto tempore, ipſi Hebræi urgent: & vel ex iſto tantùm loco verſ. 11. ſatis evincitur, vocem מִצְוָה legem ſcriptam denotare. Laborant quidem ex iſthoc cap. verſ. 10. & 16. legis oralis exterebrare fontem, idque ex voce *ſtatutorum*, ſed ridiculo penitus conatu: Cùm de iis etiam dicatur, quod legis codice perſcripta ſint. Itaque quantoperè etiam ſe torqueant, nihil tamen proficient conquiſitis ſuis diſtinctiunculis, & fruſtra ab iis color tam inſulſo quæritur figmento. Quàm certo etiam (ut hoc mantiſſæ loco addam) fundamento hæc ſtatuta innituntur, inde colligere eſt, quod ipſis etiam fatentibus, hæc omnia oblivione fuerint ſepulta tempore mæroris Moſis, ita enim ſonant verba ipſorum in tract. Themura cap. 2. fol. 16. שלשה אלפים הלכות נשתכחו בימי אבלו של משה דאשתכח אשתכח ודגמירנא להו לא גמירי כמשה רבינו ע"ה. Ibid. במתניתא תנא אלף ושבע מאות קלים וחמורים וגזירות שוה ודקדוקי סופרים וכלן החזירם עתניאל בן קנז מתוך פלפולו : *Tria millia conſtitutionum ἀναμφισβητήτων oblivioni tradita ſunt tempore luctûs Moſis, qui earum penitus oblitus fuerat, & quæ illis perfectè expoſuerat, non addidicerant, ſicut Moſes mag. n. ſ. m. In Miſna tradiderat* 1700 *argumenta à minori ad majus, argumenta item de vocum convenientia, & ſubtiles ſcribarum inveſtigationes; omnia verò ingenii ſui acumine reduxit Othoniel filius Kenas.* Volunt autem id contigiſſe poſt expugnatam ab ipſo Kiriath Sepher, (cujus rei hiſtoria deſcribitur Ioſu.

Iosu. xv. 17) ibique eum in Academia quasi postliminiò traditiones in integrum restituisse. Sed quis vel omnibus adhibitis trochleis tale quid ex historia traxerit? tantùm Othonieli tribuitur urbis Sepher expugnatio ; reliqua meritò rabbinicis accepta feruntur assumentis; nec aliâ ratione tam vernile ac stolidum figmentum fulcire posset effrons magistrorum audacia.

Quàm ampullatis verò atque hyperbolicis phrasibus majorum traditiones extollant supra legem, vel unus R. Meir in Avoda Kodesch docere poterit cap. 24. p. 3. dum legem scriptam vestimento, ossibus atque corpori assimilat, Kabalam animæ; sic enim legis universæ instituit distinctionem, ut historicæ ejus narrationes in classe vestis reponantur; præcepta, admonitiones atque adhortationes in serie ossium, membrorum seu corporis; hanc vocat etiam legem corporalem, atque sub hac vult latere arcana, uti sunt mysteria legis, sensus præceptorum: qua in re secutus est Ra"si in suo Midrasch. In eundem sensum ajunt in Midrasch Chazit: חביבין דברי סופרים מדברי תורה שנ׳ כי טובים דודיך מיין: *Dilectiora sunt verba scribarum, quam verba legis.* Q. D. *Amores tui meliores vino.* Cant. 1. 2. & 4. 10. Iam verò ut appareat, quàm necessaria sit hujus oralis legis scientia, in eodem capite addit: ועוסק בלבוש ובגוף התורה בלבד ואומר שאין שם זולת זה הרי מסלק נשמה ומכחיש עקר התורה: ואוי לו כי נוח לו שלא & paucis interjectis: נברא: *Qui tantummodo in legis corpore & vestimento studet, & inquit nihil esse præter hæc, certè is animam tollit, & falsi arguit legis radicem. Væ autem illi; melius enim ipsi esset, si non fuisset creatus.* In tam tristi omine habuit præcessorem Ra"si, iisdem verbis de Kabalæ contemptore loquens in Midrasch: וי ליה טב ליה דלא איברי בעלמא *Væ illi, melius ipsi fuisset, si non fuisset in mundo creatus*, additque de ejusmodi homine censendum esse, quod חזר עלמא לתוהו ובוהו וגרם עניותא בעלמא ואורך גלותא *reducat mundum ad Chaos, atque in mundo committit peccata, ut prolonget captivitatem.* Quousque autem procedat proterva horum mortalium vesania in magistrorum urgendis statutis, hoc ipsorum prodit decretum: *Qui ait non esse tephilim, ut violet verba legis, liber est*; sin verò dicat, *quinque esse totaphot, ut addat verbis scribarum, is tenetur*: quibus innuunt, majoris semper debere fieri magistrorum commenta, quàm divina præcepta, atque illorum dictata magis culpæ reum facere, quàm horum. Et ne futilitas hujus fictitiæ legis suis innotescat; priùs jubent præceptorum addiscere expositionem, antequam ad scriptæ legis accedatur studium, ut hoc pacto, discipuli animum com-

commodiùs doctorum imbuant decretis. Cuncta si quis deliria stolidi hujus commenti vellet congerere, non possent ita in arctum cogi, quin justo sufficerent volumini; atque operæ pretium esset, omnes doctorum argutias excutere, quibus decreta sapientum firmare student: sed nobis jam non est is animus, forsan aliàs, divinâ largiente gratiâ, hoc præstabitur; ex hoc specimine haud difficulter lector de reliquis judicium feret.

ט בד״א בשאר מצות אבל בעב״ום אין שומעין לו ואפילו לפי שעה ואפילו עשה אותות ומופתים גדולים ואמר ש״י צוה שתעבד עכו״ם היום בלבד או בשעה זו בלבד הרי זה דבר סרה על ה׳ ועל זה צוה הכתוב ואמר ובא האות והמופת לא תשמע אל דברי הנביא ההוא כי דבר סרה על ה׳ אלהיכם שהרי בא להכחיש נבואתו של משה ולפיכך נדע בודאי שהוא נביא השקר וכל מה שעשה בלאט וכשוף עשה ויחנק:

IX. Ista verba dicta sunto de reliquis præceptis; sed in [14] idololatria non audiemus eum, etiamsi pro tempore (suadeat,) atque etiam [15] magna prodigia atque miracula præstet, dicatque, Dominum sibi in mandatis dedisse, ut idola colantur tantùm isto die vel istâ horâ; certè iste loquutus est rebellionem contra Deum; & de hoc præcepit Scriptura, atque ait: *Etiamsi eveniat signum aut prodigium, ne attendas ad verba istius prophetæ; quia locutus est rebellionem contra Dominum Deum vestrum*: Accessit enim ut mendacii argueret prophetiam Mosis; idcirco etiam certò novimus, istum pseudoprophetam esse, & quicquid facit, per incantationem aut præstigias efficere, atque laqueo tollendus est.

Deut. XIII. 2. 3.
Ibid. v. 5.

14. Itaque si homicidium, incestum, aliaque fædissima scelera pro certo tempore committenda dixerit, audiendus erit. At quæ

causa ut sola eximatur idololatria? Suasio aut jussio aliorum scelerum æquè veri prophetæ notis repugnat, atque hujus criminis. Et nihilominus noster §.5.& 6. aliique judæi contra sentiunt, etiam verum prophetam posse injungere quædam legi morali repugnantia; cùm nihil certius sit, quàm verum prophetam istud nec posse nec debere facere, & si tale quid ipse committat, vel alios jubeat, jam falsis accensendus sit vatibus, licet remis velisque Mosaicæ legis tueatur æternam durationem, atque magistrorum statutis mordicùs inhæreat. Nihil enim prophetici spiritûs moribus magis repugnat, quàm vel semel quicquam agere, aut aliis imponere, quod impuritatem vel numinis contemptum videtur secum trahere. Alia ratio est indifferentium (de quibus §. 13.) rerum, quin enim eas pro sua prudentia, & divino quandoque suggerente spiritu, possit mutare & tollere, indubium videtur.

15. Atque, ut R. Ioannes in Sanhedrin cap. 10. inquit: אפילו לך מעמיד חמה באמצע הרקיע לא תשמע לו : *Etiamsi sistat tibi solem in medio expansi, ne tamen auscultes illi.* Et rectè quidem: si modò constet indubiò, ejusmodi vatem idololatriæ reum teneri; aliàs pertinax ingenium nullis, etiam divinissimis, cedet miraculis, si licebit ipsi pro lubitu formare criminis descriptionem.

פרק עשירי

א כל נביא שיעמוד לנו ויאמר שיי׳ שלחו אינו צריך לעשות אות כאחד מאותות משה רבינו או כאותות אליהו ואלישע שיש בהם שינוי מנהגו של עולם אלא האות שלו שיאמר דברים העתידים להיות בעולם ויאמנו דבריו שנאמר וכי תאמר בלבבך איכה נדע הדבר וגו׳ :

Deut XVIII. 29.

Caput X.

I. QVicunque propheta nobis surrexerit, atq; dixerit, Dominum misisse ipsum, non opus habet signum patrare simile alicui ex signis Mosis M. n. aut miraculis Eliæ vel Elisæi; quia in istis fuit [1] mutatio ordinis mundi; sed signum ejusmodi, quo loquatur res venturas, & fidem habebunt verbis ejus, siquidem dictum est: *Et si dixeris in corde tuo, quomodo cognoscemus verbum istud, &c.*

1. Seu

1. Seu natura rebus ab initio impressa, fuit immutata, vel sublata, uti ex sola maris rubri & Iordanis ruptura manifestum fit; repugnat enim naturæ fluidorum instar solidi corporis consistere; itaque in his atque similibus consueta Dei providentia ad tempus cessavit.

2. Notam hanc etiam Iesu optimè convenire, creberrimæ ejus prædictiones de rebus non tantùm malis, sed & bonis luculentissimè testantur, & vel unica de suscitatione ejus ex mortuis, atque evectione in cœlestem gloriam sufficere poterit. Non ignoro, audacter & strenuè Iudæos hujus historiæ fidem conari labefactare. Sed quâ fronte, aut rationis specie, nondum apparuit. Vt enim dicant rem totam ex composito ita disseminatam fuisse, atque penitus confictam esse; eo nihil insulsius est. Quis enim adeo vecors & ab omni ratione alienus esset, ut ob unius impostoris, (ita jam loqui liceat ex ipsorum mente) tam fœdo ac detestando supplicio affecti, mendacium, se præsentissimo mortis discrimini exponere velit? ut propter tam exosi hominis vanum gloriolæ desiderium se cupiat tantâ cum animi fiduciâ opponere Iudaicæ gentis primoribus, imo universo orbi, idque cum certo facultatum, honoris, amicorum atque vitæ dispendio? Nemo sciens & prudens miser esse studet; semper majoris boni vel possessio vel spes calamitatis susceptæ aut suscipiendæ injicere posset solatium. At unde quæso nudatis omni dignitatis & fautorum præsidio tale quid exspectandum erat? Certè potiundi alicujus emolumenti ne vel levissima quidem affulsit spes, sed tantùm anathemata, gladii, cruces & flagra ipsis parata erant; acerba & crudelissima quæque à juratissimis magistri sui hostibus se manere optimè prænoverant, ac jam probè antea didicerant ex præceptoris sui ore, atque multis experimentis edocti erant. Quod vel unicum æquo rerum æstimatori sufficere jure deberet, ut verè cælestem ac innocentem pronunciet Christi religionem, cùm nullum in ea vel mundi, vel mundani promissi occurrat lineamentum; nil nisi cœlo dignum ea pandit, atque cultoribus suis offert. Hîc solidæ sapientiæ ac felicitatis ubique expressam vides imaginem, quam frustra hactenus anxiè Iudæus in Thalmudicis rapsodiis aut scribarum statutis rimatur.

Itaque si quis simul colligat veri prophetæ notas, videbit eas exactissimè Servatori nostro competere, ut nullus excusationi locus residuus sit, cur Iudæi olim Iesum [illegible] diro ac [illegible] supplicio è me-

dio sustulerint, & hodie etiamnum non dubitent hoc tanquam egregium facinus majorum suorum deprædicare. Culpa enim tam sævo piaculo luenda, vel in *doctrina*, vel in *vita* fuerit oportet: At quæ major castitas, quæ illustrior innocentia morum in ullo unquam prophetarum emicuit, quàm in Christo? Si publicæ tranquillitatis perturbatorem dixeris: nihil magis à pacifico & miti genio tum ipsius, tum doctrinæ ejus abhorruit; nisi fortè seditio appellanda sit, quod ad exemplum verorum prophetarum corruptissimos doctorum ac populi mores strenuè oppugnatum iverit, atque eximia cum παῤῥησίᾳ summis ac imis vitia sua ob oculos posuerit. In *doctrina* verò, quænam apparet criminis species? Vt idolorum cultum dicas invexisse; isto nihil vanius excogitari potest: cùm unius ac veri Dei maximus fuerit zelotes, atque idololatrici cultûs inimicus capitalis; & ne vel tenuissimum quidem hujus rei indicium ex dictis aut factis ejus adduci potest. At saltem legis tam ceremonialis quàm judiciariæ abrogationem suasit. Imo contra, quamdiu inter Iudæos versatus est, utriusque indefessus fuit observator; quod verò non adeo rigidè illarum observationem urserit, in eo veros imitatus fuit prophetas, tantùm fere moralis legis obedientiam inculcantes, posthabitis ac neglectis aliis; cujus rei vestigia apud Esa. I. 11. 12. 13. 14. & Ier. VII. 21. 22. aliosque passim videre est. Subsecuta si videas tempora, hîc fatemur rituum ac judiciorum incidere abrogationem, per ministros ejus ac Apostolos subinde inculcatam. Sed insulsè planè hoc tanquam causa necis, jam diu ante inflictæ, assignaretur. Deinde non potest istud factum Christi per Apostolos quicquam derogare hodie veritati doctrinæ ejus; cùm non tam præcipuè Iesus, sed per hunc potiùs ipse Deus, idque non quatenus propheta, sed quatenus jam regiâ instructus erat potestate, finem ceremoniis imposuerit.

Et sanè si æquâ lance res ipsa expendatur, nulla aptior excogitari potuit via perducendi omnes orbis incolas ad veri Dei Israelis notitiam & cultum, quàm ut septum illud rituum tolleretur. Hoc enim stante, aditus reliquis gentibus ad ejusdem numinis religionem intercludebatur. Nil mirum: inde enim seges ac fomentum odii & aversationis inter Iudæos & exteros, adeo ut vigente hac rituum pugnâ, neutra pars facilè hostiles animos depositura esset. Tanta erat utriusque cultûs diversitas, ut unus fere in alterius eversionem à Deo elaboratus esse videretur; & tantùm (uti non ineptè

Maimon

Maimon in causis quibusdam ritualium præceptorum ostendit,) ad exstirpandam è populi sui animis omnem idololatriæ memoriam. Mor. lib. 3. cap
Qua etiam ratione motus Albo*, dicit de oblationibus שלא נצטוו ישראל בקרבנות אלא על הכוונה השנית: *Non esse præcepta data Israelitis de sacrificiis, nisi propter secundariam intentionem*, ut vid. hoc pacto ab idolorum cultu immunes servarentur, adducto eum in finem loco Ier. VII. 22. *Non locutus sum cum majoribus vestris, neque præcepi eis, quo die eduxi eos è terra Ægypti, de rebus holocausti & sacrificii*: in quibus verbis miserè se torquent Iudæi. Agnoscant itaque tandem non modò æternis laudibus consecrandam Dei benignitatem, veritatis suæ lucem ad exteras quoque gentes diffundentis, sed & admirandam sapientiæ effigiem, hoc cultûs glutine pectora, nativis quasi inimicitiis disjuncta, copulantis; ut hac ratione cuncti mortales conjunctis linguis & animis in communis jam Patris agnitionem, ac mutuæ salutis conspirarent studium. Lib. 3. cap. 25.

ב לפיכך כשיבא
אדם הראוי לנבואה
במלאכות ה׳ ולא בא
להוסיף ולא לגרוע אלא
לעבוד את ה׳ כמצות
התורה אין אומרין לו
קרע לנו את הים או החיה
לנו מת וכיוצא באלו
ואחר כך נאמין בך אלא
אומרים לו אם נביא אתה
אמור דברים העתידים
להיות והוא אומר ואנו

II. Idcirco si quando adveniat homo idoneus ad prophetiam, instructusque legatione Dei; neque accedit ut addat aut minuat, sed colat Dominum juxta mandatum legis; ne tali dicant: *Rumpe nobis mare, resuscita nobis mortuum*, idque genus alia, & postea credemus tibi; sed dicant ei: *Loquere nobis res futuras, si propheta es, ut fiant*; ipse verò prænunciet; tum nos exspectabimus, ut videamus, num verbum ejus eventurum sit, nec ne: si autem vel exiguum

דבריו כולן יהיה בעינינו
נאמן ובודקין אותו פעמים
הרבה ואם נמצאו דבריו
נאמנים כולם הרי זה
1.Sam.III.20. נביא אמת כמו שנא׳
בשמואל וידע כל ישראל
מדן ועד באר שבע כי נאמן
שמואל לנביא לה׳ :

explorabimus eum, & si deprehendantur omnia ejus verba veracia, tum certò erit propheta verus, juxta id quod dicitur in Samuele. *Et cognovit omnis Israel à Dan usque ad Bar-scheba, Samuelem stabilitum esse in prophetam Domini.*

ג והלא המעוננים
והקוסמים אומרים מה
שעתיד להיות ומה הפרש
יש בין הנביא ובינם·
אלא שהמעוננים והקוסמים
וכיוצא בהן מקצת דבריהם
Esa. XLVII.13. מתקיימין ומקצתן אין
מתקימין בענין שנאמר׳
עומדו נא ויושיעך חוברי
שמים החווים בכוכבים
מודיעים לחדשי׳ מאשר
יבאו עליך מאשר ולא
כל אשר· ואפשר שלא
יתקיים מדבריהם כלום
Esa. XLIV. 20. אלא יטעו בכל בענין
שנאמר מפר אותות בדים·
וקוסמים יהולל אבל
2. Reg. x.10. הנביא כל דבריו קיימין
שנאמר כי לא יפול מדבר

III. At cùm ipsi etiam [3] divinatores & præstigiatores prædicant futurum, quænam differentia est inter illos ac prophetam? Nisi quod partim verba præstigiatorum & divinatorum, hisque similium, eveniant; partim verò eventum non sortiantur, juxta id, quod dicitur: *Stent jam observatores cælorum, qui contemplantur stellas, qui notas faciunt in menses, ut te servent à quibusdam, superventuris tibi:* à quibusdam, non quibuslibet. Fieri etiam potest, ut nullum ex verbis eorum confirmetur, sed in omnibus aberrent, hinc dicitur: *Qui irrita facturus est signa mendacium, & ex divinis stultos effecturus*: Omnia autem verba prophetę stabilia fiunt, juxta hoc dicitùr. *Non cadet ex verbo Domini in terram.* Similiter

ה׳ ארצה וכן הוא אומר הנביא אשר אתו חלום יספר חלום ואשר דברי אתו ידבר דברי אמת מה לתבן את הבר נאם ה׳ כלומר שהדברי הקוסמים והחלומות כתבן שנתערב בה מעט בר ודבריהם כבר שאין בו תבן כלל׃

ter & ipſe ait : *Propheta ille penes quem eſt ſomnium, enarret ſomnium; & penes quem verbum meum, eloquatur verbum meum verè ; quid iſti paleæ cum tritico ; dictum Domini*: q. d. verba præſtigiatorum & divinatorum eſſe inſtar paleæ, cui ſit immixtum pauxillum tritici ; at verba eorum ſunt tanquam triticum, cui nulla ineſt palea.

3. De duabus hiſce vocibus *מעונן* & קוסם conſulatur Maimon in Hilchot Avoda zara Cap. 11. à §. 6. uſque ad 11. Hic propriè ipſi eſt, qui ex rebus quibuſdam, nullam cum eventis naturalem habentibus connexionem, aliquid conjectat & prædicit ; prout varias iſtorum recenſet ſpecies : iſte verò, ſi quis ex temporum diſtinctione dies, annos, atque horas prænunciat huic vel illi operi faventes, vel contra, ut ſit pars aſtrologiæ judiciariæ ; ſed nimis ſtrictâ ſignificatione videtur accipere, cùm præceptum Levit. xix. 26. *Non divinabis per tempora*, laxiorem admittat ſenſum, ut genethliacam etiam comprehendat aſtrologiam. Cur autem iſtorum prædictionibus non ſemper eventus reſpondeat, cenſet Albo proficiſci partim inde, quod hi, uti & alii omnes præſtigiatores, ex apprehenſione facultatis imaginativæ futura prædicant, quæ facillimè poteſt falli in dijudicanda rei alicujus virtute; partim, ab ipſo Deo, qui vim, rebus naturalibus impreſſam, poteſt immutare, inhibere & penitus tollere. Refert ibidem, cultores ignis, vel πυρομάντεις, cùm ſol ingrediebatur ſignum Cancri, ſolere ſingulis annis per unam noctem exſtruere magnos rogos, circaque eos tripudiare. Reliqua de diverſis divinationum generibus, modis ac ritibus expendere, non eſt hujus loci.

Lib.2. Cap.8.

המעוננין — והקוסמים
לאומות ומכזבין הנביא
יודיע לכם דברי אמת
Deut. XVIII. 10. ואין אתם צריכין למעונן
וקוסם וכיוצא בו שנאמר
Vers. 14. לא ימצא בך מעביר
בנו ובתו באש וגו' כי
Vers. 15. הגוים האלה וגו' נביא
מקרבך מאחיך וגו' :

res indicant, confiсta esse; sed propheta revelabit vobis verba veritatis, neque opus habebitis divinatore, aut præstigiatore, hisve similibus. *Ne invenitor in te, qui traducat filium suum, aut filiam suam per ignem &c. Nam gentes istæ, quarum tu hæres futurus es, planetariis & divinis auscultant, &c. Prophetam è medio tui è fratribus tuis, sicut ego, suscitabit tibi Dominus Deus tuus, ei auscultate.*

ה הא למדת שאין
הנביא עומד לנו אלא
להודיענו דברים העתידים
להיות בעולם משובע
ורעב מלחמה ושלום
1. Sam. IX. 20. וכיוצא בהן אפילו צרכי
יחיד מודיע לו כשאול
שאבדה לו אבדה והלך
לנביא להודיעו מקומה
וכיוצא בדברים אלו הוא
שיאמר הנביא לא
שיעשה דת אחרת או
יוסיף מצוה או יגרע :

V. Hinc jam discis, non exsurgere nobis prophetam, nisi ut res in mundo eventuras nobis revelet, ut e. g. satietatem, famem, bellum & pacem, atque id genus alia; etiam necessitates privatas alicui notas faciat; uti Saul, cùm propter rem perditam adiret prophetam, ut indicaret sibi locum ejus, aliaque his similia. Istud est, quod loquetur propheta; non autem, ut ferat legem aliam, vel augeat præceptum, minuatve.

ו דברי הפורענות
שהנביא אומר כגון שיאמר

VI. Si tristia prædicat propheta; uti, cum prænunciat aliquem moriturum, vel anno quo-

פלוני ימות או שנה פלונית רעב או מלחמה וכיוצא בדברים אלו אם לו עמדו דבריו אין בזה הכחשה לנבואתו אין אומרין הנה דבר ולא בא שהק"בה ארך אפים ורב חסד וניחם על הרעה ואפשר שעשו תשובה ונסלח להם כאנשי נינוה או שתלה להם כחזקיה:

quodam futuram, famem aut bellum, idque genus alia; ejusque verba si non evenerint, non idcirco falsa erit ejus prophetia, neque dicant ·: En prædixit; & tamen non evenit: Dominus 4 enim Bened. est longus irâ, & multus misericordiâ, quem etiam pœnitet mali: potest quoque fieri, ut resipiscentiam agant, atque illis parcatur, uti viris Ninivæ; vel ut differatur poena, ut Hiskihu. *Ion.* II. *Esa.* XXXVIII. 20.

4. Sed hoc pacto non solvitur nodus, cùm & mutatio in rebus prosperis ac lætis locum habere possit, ut non obscurè indicatur Ier. XVIII. 10. *Pœnitebit me boni.* Alii verò, inter quos & Albo, cujus verba supra cap. 9. not. 8. protulimus, volunt, distinguendum esse inter prædictiones Dei proprio ore prolatas, & prædictiones prophetæ alicujus interventu hominibus annunciatas: in illas pœnitudinem cadere posse ajunt, non item in has; quia Deus interpositione hominis fidem suam ratam habere velit. Sed cùm antea dictum fuerit, eodem redire, sive Deus ipse oracula sua promat, sive ministerio hominis (cùm impletionis obligatio non tam à personæ alicujus, sed divinæ fidei ac veritatis interpositione dependeat,) curet aliis significari; nec de ejusmodi familiari Dei alloquio quicquam certi haberi: præstabit de diversis bonorum generibus interpretari Esa. XXXVIII. 20. Ion. II. hisque similia loca, ut nimirum ibi prædictiones statuantur de rebus, alterius damnum secum trahentibus; atque hujusmodi prophetias conditionibus vel tacitis vel

על טובה ואמר שיהיה
כך וכך ולא באה
הטובה שאמר בידוע
שהוא נביא השקר
שכל דבר טובה שיגזור
האל אפילו על תנאי
אינו חוזר ולא מצינו שחזר
בדבר טובה אלא
בחרבן ראשון כשהבטיח
לצדיקים שלא ימותו עם
הרשעים וחזר בדבריו :

atque dicat, hoc vel illud futurum eſſe, neque eveniat bonum, quod prænunciaverat, tum intelligetur, iſtum eſſe pſeudoprophetam; quia quicquid boni Deus ſtatuit, etiamſi ſit ſub conditione (promiſſum,) non revocat; nec invenimus, quod pœnituerit Deum rei bonæ, niſi in deſtructione primi templi, cùm promiſerat Deus juſtis, quod non morituri eſſent cum impiis, & pœnituit eum verborum ſuorum.

ח הא למדת שבדברי
הטובה בלבד יבחן
הנביא הוא שירמיהו
אמר בתשובתו לחנניה
בן עזור כשהיה ירמיהו
מתנבא לרעה וחנניה
לטובה אמר לו לחנניה
אם לא יעמדו דברי אין
בזה ראיה שאני נביא
שקר אבל אם לא
יעמדו דבריך יודע שאתה
Ier.xxvII.7. 8.9. נביא שקר שנאמר אך
שמע נא את הדבר הזה
וגו׳ הנביא אשר ינבא
לשלום בבוא דבר הנביא יודע

VIII. Inde jam percipis, tantùm rebus bonis explorandum prophetam eſſe, iſtud eſt quod ait Ieremias in reſponſo ſuo ad Chananiam, filium Azur: cùm Ieremias prophetizaret malum; Chananias verò bonum; dixit Chananiæ: Si non ſtabilia fuerint verba mea, non ex eo evincetur, me eſſe prophetam falſum; ſed ſi tua non evenerint verba, cognoſcetur, te eſſe prophetam mendacem, juxta quod dicitur: *Quæſo duntaxat hanc rem audiat, &c. Propheta ſi prænunciat pacem, atque eveniat, tum*

הנביא אשר שלחו ה׳ באמת׃

cognoscetur iste propheta esse, quem verè Deus misit.

ט נביא שהעיד לו נביא אחר שהוא נביא הרי הוא בחזק׳ נביא ואין זה השני צריך חקיר׳ שהרי משה רבי׳ העיד ליהושע והאמינו בו כל ישראל קודם שיעשה אות וכן לדורות נביא שנודעה נבואתו והאמינו בדבריו פעם אחר פעם או שהעיד לו נביא והיה הילך בדרכי הנבואה אסור לחשב אחריו ולהרהר בנבואתו שמא אינה אמת ואסור לנסותו יותר מדאי ולא נהיה הולכים ומנסים לעולם שנ׳ לא תנסו את ה׳ אלדיכם כאשר נסיתם במסה שאמרו היש ה׳ בקרבנו אם אין אלא מאחרי

IX. De quo propheta ; alius vates testatur, quod sit propheta, sanè is firmiter propheta erit, neque opus erit iterato examine. Sic testatus est Moses m.n. de Iosua, & credidit in eum omnis Israel, antequam patrasset miraculum; & talis fuit apud posteros propheta, cujus nota erat prophetia, atque deinceps fidem habuerunt ejus verbis: vel si alius propheta de eo testimonium perhibeat, & jugiter ambulet in viis prophetiæ, tum illicitum est calumniis eum proscindere, & suspicione onerare ejus prophetiam, verane sit, an secus. Prohibitum etiam non pluribus eum tentare quàm opus est, ne semper tentemus: Q. D. *Ne tentetis Dominum Deum vestrum, ut tentastis eum in Massa.* Quia dicebant: Annum est Deus inter nos, nec ne? sed postquam cognitum est, prophetam esse, Deut.vi.16.

אחריו כענין שנאמר וידעו
כי נביא היה בתוכם :

Vt cognoſcant, prophetam fuiſſe in medio veſtri.

5. Sic quoſlibet prophetas, ajunt in Schemot raba, teſtimonio confirmaſſe alterius vatis prophetias : כל נביא שהוא עומד היה אומר נבואתו של חבירו ולמה היה אומר דבר חבירו לברר נבואתו : R. Iona, *Omnis vates, qui ſurrexit, locutus eſt de prophetiis ſocii ſui. Quorſum hoc fecit? ut prophetiam ejus exponeret.* An hoc peipetuum fuerit, meritò dubitari poteſt; ſaltem de de ſpecialibus vaticiniis ac viſionibus hoc affirmare velle, nimis temerarium foret. Huic etiam claſſi accenſeri debet axioma hoc magiſtrorum in Roſch A-ſana cap. 1. fol. 15. כל מקום ששמו ושם אביו בידוע שהוא נביא בן נביא· שמו ולא שם אביו הוא לבד נביא· שמו ושם עירו תלויה העיר· שמו ולא שם העיר הוא מירושלם : *Vbicunque nomen ejus* (prophetæ expreſſum legitur) *& nomen patris ejus, certò iſte propheta eſt filius prophetæ; at ſi nomen ejus, non verò patris* (ſcriptum eſt,) *tum ille tantùm eſt propheta : ſi nomen ejus atque nomen civitatis deſcribatur, ex iſta civitate oriundus judicari debet; ſin autem nomen ejus, non verò urbis indicetur, tum Hieroſolymis natus eſt.* Nihil incertius meritò habendum eſt audacibus his effatis, quæ forſan eo fine conficta (ſaltem primum) ſunt, ut ſic commodiùs numerum 48 prophetarum, ad gentem Iſraeliticam miſſorum, inde exterebrarent; nam aliàs tanta vatum caterva in ſacra non recenſetur hiſtoria. Vltimum verò ſignum, non expreſſo nomine urbis, ſignificari, Hieroſolymâ eum prognatum eſſe, æquè dubium eſſe, (ſaltem de quibuſdam vatibus,) ipſorum confeſſio arguit. Obadiam enim volunt fuiſſe proſelytum Idumæum, in cujus prophetiæ initio licet reticeatur nomen urbis, tamen Hieroſolymitanus haberi non poterit. Sic quoque de Chabakuko ignorant, ex quanam tribu aut civitate originem ſuam traxerit; ut jam alios prætercam, de quorum natali ſolo inter doctores quæritur.

F I N I S.